

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

ЗА ПЕРИОД ОД 2022/2023. ДО 2025/2026. ГОДИНЕ

План наставе и учења за шести разред основног образовања и васпитања

Ред. број	А. Обавезни предмети	ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност _____ ¹	4	144
2.	Српски као нематерњи језик ²	3	108
3.	Страни језик	2	72
4.	Ликовна култура	1	36
5.	Музичка култура	1	36
6.	Историја	2	72
7.	Географија	2	72
8.	Физика	2	72
9.	Математика	4	144
10.	Биологија	2	72
12.	Техника и технологија	2	72
13.	Информатика и рачунарство	1	36
14.	Физичко и здравствено васпитање	3	108 + 54 ³
Укупно : А		26-29*	980-1098*
Ред. број	Б. Изборни програми	ШЕСТИ РАЗРЕД	
1.	Верска настава / Грађанско васпитање ⁴	1	36
2.	Други страни језик ⁵	2	72
3.	Матерњи језик/ говор са елементима националне културе ⁶	2	72
Укупно : Б		3-5*	108-180*
Укупно : А+Б		28-31*	1062-1170*

Облици образовно- васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

Ред. број	Облик образовно – васпитног рада	ШЕСТИ РАЗРЕД	
		1.	Редовна настава
2.	Слободне наставне активности ⁷	1	36
3.	Допунска настава	1	36
4.	Додатна настава	1	36

Ред. број	Остали облици образовно – васпитног рада	ШЕСТИ РАЗРЕД	
		1.	Час одељењског старешине
2.	Ваннаставне активности ⁸	1	36
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње	

- 1 Назив језика националне мањине у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине
- 2 Реализује се у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине
- 3 Основне физичке активности реализују се у оквиру предмета Физичко и здравствено васпитање
- 4 Ученик бира један од понуђених изборних програма
Ученик бира страни језик са листе страних језика коју нуди
- 5 школа у складу са својим кадровским могућностима и изучава га до краја другог циклуса

- 6 Ученик припадник националне мањине који слуша наставу на српском језику може да изабере овај програм , али није у обавези
- 7 Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Ученикобавезно бира једну активност од листе три слободне активности које школа нуди
- 8 Ваннаставне активности могу да буду : друштвене, уметничке, техничке, хуманитарне, културне као и друге у складу са људским ресурсима школе
- * Број часова за ученике припаднике националних мањина

Назив предмета	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
Циљ	Циљеви учења Српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асо-цијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
Разред	Шести
Годишњи фонд часова	144 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
КЊИЖЕВНОСТ	<ul style="list-style-type: none"> – повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима која чита; – чита са разумевањем; парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова; – одреди род књижевног дела и књижевну врсту; – прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера; – разликује ауторску приповетку од романа; – анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима); – уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње; – разликује заплет и расплет као етапе драмске радње; – разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповеда-ча у односу на писца; – разликује облике казивања; – увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; 	<p style="text-align: center;">ЛИРИКА</p> <p>Лектира</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Обредне лирске народне песме (избор) 10. Ђура Јакшић: <i>Вече</i> 11. Јован Дучић: <i>Село</i> 12. Мирослав Антић: <i>Плава звезда</i> 13. Вељко Петровић: <i>Ратар</i> / Алекса Шантић: <i>О, класје моје</i> 14. Десанка Максимовић: <i>Грачаница</i> / Војислав Илић: <i>Свети Сава</i> 15. Стеван Раичковић: <i>Хвала сунцу, земљи, трави</i> 16. Милован Данојлић: <i>Овај дечак зове се Пепо Крста</i> 17. Сергеј Јесењин: <i>Песма о керуши</i> <p>Књижевни термини и појмови</p> <p>Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет;</p> <p>врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац).</p>

- одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту;
- анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди;
- анализира поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста;
- уочава хумор у књижевном делу;
- разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона;
- илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима;
- уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину;
- препоручи књижевно дело уз кратко образложење;
- упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;
- повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима;
- препозна делове речи у вези са њиховим грађењем;
- разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора;
- разликује врсте гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму;
- одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик;
- препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом;
- разликује реченице по комуникативној функцији;
- доследно примењује правописну норму;
- користи правопис (школско издање); разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи;
- употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимењем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање;
- разликује и гради аугментативе и деминутиве;
- саставља обавештење, вест и кратак извештај;

Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрште-на, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола. Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (коледарске, краљичке, додолске, божићне).

ЕПИКА

Лектира

12. Народна песма: *Смрт Мајке Југовића*
13. Народна песма: *Марко Краљевић укида свадбарину*
14. Петар Кочић: *Јаблан*
15. Исидора Секулић: *Буре* (одломак)/Бранко Ћопић: *Чудесна справа*
16. Иво Андрић: *Аска и вук*
17. Антон Павлович Чехов: *Вањка*/Италио Калвино: *Шума на ауто-пу-ту* (из збирке прича *Марковалдо или годишња доба у граду*)
18. Светлана Велмар Јанковић: *Сирото ждребе* (из *Књиге за Марка*)

Књижевни термини и појмови

Основна тема и кључни мотиви. Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. Фабула/радња, редослед догађаја. Врсте епских дела: приповетка, роман. Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића)

ДРАМА

Лектира

6. Коста Трифковић: *Избирачица* (одломак)
7. Миодраг Станисављевић: *И ми трку за коња имамо* (одломак)
8. Бранислав Нушић: *Аналфабета* (одломак)

<p>– разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; – проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; – драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; – говори јасно, поштујући стандарднојезичку норму; – изражајно чита обрађене књижевне текстове.</p>		<p>Књижевни термини и појмови Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет).</p> <p>НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ (бирати 2 дела)</p> <p>1. Вук Карацић: Живот и обичаји народа српскога: Божић (одломак); Ђурђевдан (одломак); Додоле, прпоруше и чароице (одломци) 2. Владимир Хулпах: Легенде о европским градовима (избор) 3. Никола Тесла: Моји изуми (поглавље по избору) 4. Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца (избор) 5. Гроздана Олујић: Били су деца као и ти (избор)</p>
		<p>ДОМАЋА ЛЕКТИРА</p> <p>1. Епске народне песме о Косовском боју (избор) 2. Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) 3. Бранислав Нушић: <i>Аутобиографија</i> 4. Анђела Нанети: <i>Мој дека је био трешња</i> 5. Весна Алексић: <i>Каљави коњ (Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло)</i> 6. Бранко Ћопић: <i>Орлови рано лете</i> 7. Ференц Молнар: <i>Дечаџи Павлове улице</i></p>

		<p style="text-align: center;">Допунски избор лектире (бирати 3 дела)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Добрица Ерић: <i>Месечеви миљеници (песме о свицима)</i> (избор) 2. Бранислав Петровић: избор из антологија песама за децу (<i>Морава, Влашићи, Дунав, Говор дрвећа, Грађење куће, Па шта, па шта</i> и друге) 3. Владимир Стојиљковић: <i>Писмописац (Писмо Бранку Ћопићу)</i> 4. Владимир Андрић: <i>Пустолов</i> 5. Тиодор Росић: <i>Приче старог чаробњака</i> (једна прича по избору) 6. Борислав Пекић: <i>Сентиментална повест Британског царства</i> („Велика повеља слободе у земљи без устава” – одломци) 7. Вилијем Саројан: <i>Зовем се Арам</i> 8. Хенрик Сјенкијевич: <i>Кроз пустињу и прашуму</i> 9. Џејмс Крис: <i>Тим Талир или Продати смех</i> 10. Џек Лондон: <i>Зов дивљине/Бели очњак</i> 11. Реј Бредбери: <i>Маслачково вино</i> (избор) 12. Ивана Брлић Мажуранић: <i>Приче из давнина</i> (избор) 13. Владислава Војновић: <i>Приче из главе</i> (прича <i>Позориште</i> – одломци) 14. Јасминка Петровић: <i>Ово је најстрашнији дан у мом животу</i> 15. Александар Поповић: <i>Снежана и седам патуљака</i>, драмска
	<ul style="list-style-type: none"> - разликује просте и сложене речи - разликује корен речи, префиксе и суфиксе - разликује граматичку основу - уочава и разликује гласовне промене - употребљава глаголске облике у складу са нормом 	<p>Подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи, уочавање корена речи. Саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима.</p>

ЈЕЗИК	Граматика (морфологија, синтакса)	<ul style="list-style-type: none"> - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима) - разликује и употребљава заменице (личне и неличне) - уочава и разликује независне предикатске реченице (обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне) 	<p>Настанак гласова и говорни органи; подела гласова: самогласници и сугласници (прави сугласници и сонанти); Подела сугласника по звучности и по месту изговора.</p> <p>Подела речи на слогове; слоготворно <i>p</i>. Гласовне промене – уочавање у грађењу и промени речи: непостојано <i>a</i>; промена <i>л</i> у <i>o</i>; палатализа- ција; сибиларизација; јотовање; једначење сугласника по звучности; једначење сугласника по месту изговора; губљење сугласника. Заменице: неличне именичке заменице (односно-упитне, неодређене, опште, одричне); придевске заменице: присвојне (с нагласком на употребу заменице <i>свој</i>, показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне). Граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат (само на нивоу препознавања; имперфекат глагола <i>бити</i>); плусквам-перфекат.</p> <p>Независне предикатске реченице – појам комуникативне функције; подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице</p>
	Правопис	<ul style="list-style-type: none"> - доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова - користи правопис (школско издање) 	<p>Писање имена васионских тела.</p> <p>Растављање речи на крају реда (основна правила).</p> <p>Правописна решења у вези са гласовним променама.</p> <p>Писање именичких и придевских одричних заменица са предлозима. Писање заменице <i>Ваи</i> великим почетним словом.</p> <p>Правописна решења у вези са писањем обрађених глаголских облика</p>
	Ортоепија	<ul style="list-style-type: none"> - правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице - уочава дуге и кратке акценте - говори јасно поштујући књижевнојезичку норму - правилно изговара гласове Ч, Ћ, Џ, Р. 	<p>Правилан изговор гласова <i>ч, ћ, џ, ч, р</i>.</p> <p>Дуги и кратки акценти.</p>

<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог - издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) - саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште - проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке 	<p>Текстови у функцији унапређивања језичке културе. Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). Говорне вежбе на унапред одређену тему. Учтивне форме обраћања.</p> <p>Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористцима).</p> <p>Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту.</p> <p>Богаћење речника: <i>лексичко-семантичке вежбе</i> (нпр. избегавање сувишних речи и туђица; фигуративна значења речи; проналажење изостављених реченичних делова); <i>стилске вежбе</i>: (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предлогачка за тражење погодног израза).</p> <p>Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава).</p>
-------------------------------	---	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

Има знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст, разуме и критички промишља оно што прочита, има развијен речник. Чита, доживљава и тумачи књижевно дело; користи читање да боље разуме себе, друге и свет око себе; прочитао је најважнија књижевна дела из националне и светске културне баштине. Има навику и потребу да развија говорну и читалачку културу, како ради сопственог усавршавања тако и ради очувања и богаћења националне културе.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ : Компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, комуникација, дигитална компетенција, естетичка компетенција.

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

Граматика:

- 1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнојезичку норму у вези са гласовним променама;
- 1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставнијим примерима;
- 2.3.2. препознаје гласовне промене ;
- 2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи ;
- 2.3.4. познаје основне начине грађења речи;
- 3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима ;
- 3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна , објасни и именује) ;
- 3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама.

Правопис:

- 1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу);
- 1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу;
- 1.2.4. уме да преприча текст;
- 1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу;
- 1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима;
- 2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је јединствен, кохерентан и унутар себе повезан;
- 2.2.3. пише резиме краћег и/или једноставнијег текста;
- 2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева;
- 3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу;
- 3.2.4. пише резиме дужег и/или сложенијег текста;
- 3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму.

Књижевност:

- 1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела;
- 1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност);
- 1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму;
- 1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац);
- 1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевно-уметничком тексту: нарација, дескрипција, дијалог и монолог;
- 1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевно-уметничком тексту (епитет, поређење, оноματοпеја);
- 2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања;
- 2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација;
- 2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевно-уметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст);
- 2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност;
- 2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог;
- 2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела;
- 3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива;
- 3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту;
- 3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту;
- 3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе.

Језичка култура:

- 1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи;
- 1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста;
- 1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног;
- 1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство - циљ, узрок - последица и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту;
- 2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање" (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци" (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања*;
- 2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима);
- 3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима);
- 3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст;
- 3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту.

Лексика:

- 1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.);
- 1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви);
- 2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава;
- 2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери);
- 3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла;
- 3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научно-популарним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
<p>КЊИЖЕВНОСТ</p>	<p>Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – <i>лирика, епика, драма</i> и обogaћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обogaћен актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.</p> <p>Уз текстове које је потребно обрадити на часу, дат је и списак домаће лектире. Циљ увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста, чиме се подстиче ра-звјање континуиране навике читања.</p> <p>Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода.</p> <p>Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентите-ту, у избору лектире и допунском избору дата је могућност настав-ницима да одаберу и изванредан број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примери-ма савремене књижевности и у прилици су да критички самеравају поезику њихових дела са канонским вредностима. Циљ увође-ња савремених књижевних дела која још нису постала део канона јесте да се по својој мотивској или тематској сродности вежу за постојеће теме и мотиве у оквиру програма и да се таквим приме-рима покаже како и савремени писци промишљају епску народну традицију или теме пријатељства, етичности, развијају имагина-цију и емпатију, чиме ће се богатити вертикално читалачко иску-ство ученика и осавременили приступ настави.</p> <p>Овакав избор дела омогућава већу могућност примене компа-ративног приступа проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа или осврта. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересо-вањима конкретне јачке колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезива-ње и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).</p> <p>Текстови из допунског дела програма треба да послуже на-ставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати, наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.</p> <p>Нови програм заснован је на уочавању природе и улоге књи-жевног дела, као и уочавању разлике књижевних и некњижевних текстова, односно њиховој већој корелативности. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање за-сновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.</p> <p>Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. На-ставник може груписати и повезивати по сродности дела из оба-везног и допунског програма на много начина. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следе-ћи (никако и једини):</p>

Словенска митологија: обредне народне лирске песме; Вук Стефановић Караџић: *Живот и обичаји народа српскога* (Божић, Ђурђевдан, Додоле, прпоруше и чаролице); Весна Алексић: *Каљави коњ*; песма *Влашићи* Бранислава Петровића; Тиодор Росић: *Приче старог чаробњака* (избор); Миодраг Станисављевић: *И ми трку за коња имамо*; Ивана Брлић Мажуранић: *Приче из давнина* (избор), у корелацији нпр. са филмом *Чудотворни мач* Војислава Нановића.

Марко Краљевић: народне епске песме о Марку Краљевићу (*Марко Краљевић укида свадбарину*); предање *Смрт Марка Краљевића*; Светлана Велмар Јанковић: *Књига за Марка* (прича *Сиро- то ждребе*); Владислава Војновић: *Приче из главе* (одломци при- че *Позориште*).

Авантуре и дружине: Хенрик Сјенкијевич: *Кроз пустињу и прашуму* (одломци); Џек Лондон: *Зов дивљине* или *Бели очњак*; Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице*; Бранко Ћопић: *Орлови рано лете*; Владимир Андрић: *Пустолов*; Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: *Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца* – одломак о Џеку Лондону, прича о Џеку Лон- дону из *Били су деца као и ти* Гроздане Олујић.

Дела заснована на хумору и животном оптимизму: Коста Трифковић: *Избирачица*; Бранислав Нушић: *Аутобиографија*; Владимир Андрић: *Пустолов*; Влада Стојиљковић: *Писмо Бранку Ћопићу* (из *Писмописца*); Стеван Раичковић: *Хвала сунцу, земљи, трави*; Добрица Ерић *Месечеви миљеници* (избор); Александар Поповић: *Снежана и седам патуљака*.

Слике детињства у различитим епохама и срединама: Исидора Секулић: *Буре*; Бранко Ћопић: *Чудесна справа*; Влада Стојиљковић: *Писмо Бранку Ћопићу* (из збирке *Писмописац*); Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пепо Крста*; Сергеј Јесењин: *Песма о керуши*; Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице*; Гроздана Олујић: *Били су деца као и ти* (одабране приче); Јасминка Петровић: *Ово је најстрашнији дан у мом животу*; Реј Бредбери: *Маслачково вино* (избор); Џејмс Крис: *Тим Талир или Продати смех*; Анђела Нанети: *Мој дека је био трешња*; Никола Тесла: *Моји изуми* (одломци о детињству) уз приче о Тесли, Ћопићу и Исидори Секулић из *Били су деца као и ти*.

Социјална тематика: Алекса Шантић: *О, класје моје*; Вељко Петровић: *Ратар*; Петар Кочић: *Јаблан*; Антон Павлович Чехов: *Вањка*; Итало Калвино: *Шума на ауто-путу* (из збирке прича *Марковалдо или годишња доба у граду*); Вилијем Саројан: *Зовем се Арам*; уз приче о Петру Кочићу и Чехову из *Били су деца као и ти* Г. Олујић.

Родољубива тематика: Ђура Јакшић: *Вече*; народне епске песме о Косовском боју; *Смрт Мајке Југовића*; народне епске песме о Марку Краљевићу; Десанка Максимовић: *Грачаница*; Војислав Илић: *Свети Сава*; песме *Морава, Дунав* Бранислава Петровића.

Лепота маштања, певања и приповедања: Добрица Ерић: *Месечеви миљеници* (избор); Мирослав Антић: *Плава звезда*; Иво Андрић: *Аска и вук*; песме *Па шта, па шта, Говор дрвећа* Бранислава Петровића; Владимир Андрић: *Пустолов*; Анђела Нанети: *Мој дека је био трешња*; Владимир Хулпах: *Легенде о европским гра- довима* (избор); Тиодор Росић: *Приче старог чаробњака* (избор).

Животиње и људи: Петар Кочић: *Јаблан*; Вилијем Саројан: *Зовем се Арам*; Сергеј Јесењин: *Песма о керуши*; Иво Андрић: *Аска и вук*; Добрица Ерић: *Месечеви миљеници* (избор); Џек Лондон: *Бели очњак* или *Зов дивљине*.

Међупредметне корелације – наставу историје могуће је до- пунити одломцима: Борислав Пекић: *Сентиментална повест Бри- танског царства* („Велика повеља слободе у земљи без устава”).

Исти текст може се повезивати са другима на различите на- чине, према различитим мотивима или тону приповедања, у скло- пу пројектне наставе, која се базира на исходима, а не на садржа- јима учења.

Предложени обавезни, књижевни, научнопопуларни и ин-формативни текстови и садржај обавезне домаће лектире, као и примери из допунског избора, приликом осмишљавања годишњег плана рада, а потом и при обликовању оријентационих, месечних планова рада, могу се тематски повезивати. Поред тога, неопходно је успоставити и уравнотежену дистрибуцију наставних јединица везаних за све подобласти предмета, функционално повезати са-држаје из језика и књижевности (где год је то могуће) и оставити довољно часова за утврђивање и систематизацију градива.

Књижевна дела која су доживела позоришно извођење или екранизацију могу послужити за компаративну анализу и уочава-ње разлике између књижевне и позоришне/филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза (рецимо, на примеру Поповићеве сцен-ске бајке може се закључити како драмски писац мења познату причу и смешта је у савремено доба), чиме ученици могу доћи до закључка о природи различитих медија и развијати своју медијску писменост. Препоручује се читање бар једног целовитог драмског текста (од три одређена Програмом). Ученици се могу упутити и на филмове са тематиком сличном прочитаним књижевним тек-стовима (дечје авантуре или авантуре у фантастичном свету, од-растање усамљеног детета и сл.) и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине.

Са појединим елементима медијске писмености ученике тре-ба упознати такође кроз корелацију: појам дечји часопис или ен-циклопедија за децу упознати на конкретном тексту из часописа/енциклопедије по избору (садржај текста треба да буде у вези са лектиром).

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да настав-ник успостави вертикалну корелацију. Наставник се претходно обавезно упознаје са садржајима Српског језика и књижевности из претходних разреда ради успостављања принципа доступности и систематичности.

Наставник, такође, треба да познаје садржаје других пред-мета обрађиваних у млађим разредима и у петом разреду основне школе, који корелирају с предметом Српски језик и књижевност. Тако, хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања. Увођење ученика у свет књижевности, али и осталих, тзв. не-књижевних текстова (популарних, информативних), представља из-узетно сложен наставни задатак. Управо на овом степену школова-ња стичу се основна и врло значајна знања, умења и навике од којих ће зависити ученичка књижевна култура, али и естетске компетен-ције. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лир-ског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности.

При обради текста, примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са ис-ходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судо-ве о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживач-ку делатност и заузимање критичких ставова.

Обрада књижевног дела пожељно је да буде проткана реша-вањем *проблемских питања* која су подстакнута текстом и умет-ничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну *локализацију*, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштво-но-историјске оквири, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку – све су то услови без којих се у бројним случа-јевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

Приликом *тумачења текста* ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније дока-зују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за са-мосталан исказ, истраживачку делатност и

заузимање критичких ставова, уз уважавање индивидуалног разумевања смисла књи- жевног текста и исказивање различитих ставова.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела, об- једињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички дожи- вљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мо- тиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обра- ду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалач- ко искуство. У програму нису наведени сви појмови и врсте књи- жевних дела предвиђени за усвајање у претходним разредима, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Такав случај је са стилским фигурама (поређењем/компарацијом и персонификацијом) које се усвајају у трећем и четвртном разреду, а потом им се додају епитет, ономотопеја, контраст и хипербола; са појмом приповедања и облицима казивања у епском књижевном делу (дијалог, монолог, описивање: портрет и пејзаж); са појмови- ма везаним за драмско дело којима се додају заплет и расплет, као елементи драмске радње. Обнављање и повезивање знања из првог циклуса образовања и петог разреда основне школе је обавезно.

Језичко-стилским изражајним средствима прилази се с дожи- вљајног становишта; полазиће се од изазваних уметничких утиса- ка и естетичке сугестије, па ће се потом истраживати њихова је- зичко-стилска условљеност.

Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и пи- смених вежби, настојаће се да ученици откривају што више особи- на, осећања и душевних стања појединих ликова, као и да изража- вају своје ставове о поступцима ликова.

Ученик се подстиче да уочава смисао смешног и хумори- стичног на примерима из лектире, као и да разликује хумористич- ки или оптимистички, дитирамбски тон у певању/приповедању/ драмској радњи од елегичног тона. Теоријско савладавање појма културноисторијско предање није обавезно. Предање *Смрт Марка Краљевића* уводи се као пример, уз описно образлагање ове врсте предања у оквиру категорије народне прозе. Обнављају се и про- ширују знања о родољубивој поезији, савладава се појава и смисао

социјалних мотива у предложеним песмама или причама, уче се дитирамб и елегија као врсте лирске поезије.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и разви- јају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни обли- ци читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазна- ња и да се успешно уводе у свет књижевног дела. И у шестом разре- ду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање (читање према истраживачким зада- цима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.

Повећан број допунског избора лектире указује на могућност обраде појединих предложених садржаја (књижевних дела) на ча- совима додатне наставе.

Препоручује се да ученици у настави користе електронски додатак уз уџбеник, уколико за то постоји могућност у школи.

ЈЕЗИК

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.

Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.

Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу уметности и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.

Грамматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодной прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењује језик појављује као свестрано мотивисана људска активност.

Настава творбе речи подразумева пре свега поделу речи по настанку на просте и творенице (у оквиру твореница уочавају се речи настале суфиксацијом, префиксацијом и слагањем). На школским примерима (нпр. *невач, школски, школовати се, праунук, превелик, научити, Београд, пароброд*) ученици треба да уоче саставне делове твореница: творбене основе, префиксе и суфиксе. На примерима породице речи, ученици треба да уочавају корен речи. Тиме се поставља основ за проширивање знања из творбе речи у старијим разредима. На часовима утврђивања градива треба нагласити разлику између граматичке основе и граматичких наставака у поређењу са творбеном основом и суфиксима (нпр. *школ-а, школар-ац* и сл.).

Ученици су се већ раније срели са појмом гласа, а сада проширују своја знања из фонетике основним информацијама о настанку гласова и говорним органима који у овом процесу учествују. На основу изговора гласови се деле на самогласнике и сугласнике

(а сугласници на праве сугласнике и сонанте). Сугласници се деле по звучности и по месту изговора (овде је пожељно направити разлику са наставом страних језика – нпр. различито место изговора неких гласова у српском и енглеском језику и сл.). Подела речи на слоге подразумева проширивање знања у односу на млађе разреде: треба увести и примере слогова који се завршавају на сонант, способним нагласком на позицију слоготворног *р*. Ово градиво треба повезати са основним правописним правилима за растављање речи на крају реда. Пошто се ученици у шестом разреду први пут срећу са термином гласовне промене, није потребно правити разлику у односу на гласовне алтернације. Ову разлику ће усвојити у градиву за средњу школу. Препорука је да се, ради лакшег анализирања примера, гласовне промене предају следећим редоследом: непостојано *а*, промена *л* у *о*, палатализација, сибиларизација, јотовање, једначење сугласника по звучности,

једначење сугласника по месту изговора, губљење сугласника. Гласовне промене треба уочавати у грађењу и промени речи (а на одступања указати у примерима).

Настава морфологије подразумева проширивања знања о за-меницама (у петом разреду су биле обрађене само личне заменице). Сада се уводи подела заменица на именичке и придевске. У оквиру именичких обрађују се: односно-упитне, неодређене, опште и одрич-

не; у оквиру придевских: присвојне (с нагласком на употребу заме-

нице *свој*), показне, односно-упитне, неодређене, опште и одричне. Такође, треба указати и на граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. Знања о глаголским облицима ученици проширу-ју тако што усвајају грађење осталих глаголска времена изузев пре-зента, перфекта и футура I, с тим што се имперфекат обрађује само на нивоу препознавања, а посебно се наводи имперфекат помоћног глагола *бити*. Препорука је да се глаголска времена уводе овим редом: аорист, имперфекат, плусквампфекат. Посебно треба нагласити правописна решења у вези са писањем глаголских облика. Знања из синтаксе ученици проширују поделом независних предикатских реченица према комуникативној функцији. Потребно је посебно скренути пажњу на употребу знака узвика, као и на остале интерпункцијске знаке.

Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава грађија (писана слова: велико и мало ћирилично Ћ, Ђ; велико и мало латиничко Ћ, велико Г, С, Ш итд.).

Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак *Правописа* на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоепија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање дужине акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о врстама речи (именица *скуп* има кратак акценат, а придев *скуп* има дуг акценат итд.). На овом нивоу ученици треба само да уоче разлику у дужини акцента, без разликовања интонације и без употребе акценатских знакова. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акценатован говор, а у местима где се одступа од акценатске норме, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

Неке ортоепске вежбе могу се спроводити и уз одговарајуће теме из књижевности: нпр. артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире (по избору наставника или ученика) итд. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).

**ЈЕЗИЧКА
КУЛТУРА**

Развијање и унапређивање језичке културе ученика предста- вља један од најзначајнијих задатака наставе Српског језика. Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавр- шавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитет- не и сврсисходне комуникације. Област *Језичка култура* обухвата усмено и писмено изражавање. Наставни рад у овој области реали- зује се у садејству са другим областима предмета Српски језик, као и кроз самосталне наставне јединице. У повратном смеру, обрада књижевног текста и рад на граматички морају укључивати и садр- жаје за неговање културе усменог и писменог изражавања ученика.

Настава ће бити очигледнија и ефикаснија ако се анализирају снимљена казивања и читања. Приликом реализације наставних са- држаја пожељно је користити и савремене информационо-комуника- ционе технологије (нпр. паметну таблу, рачунар и видео-бим и сл.).

Свака од програмских вежби (говорне, правописне, лексич- ко-семантичке, стилске вежбе) планира се и реализује у наставном контексту у коме постоји потреба за функционалним усвајањем и функционалном применом датих језичких законитости и појава у новим комуникативним ситуацијама, као и потреба за утврђива- њем, обнављањем или систематизовањем знања стеченог током наставе језика и наставе књижевности. Све врсте вежби, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или током говорних вежби.

Циљ говорних вежби јесте унапређивање културе усменог изражавања. Детаљна организација, вешто осмишљене садржајне структуре и мотивисање ученика за разговор водиће ка правилно- сти, лакоћи, јасности, једноставности, прецизности и флуентности у усменом излагању ученика. Ове вежбе би требало да приближе учеников говор стандарднојезичком изговору.

Форме учтивости, односно посебна језичка средства којима се исказује учитвост представљају важан сегмент у реализацији наставе језичке културе. Потребно је код ученика развијати свест о неопходности и значају језичке учтивости, тј. учтивног комуника- тивног понашања, односно истакнути значај неговања правилног и учтивног говора и писања. Ученицима треба указати на то да су у домену конвенција учтивости најтипичније форме усмене и писме- не етикеције: употреба заменице *Ви*, етикете за исказивање уважа- вања приликом ословљавања у јавном и службеном комуницирању (*господине, госпођо/госпођице, Ваша екселенција, Ваша свето- сти...*), као и говорни чинови експресивног типа (формуле учти- вости): извињавање, захваљивање, честитање, молба. Лингвомето- дички текстови који садрже дијалогску форму у којој се испољава језичка учитвост могу послужити за уочавање форми учтивости. Такође, требало би подстицати ученике да износе своје мишљење и сопствена запажања о (не)учтивом комуникативном понашању.

Велики део лексике српског језика сачињавају лексеме на- стале творбом речи. Она представља продуктиван процес којим се свакодневно богати наш лексички фонд. Стога, у настави језичке културе би лексикологији, односно творби речи требало приступи- ти, најпре, као начину за настајање нових речи, како би ученици схватили њен практични значај. Потребно је оспособити ученике да граде и разликују аугментативе (са пејоративима) и деминутиве (са хипокористичима), тако што обрада теме неће бити само опи- сана, тј. требало би се задржати што краће на формалном присту- пу теми. Стваралачки и истраживачки приступ може позитивно утицати на мотивацију ученика да упознају ову тематику. Пожељ- но је навести само најчешће суфиксе и за један и за други твор- бени модел. Требало би подстицати

ученике да објасне значење датих изведеница и указати им на њихову улогу у свакодневном језичком изражавању (нпр. експресивно значење и стилска обоје-ност изведеница, попут *мајчица*, *сестрица*, *људина* и сл.).

Правописне вежбе омогућавају ученицима да посебно обратe пажњу на правописне захтеве и на њихову улогу у тексту. Системска примена адекватних правописних вежби омогућава да теоријско правописно знање благовремено пређе у умење, као и да се стечена навика примене правописних правила испољи у практичној и спонтаној намени. Правописне вежбе представљају најпогоднији начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. Најбоље је примењивати и просте и сложене правописне вежбе које су погодне за савлађивање како само једног правописног правила из једне правописне области, тако и више правописних правила из неколико правописних области. Правописне вежбе је потребно најпре припремити. Притом је пожељно поштовати принцип поступности, систематичности, јединства теорије и праксе. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: *диктат*, *самостално писање*, *допуњавање текста*. Може бити подстицајно и организовање квиза на часовима посвећеним систематизовању градива из правописа (нпр. *препознај правописну област*, *пронађи грешку*, *дали су тврдње о употреби*, нпр. *великог слова*, *тачне* и сл.), а требало би и проверавати да ли су ученици у стању да објасне научена правописна правила у одређеном тексту.

Циљ примењивања лексичко-семантичких вежби јесте богаћење речника ученика и упућивање на различите могућности приликом избора речи и израза и указивање на њихову сврсисходнију употребу. Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Врсте ових вежби треба усагласити са интересовањима ученика и наставним садржајима. Развијању смисла за прецизно изражавање и подстицању ученика да размишљају о речима и о њиховим значењима доприносе вежбе којима се ученици упућују на избегавање сувишних речи, поштапалица и туђица. Подстицајне су и вежбе које се односе на фигуративна значења речи, као и вежба *проналажење изостављених реченичних делова* која подстиче ученике да пронађу адекватну реч, али и да у складу са контекстом прошире скалу дозвољених значењских и лексичких могућности. Применом стилских вежби, ученици се упућују на то да на другачији начин од уобичајеног повезују речи и изразе и да истражују њихове семантичке потенцијале. Њихов циљ није да се само отклоне учињене грешке, већ да ученици стекну адекватне навике да говоре и пишу ваљано, односно да примењују стваралачке поступке у језику. Знања о стилу и изражајним могућностима језика ученици углавном стичу увидом у књижевноуметничке текстове, због чега је неспорна повезаност са наставом књижевности, али се не сме поистоветити са језичко-стилском анализом ових текстова. Стилске вежбе је потребно што непосредније повезивати и са наставом граматике. Може се креирати ситуациони предложак за развијање и унапређивање језичко-стилског знања ученика у складу са узрастом и начелом систематичности и условности. Стваралачки облик рада на развијању стилског умења ученика може се, на пример, заснивати на тексту као подстицају за сликовито казивање, с обзиром на то да се на различитим књижевноуметничким текстовима лако увиђа изражајност стилског поступка који може да буде примењен приликом уобличавања језичке грађе у новим комуникативним ситуацијама.

Назив предмета	ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ	Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОД	САДРЖАЈИ
ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	<p>– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, пред-стављање и тражење/давање информација личне природе;</p> <p>– поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једно-ставнија језичка средства;</p> <p>– размени једноставније информације личне природе;</p> <p>– у неколико везаних исказа саопшти информације о</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, фор- мулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима.</p> <p><i>What's your first/last name/surname?</i> <i>Jack, this is Andrew. He's the new boy in our class. Hi Andrew. Nice to meet you. I'm glad to meet you too. What's your nickname? It's Andy. Where do you live? I live in Sunny Street. How do you go to school? I walk there/take the bus...</i> <i>What does your father do? He's a science teacher. Have you got/Do you have any brothers or sisters? No, I'm an only child, but my mum's got two sisters, Sophia and Lily. Aunt Lily is the eldest. She says I am her favourite nephew.</i> <i>This is my cousin, Bob. Where does he come from? He lives in Brisbane now, but he was born in London. Where were you born? When did you move there? We moved there when I was four.</i> <i>Where were you living when you started school?</i> <i>Who do you usually go out with? How long have you</i></p>

<p>ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА</p>	<p>– разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/поређење бића, предмета, појава и места. <i>What does Emma look like? She looks gorgeous. She's the prettiest girl in our class. What's he like? He's smart and hard-working.</i> <i>Noah doesn't care about anyone. He's selfish. My friend is sporty and good-looking, but he is very shy. Her clothes are cool!</i> <i>Samuel is as tall as his brother/not as(so) tall as his father. This laptop is less expensive than that one. It's the least expensive laptop in the shop.</i> <i>Jacob's room is usually tidy, but Michael's is often untidy/messy. You can find his clothes everywhere. Why is he exhausted? Because the trip was exhausting.</i> <i>The party was really exciting. Everybody was excited. She looks really unhappy.</i> <i>How does he swim? He swims well.</i> <i>We worked hard. He was running fast. It is raining heavily. Are they listening carefully?</i> <i>Ten minutes from here is the biggest wheel of its kind in the world – the London Eye. The buildings are amazing /fantastic.</i> <i>That's the cafe where my sister works.</i> <i>Is that the message which/that Tom sent? There's somebody/nobody/no one in the street.</i> <i>There was nothing strange in his voice. Everything was OK.</i> <i>This chair's uncomfortable. That's impossible!</i></p> <p>The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, The Past</p>
---	---	--

*my party? Yes, I'd love to. When is it? At 7.30 on Saturday.
Do you fancy/How about a game of tennis this afternoon?
Sorry. I can't. I've got a dance class.
Shall we go to the sports centre today? Good idea. See you there at 6.00 pm. That's no good for me. What about 5.30? Yes, sure. How about trying my new computer game this morning? I'm afraid I can't. I'm looking after my little sister.
Why don't we go to the park? Let's get out of here. That sounds good. The music is too loud. We could/ may/might stay here and watch DVDs. That's boring.
If it is cold, put on your jacket. If you hurry, you won't miss the bus. If you don't feel well, you should see a doctor.
I've got the flu. You must stay in bed and drink lots of hot drinks. If you don't stay up late, you won't feel tired.
You shouldn't eat too much chocolate. Don't give your real name on the Internet.*

The Present Continuous Tense за унапред договорене радње.
Заповедни начин.

Изрази: *How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...* Модални глаголи за изражавање предлога – *can/could/may/might*.

Модални глаголи *should* за давање савета. Први кондиционал.

(Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.

<p>ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ</p>	<p>– разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности</p> <p>Can/Could you help me with these bags, please? They're too heavy. Could I have a glass of water, please? Could I see your exercise book, please? Yes, just a minute. Oh, no. I can't find it. May I see your tickets, please? Here you are, sir. Thank you. Will you open the door for me? Sure. I'm so sorry for... It's all my fault. Sorry, it was an accident. I didn't mean to (break your skateboard). That's all right/OK. Never mind. It doesn't matter. Thank you for (your help). Thank you from the bottom of my heart. That's very kind of you. That means a lot to me. Don't mention it. It's nothing. You're welcome. Well done. Congratulations! Happy (festival). When does the train for Glasgow leave? It leaves at 7.38. School starts at 8.45. Which book do you want? The red one. Can I try on those trousers, please? Which ones? The blue ones.</p> <p>Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may. Would you like...? Will за изражавање молби. The Present Simple Tense за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице one, ones.</p> <p>(Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.</p>
--	--	--

<p>РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА</p>	<p>– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;</p>	<p>Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл.) с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава <i>Read the explanation and circle the correct words. State your problem and describe how you feel about it. Use the expressions below.</i> <i>Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places.</i> <i>To end the call, tap the „end call” button (typically a red button on the left side of your cell phone) or close your phone.</i> <i>Do not touch the adapter with wet hands.</i></p> <p>Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.</p>
---	--	--

**ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У
САДАШЊОСТИ**

- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости;
- разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа;
- размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости;
- опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;

Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способности- ма; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности. *She rarely takes the bus to school.*
They usually play games in their free time.
Does James play any musical instruments? Yes, he does.
No, he doesn't.
How many languages do you speak? What time do you usually wake up on school days?
My sister doesn't eat fish.
Water freezes at zero degrees Celsius. If/When you heat ice, it melts. What are you looking for? I am looking for my glasses. I can't find them. Shhh! I am trying to concentrate. What are you thinking about? Who are you talking to?
Sorry, she can't come to the phone right now. She's having a shower. She is studying French in Paris.
We are very busy these days. We are decorating the school hall. Look! It's raining. It doesn't usually rain here in summer. Does it rain a lot in your hometown?
We normally grow vegetables, but this year we aren't growing any. I can't see anybody/anyone.
How long has he played the guitar? For five years./Since last summer.
The Present Simple Tense за изражавање сталних и уобичајених радњи.
The Present Continuous Tense за изражавање тренутних и привремених радњи.
Разлике у употреби глаголских облика *The Present Simple Tense* и *The Present Continuous Tense*.
The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал.
Питања са препозиционим глаголима.
Модални глагол *can* за изражавање способности.
(Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.

**ОПИСИВАЊЕ
РАДЊИ У
ПРОШЛОСТИ**

- разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости;
- размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости;
- опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости;
- опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.

Слушање и читање описа и усмено и писано
размењивање иказа у вези са искуствима, догађајима/активностима и способностима
у про- шлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/активности
и способности у прошлости; израда и презентација
пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. *When did Columbus discover America?
Who invented the telephone? People lived in caves a long time ago. We saw a good film last week.
She used to wear glasses.
Did he use to drink tea every morning? No, he didn't. What did you do when you heard the noise?
First, I called the police. What were you doing when you heard the noise? I was watching TV.
At ten o'clock yesterday morning, I was cycling to school. I fell off my bike and hurt my knee. I
couldn't stand up. Was there anyone to help? No, there wasn't.
I was walking down the lane when I saw a beautiful lady. She was wearing a red dress and a big
red hat.
While I was sleeping, my brother was helping our father in the garden. She was sleeping when we
came in.
As soon as I saw them, I started to run. They have finished their project. They finished it yesterday.
Who did you get the letter from?
Have you ever been to London? Yes, I have. I was there last year./ No, I haven't. I have never been
to London. He has just arrived.
I've already learnt to use that program. Have they arrived
yet?
They haven't finished their dinner yet.
The Past Simple Tense правилних и неправилних глагола, све употребе.
The Past Continuous Tense, све употребе
Used to.*

Контрастирање употребе и значења глаголских облика
The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense.
The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и
са ever, never, just,

		<p><i>already, yet...</i> Контрастирање употребе и значења глаголских облика <i>The PastSimpleTense</i> и <i>The PresentPerfectSimpleTense</i>. Модални глагол <i>could</i> за изражавање способности у прошлости <i>Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...)</i>. Питања са <i>Who/What/Where/When/Why...</i> Питања са препозиционим глаголима. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости</p>
<p>ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА</p>	<p>– разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – замени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;</p>	<p>Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. <i>When I grow up, I would like/I'm going to be a web designer. What about you? I really want to be a programmer. I can't find my keys anywhere. I'll/I will help you look for them. I'll take it, please. I'll leave it, thanks.</i> <i>I promise I won't be late.</i> <i>I believe he will be a great pianist. I don't think he will make it. It will be rainy tomorrow.</i> <i>Why are you putting on your coat? I'm going to take my dog for a walk. It's my birthday next Saturday. I'm going to have a big party.</i> <i>Look at those cars! They're going to crash!</i> <i>What are you doing tonight? We're playing football with friends.</i> <i>Would like+</i> именица/инфинитив глагола. <i>Stative verbs (want, promise, believe, think...)</i> <i>The Future Simple Tense</i> за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. <i>Going to</i> за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање унапред договорених/испланираних радњи. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.</p>

<p>ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА</p>	<p>– разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима;</p>	<p>Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа.</p> <p><i>I'd like to try bungee jumping. I'm interested in swimming. What sports are you interested in? My hobby is collecting badges. What's your hobby?</i></p> <p><i>I'm starving. Shall I make a sandwich for you? Yes, please. I'm thirsty. Would you like some lemonade? What's wrong/the matter? I'm tired of/sick of/fed up with/bored with playing this game.</i></p> <p><i>Are you tired? I'm exhausted.</i></p> <p><i>I'm cold/hot. I don't feel well. I feel sick. Why don't you go to bed? I'm nervous / frightened /upset /scared... Don't worry. Everything will be all right/just fine. It's going to be all right.</i></p> <p><i>Are you happy with your new friends? Oh, yes. I am so glad/happy to hear that.</i></p> <p><i>I've got/ I have a terrible headache. Take a painkiller.</i></p> <p><i>My ear hurts. I'm sorry to hear that.</i></p> <p><i>Oh dear! My finger is bleeding. Why don't you put a plaster on it? I've sprained my ankle. Put some ice on it.</i></p> <p><i>I'm in trouble. I don't know what to do.</i></p> <p><i>Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know...)</i></p> <p>Заповедни начин.</p> <p><i>Why don't we/you+ инфинитивна основа глагола.</i></p> <p><i>Would like+ именица/инфинитив глагола.</i></p> <p>Употреба придевско-предлошких израза <i>tired of / sick of / fed up with / bored with.</i></p> <p><i>The Present Perfect Simple Tense</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.</p>
---	--	--

<p>ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ</p>	<p>– разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа. <i>Excuse me. How do I get to...? What's the best way to...? Could you tell me the way to...? Go straight on until you get to (a bridge). Cross (the bridge). Turn back. Go back. Turn left/right into... Take the first/second turning on the right/left. Go along... It's on the left/right. It's opposite/behind/between/in front of/near/next to/at the corner/just around the corner...</i></p> <p>Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – <i>in front of, behind, between, opposite...</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.</p>
---	---	---

**ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА,
ЗАБРАНА, ПРАВИЛА
ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА**

- разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих;
- размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе;
- саопшти правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;

Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, прави- лима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забрана- ма, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза
Don't throw litter around. Save energy. Turn off lights when not in use. You can/can't sit here. The seat is/isn't free. Can I use your mobile phone? Sure. You mustn't use calculators during the exam. Students must turn off their phones in the classroom. Do you have to wear a uniform at your school? John can't come because he has to work. I must get up early tomorrow morning. I don't have to take my dog for a walk every day/tomorrow. My parents let me go out at weekends. They won't let us feed the animals. Our headteacher made us clean our classroom last Friday. John couldn't come because he had to work. He didn't have to come early yesterday. You should slow down, you shouldn't run down the corridor.

Заповедни начин.

Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе – *can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, should/shouldn't.*

Let/Make + инфинитивна основа глагола.

(Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола

<p>ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА</p>	<p>– разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих. <i>Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got/doesn't have an umbrella.</i></p> <p>Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – <i>my friend's/friends'/ children's books</i>. Присвојне заменице <i>mine, yours...</i> Питања са <i>Whose</i>.</p> <p>(Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.</p>
<p>ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА</p>	<p>– разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/непопадања; усмено и писано изражавање допадања/непопадања. <i>I love working with people. I don't like skiing. I'm bad at it. What do/don't you like doing? Peter hates watching horror films. He enjoys playing video games. I can't/couldn't stand the heat. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis – eight boys and seven girls.</i></p> <p>Придевско-предлошке фразе – <i>interested in, good/bad at, crazy about...</i> Глаголи <i>like/love/hate/enjoy/can't stand</i> + глаголска именица Питања са <i>What, Who, Why ...</i></p>

<p>ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА</p>	<p>– разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;</p>	<p>Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right. The food was great! I disagree/don't agree with you. It was awful. I think we should help him. Yes, I agree with you. He always helps his friends. I enjoy skiing. Me too. I don't think he will win the race. Well, I do. No chance! I don't believe it! That's right! That's wrong! Stative verbs (think, like, agree, believe...) Питања са What, Why, How ... (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.</p>
--------------------------------------	---	---

**ИЗРАЖАВАЊЕ
КОЛИЧИНЕ И
БРОЈЕВА И
ЦЕНА**

- разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену;
- пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства;
- пита/каже/израчуна колико нешто кошта.

Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруц-

бине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); записивање и рачунање цена.

How many people are there (in the park)? There are two men/women and three children (in the park). How much fruit do we have? There isn't much fruit in the bowl. There aren't many books on the shelves. A lot of/Lots of people went to the match.

A lot of/Lots of snow falls in winter. There were loads of apples on the table.

There is a little lemonade in the bottle. There are a few apples. How much is this? It's € 2,365 (two thousand, three hundred and sixty-five euros).

That's £ 245 (two hundred and forty-five pounds)/ \$300 (three hundred dollars).

In my school, 60% of children eat junk food.

Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица.

Множина именица које се завршавају на -у, -f/fe:

strawberries, shelves, knives...

Множина именица које се завршавају на -о: kilos, potatoes...

Синкретизам једнине и множине: sheep, fish... Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice...).

Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Квантификатори – much, many, a lot of, lots of, loads of, a few, a little.

Питања са How much/many.

(Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.

Опште предметне компетенције: Наставни програм за стране језике у основној школи усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у наставном програму посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане, делимично и оне невербалне), формално и садржински централну позицију наставног програма заузимају управо комуникативне функције. С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.

Међупредметне компетенције: компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичка компетенција, комуникација, решавање проблема, сарадња, дигитална компетенција

Основни ниво

Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво

Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво

Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

Основни ниво

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору.

ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације непосредно окружење. ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства.

ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате/блиске теме.

ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим/блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.1.1.6. Разуме појединачне речи и једноставне изразе из текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.).

ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе.

ПСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима којима се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.).

ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи исвом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе.

ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства.

ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама. ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.

ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима. ПСТ.1.1.19. Пише кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита.

ПСТ.1.1.20. Повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...).

ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику. ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групеи познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).

ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.

ПСТ.1.2.3. Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.

ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински. ПСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.

ПСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култураза коју показује интересовање.

ПСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.

Средњи ниво.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2-3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његовепотребе и интересовања. ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)

говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом. ПСТ.2.1.3. Разуме основни смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама, уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.

ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.2.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова из савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама. ПСТ.2.1.7. Разуме краће низове (2-3) упутстава која се тичу његових непосредних потреба (нпроријентација у простору, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.), праћених визуелним елементима.

ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама. ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима. ПСТ.2.1.10. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима савремене музике.

ПСТ.2.1.11. Разуме смисао једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину.

ПСТ.2.1.14. Уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2-3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање.

ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење.

ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама. ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве.

ПСТ.2.1.19. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ вербалним и невербалним средствима.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.20. Писаним путем доставља/тражи или преноси детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима.

ПСТ.2.1.21. Пише једноставна лична писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договара о активностима или одговара на питања.

ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу.

ПСТ.2.1.23. Описује искуства, активности и догађаје из прошлости користећи једноставније језичке структуре и увежбану лексику.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе.

ПСТ.2.1.25. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.

ПСТ.2.1.26. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.

ПСТ.2.1.27. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације које су тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену).

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила.

ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције. ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).

ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања који су непримерени/неприкладни у контексту циљних култура. ПСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.

ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.

ПСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.

ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.

Напредни ниво.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања. ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.3.1.3. Разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монолошких излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку.

ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр.

репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама.

ПСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и већину фраза и израза сложенијих разговетних текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама.

ПСТ.3.1.7. Разуме упутства која се односе на сналажење на јавним местима (нпр. руковање апаратима и уређајима, упозорења, безбедносне информације и сл.).

ПСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и главне информације различитих врста текстова са интернета или других писаних медија који су у складу са узрастом и интересовањима ученика.

ПСТ.3.1.9. Разуме главне идеје, поруке и специфичне информације адаптираних верзија белетристике за младе.

ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција.

ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења.

ПСТ.3.1.12. Разуме општи смисао и већину фраза и израза у текстовима из савремене музике. ПСТ.3.1.13. Разуме смисао једноставних рекламних порука.

ПСТ.3.1.14. Проналази потребне информације у речницима, енциклопедијама, брошурама и на интернет страницама. ПСТ.3.1.15. Разуме и може да издвоји потребне информације из табела, графикана, информатора и сл.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.16. Течно и са лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност.

ПСТ.3.1.17. Учествује у неформалном и формалном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и

сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање.

ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљење.

ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима.

ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу. ПСТ.3.1.21. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

ПСТ.3.1.22. Резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.23. Пише обична и електронска писма у којима са пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.

ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота).

ПСТ.3.1.25. Прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику.

ПСТ.3.1.26. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују.

ПСТ.3.1.28. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.3.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.30. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.31. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.

ПСТ.3.1.32. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти.

ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не реметеразумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећаживљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећаживљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ПСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ПСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ПСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик. ПСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ПСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ПСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ПСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима	-циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	-говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; -наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	-битно је значење језичке поруке;
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	-знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
Разумевање и давање упутстава	-настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора
Описивање радњи у садашњости	(интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
Описивање радњи у прошлости	-наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	-сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици учествоваће у друштвеном чину;
Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	-поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	-наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	-ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
Изражавање припадања и поседовања	-уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;
Изражавање допадања и недопадања	-учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
Изражавање мишљења	-рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;
Изражавање количине и бројева и цена	

Назив предмета	ЛИКОВНА КУЛТУРА КУЛТУРА
Циљ	Циљ наставе и учења ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
БОЈА	<ul style="list-style-type: none"> – користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; – прави разноврсне текстуре на подлогама, облицима или у апликативном програму; – користи изражајна својства боја у ликовном раду и свакодневном животу; – обликује, самостално, или у сарадњи са другима, употребне предмете од материјала за рециклажу; – изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; 	<p>Пигментне боје (хроматске и ахроматске боје; основне и изведене боје).</p> <p>Дејство боја (утисак који боја оставља на посматрача; топле и хладне боје; комплементарне боје).</p> <p>Светлост и боја (светлост као услов за опажање боје, разлике у опажању боја; валер; градација и контраст).</p> <p>Примена боја (технике и средства: акварел, темпера, мозаик, витраж, апликативни програми...; изражајна својства боја у керамици, скулптури, графици, таписерији, дизајну одеће и обуће, индустријском дизајну...; примена у свакодневном животу ученика).</p>
КОМУНИКАЦИЈА	<ul style="list-style-type: none"> – опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; 	<p>Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности у свакодневном животу).</p> <p>Уметничко наслеђе (уметност некад и сад).</p>
ТЕКСТУРЕ	<ul style="list-style-type: none"> – идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука; 	<p>Текстура (врсте текстура – тактилна и визуелна; текстуре у природи и уметничким делима, материјали и текстура, облик и текстура, линија и текстура, ритам и текстура).</p> <p>Уметничко наслеђе (грађевине, скулптуре и паркови).</p>
УОБРАЗИЉА	<ul style="list-style-type: none"> – повезује карактеристичан експонат и одговарајући музеј; – разматра са другима шта и како је учио и где та знања може применити. 	<p>Стваралачка уобразиља (стварност и машта, значај маште; разноврсне информације као подстицај за стварање – снови, бајке, митови, легенде...).</p> <p>Уметничко наслеђе (необична уметничка остварења).</p>
ПРОСТОР		<p>Амбијент (елементи који чине амбијент – дизајн ентеријера, атмосфера, корисници; утицај амбијента на расположење, активност и учење; обликовање школског простора; поставка изложбе).</p>

Кључни појмови садржаја: простор, боја, текстура
ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ :Кроз наставу ликовне културе ученици стичу функционална знања и умења и развијају способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету.

СТАНДАРДИ

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.
ЛК. 1.1.1. Изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове користећи основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности да би изразио одређени садржај.
2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)
ЛК.1.2.1. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак, описује садржај...)
3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.
ЛК.1.3.1. Описује сличности и разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода.
ЛК.1.3.2. Зна важне споменике културе у својој средини.
4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.
ЛК.1.4.1. Познаје места и изворе где може проширити своја знања.
ЛК.1.4.2. Зна занимања за која су потребна знања и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...)
ЛК.1.4.3. Препознаје и увиђа примену визуелних уметности у свакодневном животу.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.
ЛК. 2.1.1. Познаје и користи основне изражајне могућности класичних и савремених медија, материјала и техника визуелних уметности
ЛК. 2.1.2. Одабира адекватан садржај да би изразио неку идеју или став

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)

ЛК.2.2.1. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

ЛК.2.2.2. Познаје и користи основне стручне термине и појмове везане за технике, елементе и садржаје (теме и мотиви) визуелних уметности

3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.2.3.1. Препознаје одабрана уметничка дела у оквиру њиховог историјског и друштвеног контекста

ЛК.2.3.2. Истражује поступке, технике, садржаје радова уметника и користи их као подстицај у свом раду

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.2.4.1. Користи изворе где може проширити своја знања

ЛК.2.4.2. Зна институције културе у својој средини (музеј, галерија, дом културе,...)

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 3.1.1. Познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности

ЛК. 3.1.2. Изводи радове са одређеном намером, користећи основне ликовне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат

ЛК. 3.1.3. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју идеју

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)

ЛК.3.2.1. Уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других

ЛК.3.2.2. Користи стручне термине и појмове (нпр. текстура, ритам, контраст...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других

3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.3.3.1. Тумачи одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)

ЛК.3.3.2. Проучава уметничка дела, истражује и анализира поступке, технике, садржаје и користи их као подстицај у свом стваралачком раду

ЛК.3.3.3. Разуме да су уметничка дела одраз времена и места у коме настају

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.3.4.1. Користи постојећа места и изворе (нпр. библиотека, интернет, културне установе, музеј...) да би проширио своја знања и интересовања из визуелних уметности

ЛК.3.4.2. Зна вештине, способности које су потребне за уметничка занимања ЛК.3.4.3. Разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота (нарочито као средство визуелне комуникације).

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
БОЈА	<p data-bbox="703 233 1236 260">I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА</p> <p data-bbox="703 308 2018 523">У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Исходи воде ка постепеном развијању компетенција. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају задаци (ликовни, пројектни, истраживачки), који циљају више исхода и међупредметних компетенција.</p> <p data-bbox="703 531 2018 671">У другој колони табеле предложени су називи целина, а у трећој појмови, подпојмови и теме за разговор и истраживање. Нови модел наставе и учења није усмерен на садржаје, па структура програма није прописана. Наставник има слободу да осмисли називе, број и редослед наставних тема и наставних јединица, а у складу са дидактичким принципима и условима у школи.</p> <p data-bbox="703 715 1285 742">II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА</p> <p data-bbox="703 751 763 778">Боја</p> <p data-bbox="703 788 2018 1369">У овој целини предложени су појмови, подпојмови и теме за разговор, а које су везане за изражајне могућности материјала и техника које ученик користи. Наставник нуди само основне информације и корисне савете. Ученици треба да знају да понекад не могу да добију жељени тон зато што сликарске боје које се производе као школски прибор садрже мање пигмента. Ако ученици не могу да набаве квали-тетан школски прибор, решење може да буде додавање течних тонера за фасадне боје, који се набављају у фарбари. Тонери и паковање беле еколошке боје за зидове довољни су за одељење. Цртеже и слике које сматрају неуспелим могу да искористе за колаж. У шестом разреду раде и једноставне пројекте. Наставник може да понуди две или више техника, а да ученици гласају коју ће учити или да се поделе на групе према одабраној техници. Скице се раде и бирају у школи, а пројекти могу да се доврше код куће. Уколико ученици желе да раде чворовану таписерију не морају да користе вуну, могу да исеку траке од пластичних кеса. Витраж могу да праве од папира и фолија у боји, а могу и да сликају на пластичним флашама. Најједноставније је да код куће, уз помоћ одраслих, одесеку дно и део флаше тако да добију посуду за оловке. Пластика се лако осликава акварел бојама. Ако желе да имитирају витраж могу да користе и црни перманентни маркер. За мозаик могу да користе пластичне чепове...</p> <p data-bbox="703 1378 2018 1520">Наставник може да подстакне ученике на размишљање и истраживање питањима и одабраним информацијама. На пример, причом о томе шта значе боје у неким културама, да ли животиње умеју да сликају, да ли постоји веза између тонова у музици и тонова у визуелној уметности, које две боје би употребили да изразе одређену емоцију, како су боје добиле своје називе...</p>

	<p>Није пожељно оптерећивати ученике проширеним информацијама (о валерским кључевима, адитивном мешању боја...); боље је да се о томе разговара у следећим разредима, када буду имали више предзнања и када буду више користили савремену технологију. Ученици треба да добију само елементарне информације о утицају светлости на опажање боја. Важније је да знају да је нормално да постоје разлике у опажању тонова – постоје незнатне разлике у грађи ока, на опажање утичу и околне боје, на различитим мониторима иста слика има другачије тонове (остало ће учити касније). Ако желе да одштапају на мајици слику коју су урадили у апликативном програму потребно је да слику из RGB система (црвена, зелена, плава) пребаце у CMYK систем (цијан, магента, жута и кључ, односно катран/црна), који се користи у штампи (остале информације могу да добију од наставника Информатике).</p> <p>У оквиру целине, предложена је и додатна тема за разговор, „Музеји и експонати”, везана за музеје и карактеристичне експонате који се у њима чувају. Пожељно је да се ученици прво упознају са музејима у Србији, а ученици који наставу слушају на матерњем језику треба да добију основне информације о најзначајнијим музејима у матичној држави. Разговор прате одговарајући визуелни садржаји, а заинтересовани ученици могу да раде и истраживачке задатке.</p>
КОМУНИКАЦИЈА	<p>Комуникација</p> <p>У овој целини су предложене теме за разговор о садржају уметничких дела и рекламних (визуелних и аудиовизуелних) порука. Наставник не нуди анализу дела коју ученици записују и меморишу без разумевања. Смисао учења је да ученици доживе уметничко дело, да размишљају о њему и слободно изражавају своје мишљење. Наставник их само подстиче питањима. Ученици треба да разговарају и о томе колико су рекламе на телевизији и интернету ефикасне, колико могу да их заинтересују, а на који начин их одбијају... Наставник може да подстакне ученике да самостално истражују тако што ће поставити одговарајуће питање. На пример: да ли има скривених порука у уметничким делима? У ликовном раду ученици бирају материјал и технику којом ће најефикасније изразити неки садржај (идеју, поруку, став...).</p> <p>У оквиру целине, предложена је и додатна тема за разговор, „Уметност некад и сад”, односно поређење неке теме (садржаја ликовног дела) кроз епохе.</p>
ТЕКСТУРЕ	<p>Текстуре</p> <p>У овој целини су груписани предлози везани за истраживање изражајних могућности традиционалних цртачких, вајарских и сликарских техника. Уколико ученици желе да цртају или сликају текстуру у апликативном програму, то могу да раде као пројекат.</p> <p>У додатној теми за разговор, „Грађевине, скулптуре и паркови”, фокус није на текстури, већ на значајним грађевинама, скулптурама у пленеру и парковима у нашој земљи. Наставник може да прикаже презентацију и да упореди наше наслеђе са светским, нарочито значај за културни туризам и идентитет краја или земље.</p>

<p>УОБРАЗИЉА</p>	<p>Уобразиља</p> <p>У овој целини су груписани предлози везани за разговор о значају маште (уобразиље, имагинације) у уметности, науци и свакодневним ситуацијама када је потребно пронаћи решење за неки проблем. И у шестом разреду ученици уче о томе како да пронађу подстицај за развијање креативних идеја. Наставник прво показује репрезентативна остварења светских и домаћих уметника заснована на сновима, бајкама, митовима и легендама. Ученици треба самостално да одаберу податке (снове, бајке, митове или легенде) који их подстичу на рад. Додатну тему, „Необична уметничка остварења”, потребно је везати за самостално истраживање и формирање дигиталне збирке „необичних” савремених остварења. Збирка може да буде индивидуална или одељенска. Наставник може да подстакне ученике приказивањем неколико визуелних примера (хидропонична лампа дизајнера Марка Вучковића, радови Сесилије Вебер из серије Natural Humans, уличне слике Џулијана Бивера, подводни музеј у Канкуну, хотел од леда у Шведској...). Ученици бирају врсту уметничких радова које ће истраживати (куће за становање, ципеле, одећа, накит, скулптуре, аутомобили...).</p>
<p>ПРОСТОР</p>	<p>Простор</p> <p>У овој целини су груписани предлози везани за пројектну наставу и обликовање простора у школи. Уколико школа има могућности, ученици могу да обликују башту у школском дворишту. Идеје се могу пронаћи на интернету ако се у претраживач унесе: „bottle tower gardening”, „plastic bottles art”, „school garden projects”, „recycled garden ornaments” или „garden ornaments for schoolyard”. Уколико школа нема таквих могућности, могу да обликују део учионице или хола. Сврха ових активности је да ученици науче како да од доступних материјала направе нешто што ће им користити у свакодневном животу. На пример, од пластичних флаша се могу направити фотеље, клупе, сточићи, полице, жардињере, вазе, лампе, лустери... Употребни предмети које ученици праве самостално или у заједничком раду не треба да имају само употребну, већ и естетичку вредност. Други предлог је симулација музејске поставке или изложбе. Ученици треба да осмисле поставку, да сами распоређују експонате, дизајнирају позивнице за родитеље... Сврха ових активности је да се оспособљавају за презентовање радова.</p> <p>III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА</p> <p>Исходи су формулисани тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну (у мањој или већој мери) уколико су радили разноврсне задатке од којих сваки циља више исхода и међупред-метних компетенција.</p> <p>Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Однос према раду (припремљен је за час; одговорно кори-сти материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);

- Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...)
- Однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...)
- Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...; раздваја битно од небитног...)
- Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...)
- Оригиналноост (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...)
- Организација композиције (примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о перспективи, правцу, смеру...)
- Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...)
- Употреба техника (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала)...

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка.

Самопроцена радова је вербална и писана, а захтеви се уводе постепено. Најефикаснија је метода 3, 2, 1. Ученик сам припрема листић на коме уписује име, презиме, датум. Затим кратко наводи: 3 ствари које сам научио на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио, 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио. Када се разговара о ликовним делима, ученик пише: 3 речи којима бих описао дело, 2 ствари које ми се највише допадају на делу, 1 ствар коју не разумем. Када се разговара о уметнику: 3 ствари због којих је уметник значајан, 2 дела која ми се највише свиђају, 1 питање које бих поставио уметнику. Листићи се предају наставнику, да би имао потпунији увид у напредовање ученика, а наставник их враћа ученику следећег часа. Листићи могу да се лепе у свеску (ликовни дневник) или чувају у блоку. Када се ученик ликовно изражава: 3 ствари о којима сам размишљао током рада, 2 ствари које ми се свиђају на мом раду, 1 ствар коју бих променио. Или: 3 речи којима бих описао свој рад, 2 разлога због којих је мој рад оригиналан, 1 ствар коју бих урадио другачије. Листићи се лепе на полеђину рада, а садрже и назив рада. Важно је да ученик не наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање или да дође до бољих идеја. Ученике је потребно навикавати да листиће попуњавају брзо. Понекад је најважније оно чега се првог сете.

Вербална самопроцена подразумева излагање свих радова и поређење ликовних решења.

Назив предмета	Музичка култура
Циљ	Циљ учења предмета музичка култура је да ученици стекну осећај за ритам и мелодију, да самостално изводе дечије песме певањем и свирањем, да сопственом маштом стварају музику и да слушањем музике препознају звукове различитих инструмената, композиција и њихових композитора. Да стекну основу за самостално бављење музиком у даљем животу.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ЗНАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Да научи ноте и нотне вредности - Да упозна лествице (дурске и молске) - Да савлада основне појмове музичке писмености 	<p>Ноте и нотне вредности Лествице и њене паралеле Ознаке за темпо и динамику Тактирање уз певање</p>
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ – ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Да самостално свира једноставне песмице на школском инструменту - Да самостално пева једноставне песмице - Да самостално и свира и пева - Да групно и свира и пева - Да самостално тактира уз певање 	<p>Свирање једноставних песмица Певање једноставних песмица Тактирање једноставних песмица</p>
СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Да слушањем препознаје звукове различитих инструмената - Да упозна светску уметничку музику - Да препозна елементе народне музике и музичког фолклора - Да слушањем препознају вокалну од 	<p>Музички инструменти Композиције различитих епоха Апсолутна и програмска музика Народна фолклорна и изворна музика Опера и балет</p>
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	<ul style="list-style-type: none"> - Да правилно пише ноте - Да попуни празне тактове одговарајућим нотним вредностима у ритмичкој вежби - Да ствара ритмичку и мелодијску линију - Да самостално компоује песму на задати текст 	<p>Писање нота. Ритмичке вежбе, рад са нотним вредностима Стварање мелодије</p>

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу музичке културе оспособљен да самостално пева и свира на инструменту, да ствара и слуша музику. Има добру основу за самосталним бављењем музике у даљем животу.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, комуникација, сарадња, рад са инструментом и гласом.

СПЕЦИФИЧНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик уочава везу музике са догађајима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

Знање и разумевање

МК 1.1.1 препозна основне елементе музичке писмености

МК 2.1.1 уме да анализира повезаност музичких инструмената са музичком изражајношћу

МК 3.1.1 зна функцију елемената музичке писмености и извођачког састава

Извођење музике

МК 1.3.1 пева једноставне дечије, народне или популарне песме

МК 3.3.1 изводи разноврсан музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школском ансамблу

Слушање музике

МК 1.2.1 уме да именује музичке изражајне елементе

МК 2.2.1 уме да опише и анализира карактеристике звучног примера

МК 3.2.1 уме да открије везу опажајних карактеристика са структуралном и драматуршком димензијом звучног примера

Музичко стваралаштво

МК 1.4.1 направи музичке инструменте користећи предмете из природе

МК 3.4.2 импровизује или компонује мање музичке целине

ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПЛАНА
ЗНАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ	<p>У учењу музичке културе из области знања и разумевања ученик ће се бавити искључиво музичким појмовима, нотама, лествицама, и музичком теоријом. У овој области има доста појмова непознатих ученику и то се мора савладати поступно од лакших (познатих) до тежих (непознатих).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Обрада или обнављање нота и нотних вредности (из млађих разреда) - Читање и препознавање нота - Обрада лествица прво дурских па молских - Упознавање са музичким ознакама у нотном запису и певање по тим ознакама - Певање познатих песмица и тактирање. Певање уз поштовање музичких ознака
ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ - ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ	<p>У области извођење музике долази до изражаја учениково знање из предходне области. Овде ученик показује колико је савладао основу теорије музике, и примењује је на инструменту и гласовно. У овој области поштујући сва правила која је ученик савладао из теорије музике, практично на инструменту примењује стечено знање. Уз помоћ наставника покушава да чита нотни запис и свира га на школском инструменту или пева.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Свирање једноставних вежбица - Свирање једноставних дечијих песама у такту 2/4 - Читање нота и свирање прочитаног - Свирање песмица у такту 3/4 - Свирање песмица у такту 4/4 и 6/8 - Певање нота уз свирање - Певање једногласно уз тактирање - Певање у групи уз тактирање - Певање и свирање појединачно и у групи

<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ</p>	<p>У области слушања музике ученик има могућност да слушањем упозна више жанрова музике, да негује и развија сопствени укус о музици и да упозна музику свог и других народа. Прво ће бити упознат са правилима слушања музике како би на правилан начин пришао слушном примеру и пробао да га разуме. Затим следи препознавање звукова инструмената и музичких фраза из разних слушаних дела. Приликом слушања моћи ће критички и аргументовано да образлаже свој суд о одређеном слушаном делу, као и да уђе у срж догађаја слушаног дела. Слушање музике је јако важан део у одрастању ученика тако што поред емоционалног развитка, долази до развитка памћења музичких фраза, неговања омиљеног жанра музике и упознавања светске музичке баштине.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Слушање звукова инструмената - Слушање вокалних па инструменталних дела - Слушање вокално-инструменталних дела - Слушање оркестарске и хорске музике - Слушање сценске музике (опера и балет) - Слушање народне музике и народне традиције
<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО</p>	<p>У области музичко стваралаштво долази до изражаја учениково предходно стечено знање. Ученик познаје музичку теорију, има праксу у свирању и певању, развио је осећај и укус за музику приликом слушања, и у области стваралаштва све то примењује. У овој области се највише ставља акценат на ученичку машту повезану са емотивним укусом музике. У овој области ученик покушава сам да створи мелодију – музику по својој идеји. Уз помоћ наставника ученик ће почети да ствара певљиве, једноставне мелодије музички изводљиве.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стварање мелодије на основу модела у такту (2/4) - Стварање мелодије на основу модела у такту (3/4 и 4/4) - Стварање мелодије за соло извођење на инструменту - Стварање мелодије на задати текст - Писање текста па затим мелодије - Осмишљавање мелодије за сценски наступ, приредбу и слично.

Назив предмета	ИСТОРИЈА
Циљ	Циљ учења Историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини; 	<p>Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови средњи век, нови век, преиндустријско доба, хронолошки и просторни оквири).</p> <p>Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност (писани и материјални).</p>
ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	<ul style="list-style-type: none"> – пореди историјске појаве; – наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; – илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; – образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и 	<p>Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи).</p> <p>Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Византијско царство, Арабљани).</p> <p>Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам).</p> <p>Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи).</p> <p>Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима,</p>

	<p>европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава);</p> <ul style="list-style-type: none"> – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; 	<p>формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености).</p> <p>Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије II, краљ Михаило, Тирило и Методије.</p>
<p>ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> – образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; – користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; 	<p>Државно уређење (типови европских монархија; република).</p> <p>Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања – Марко Поло, Ибн Батута и др).</p> <p>Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутоке-фална црква, односи са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи).</p> <p>Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверје и јереси, куга).</p> <p>Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, ви-тешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...).</p> <p>Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач.</p>

**ЕВРОПА, СВЕТ И
СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У
РАНОМ НОВОМ ВЕКУ
(Преиндустријско доба**

- илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација;
- илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву;
- учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања
- разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку;
- образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века;
- идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку;

Преиндустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...).

Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; после- дице).

Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања – прогон „вештица”...).

Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католичка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови).

Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара).

Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво). Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина).

Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кри- стифор Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић.

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ -а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, одговорно учешће у демократском друштву комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

СТАНДАРДИ

ИС.1.1.1. Зна редослед историјских периода и поделу прошлости на праисторију и историју и зна да смести годину у одговарајући век, а век, појаву, догађај и личност у историјски период.

ИС.1.1.2. Користи основне појмове из националне, регионалне и опште историје

ИС.1.1.6. Препознаје узроке и последице најважнијих појава из прошлости.

ИС.1.2.1. Разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима.

ИС.1.2.2. Препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч.

ИС.1.2.3. Препознаје разлику између текстуалног историјског извора и других текстова познатих ученику, који говоре о истим историјским појавама.

ИС.1.2.5. Проналази информацију у понуђеном историјском извору и препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним при

ИС.2.1.4. Препознаје да постоји повезаност појава и догађаја из прошлости са појавама из садашњости.

ИС.2.1.5. Повезује најважније личности са догађајима и појавама.

ИС.2.1.6. Показује простор одигравања најзначајнијих догађаја из националне, регионалне и опште историје на историјској и савременој географској карти.

ИС.2.2.2. Уме да закључи о којем догађају, појави и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних, сликовних историјских извора, табеларних и графичких приказа.

ИС.2.2.3. Уме да одреди из које епохе или са ког географског простора потиче историјски извор када је текст извора непознат ученику, али су у њему наведене експлицитне информације о особинама епохе или географског простора.

ИС.2.2.4. Закључује о историјским догађајима и појавама користећи историјску карту.

ИС.2.2.6. Препознаје пристрасности и различита гледишта на историјску појаву, догађај или личност, на основу поређења више историјских извора.

ИС.3.1.1. Уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији, веку и историјском периоду припада одређена личност, појава, догађај и проце

најзначајнијих појава, догађаја и личности из националне, регионалне и опште историје.

ИС.3.1.3. Разуме на који начин су повезане појаве, догађаје и личности из националне, регионалне, опште историје.

ИС.3.1.4. Разуме како су повезане појаве, догађаји и личности из прошлости и садашњост

ИС.3.2.2. Уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем (закључује на основу историјске карте без понуђене легенде, поређењем историјске и географске карте, упоређује податке из графикона и табела и закључује о појави).

ИС.3.2.3. Уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву или процес.

ИС.3.2.5. Представља, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ -а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	
ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	<p>Велика сеоба народа и Франачка држава (германске државе на територији Западног римског царства, хришћанизација Германа, Карло Велики, улога Викинга).</p> <p>Хришћанска црква (црквена организација, монаштво, манастири као средишта раносредњовековне културе и писмености, процеси покрштавања, Велики раскол и његове последице).</p> <p>Византија до XII века (грчко и римско наслеђе, Константин Велики, оснивање Цариграда, Јустинијан I и покушаји обнове Римског царства, успон царства у доба Македонске династије и у доба Комнина; привредни, културни и верски утицај на суседне народе - Бугаре, Србе, Русе...).</p> <p>Исламски свет у раном средњем веку (Мухамед - појава исламске религије, настајање муслиманске државе у Арабији и арапска освајања, особеност државног и друштвеног уређења, распад јединствене државе, арапско-исламска култура и њен утицај на културу народа Европе).</p> <p>Настанак феудалног друштва (формирање феудалне друштвене структуре - витезови и кметови, пирамидална хијерархија власти, вазални односи, рурално друштво).</p>
ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	<p>Словени и њихово насељавање Балканског полуострва (живот Старих Словена у прапостојбини, словенски обичаји и веровања, узроци и правци сеобе, насељавање Балканског полуострва).</p> <p>Јужни Словени према староседеоцима и суседима (Авари, Франачка и Византија, однос према староседеоцима, формирање племенских савеза, насељавање Бугара и Мађара и настанак њихових држава, Прво бугарско царство, Самуилова држава).</p> <p>Срби од VII до XII века (досељавање Срба и Хрвата, српске земље, Србија између Византије и Бугарске, успон и пад Дукље).</p> <p>Покрштавање Срба и других Јужних Словена и њихова рана култура (зацеци хришћанизације, значај мисије Ћирила и Методија и њихових ученика, почеци писмености, карактер ране средњовековне културе код Срба и других Јужних Словена).</p>
ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ (Прединдустријско доба	<p>Турци Османлије и њихова освајања на Балкану (друштвено и државно уређење османске државе, немоћ Византије, Србије и Бугарске, битка на Марици, личност краља Марка).</p> <p>Моравска Србија и њена улога у борби против Османлија (кнез Лазар, бој на Косову, косовска легенда - историјски и легендарни ликови Вука Бранковића и Милоша Обилића).</p> <p>Држава српских деспота и околне земље (кнегиња Милица, кнез и деспот Стефан Лазаревић, односи према Османском царству и Угарској, деспот Ђурађ Бранковић и слабљење Србије, пад Цариграда и пропаст Византије, пад Смедерева, сеобе Срба у Угарску, слабљење и пад Босне, Зета за време Балшића и Црнојевића, личности Влада Цепеша Дракуле и Ђурађа Кастриота Скендербега и њихов отпор Османлијама).</p>

Назив предмета	ГЕОГРАФИЈА
Циљ	Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	– успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса;	Друштвена географија, предмет проучавања и подела.
ГЕОГРАФСКА КАРТА	– одређује математичко географски положај на Земљи; – анализира, чита и тумачи општегеографске и тематске карте; – оријентише се у простору користећи компас, географску карту и сателитске навигационе системе;	Географска/картографска мрежа. Географска ширина и географска дужина, часовне зоне. Појам карте и њен развој кроз историју. Елементи карте (математички, географски и допунски). Картографски знаци и методе за представљање рељефа на карти. Подела карата према садржају и величини размера. Оријентација у простору и оријентација карте, мерење на карти, сателитски навигациони системи.

СТАНОВНИШТВО	<ul style="list-style-type: none"> – доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; – анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; – анализира различита обележја светског становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група; 	<p>Основни појмови о становништву: демографски развитак и извори података о становништву. Број и распоред становништва на Земљи. Природно кретање становништва. Миграције становништва. Структуре становништва: биолошке и друштвено-економске. Савремени демографски процеси у Србији, Европи и свету.</p>
НАСЕЉА	<ul style="list-style-type: none"> – анализира географски положај насеља; – објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; – доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима; 	<p>Појам и настанак првих насеља. Положај и географски размештај насеља. Величина и функције насеља. Типови насеља. Урбанизација. Град – унутрашња структура и односи са околним простором. Село и рурални процеси.</p>
ПРИВРЕДА	<ul style="list-style-type: none"> – уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; – доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; 	<p>Привреда, привредне делатности и сектори привреде. Пољопривреда и географски простор. Индустрија и географски простор. Саобраћај, туризам и географски простор. Ванпривредне делатности. Развијени и неразвијени региони и државе и савремени геоекономски односи у свету. Концепт одрживог развоја.</p>
ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	<ul style="list-style-type: none"> – вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету; – објасни политичко-географску структуру државе; – представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света; 	<p>Појам и настанак првих држава. Географски положај државе. Величина и компактност територије државе. Појам и функција државних граница. Главни град. Облик владавине. Политичко-географска карта Европе после Другог светског рата. Политичко-географска карта света после Другог светског рата. Територијални</p>
	<ul style="list-style-type: none"> – објасни како се издвајају географске регије; – илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе. 	<p>Географске регије и регионална географија. Положај и границе Европе.</p>

ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ		Природне карактеристике Европе. Становништво Европе. Насеља Европе. Привреда Европе. Географске регије Европе.
------------------------------	--	--

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)	
ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	<p>- треба да се упознају са друштвено-географским дисциплинама и њиховим предметима проучавања (нпр. географија становништва, географија насеља – у оквиру ње урбана и рурална географија, економска, политичка географија итд.), као и са њиховим везама са другим географским дисциплинама и другим наукама. На реализацији првог исхода, који се односи на успостављање веза између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса, ради се током четврте године, а исход се остварује на крају шестог разреда.</p>	
ГЕОГРАФСКА КАРТА	<p>- потребно је објаснити и усвојити појмове меридијани (подневци), паралеле (упоредници), екватор и гринич. При обради садржаја о картографској/географској мрежи неопходно је користити глобус, индукциони глобус и карту света. Након усвајања ових појмова и демонстрације на глобусу и географској карти света акценат се ставља на одређивање географске ширине и географске дужине, односно угаоно растојање неке тачке на Земљиној површини у односу на екватор и гринички меридијан. Оспособити ученике да самостално одређују географску ширину и дужину задатих тачака на глобусу, географској карти света и Србије. При обради ових садржаја логична је корелација са математиком, посебно када одређујемо угаоно растојање тачке на Земљиној површини у односу на почетни меридијан и почетну паралелу.</p> <p>На наредним часовима потребно је да ученици усвоје и разумеју појам географске карте, а затим истаћи да свака географска карта мора да садржи математичке, географске и допунске елементе. Када је реч о математичким елементима карте посебно је важно објаснити како се помоћу размера карте и размерника одређује однос растојања на карти и стварних растојања у природи, како се врше различита мерења на карти и како се деле карте према величини размера. Треба истаћи да се у обради ових садржаја успоставља корелација са математиком.</p> <p>При обради препоручених садржаја о географским елементима карте неопходно је објаснити да се они на географској карти представљају картографским знацима (линијским, контурним и ванразмерним) и да се њихово објашњење налази у легенди карте. Треба оспособити ученике да тумаче различите картографске знаке.</p> <p>Нарочито је битно објаснити како се представља рељеф на географским картама, применом различитих метода (изохипси, боја, сенчења и шрафирања). Потребно је научити шта су изохипсе, како се нагиб терена доводи у везу са растојањем међу изохипсама, шта су изобате, који облици рељефа се представљају различитим нијансама зелене, браон и плаве боје, чему служи висинско-дубинска скала у легенди карте. Комбинацијом различитих метода за представљање рељефа ученици стичу представу о његовој конфигурацији, а истиче се трећа димензија у простору.</p> <p>Од изузетног је значаја оспособити ученике да читају, тумаче и анализирају општегеографске и тематске карте. На тај начин долази до изражаја самосталност у раду ученика и усавршава се вештина практичне примене географске карте.</p>	

При обради садржаја везаних за оријентацију у простору неопходно је повезати већ постојеће знање о начинима оријентације помоћу Сунца, звезде Северњаче, маховине на дрвету, година итд., и усвојити нова знања о оријентацији помоћу компаса, географске карте и компаса, Глобалних сателитских система (GPS и Галилео).

СТАНОВНИШТВО

-ученике треба упознати са одликама и факторима демографског развитка, распоредом становништва на Земљи, као и његовим структурним обележјима.

-обрада основних појмова о становништву, значају његовог проучавања, као и основним изворима података. У наставној јединици која обрађује број становника на Земљи неопходно је указати на основне карактеристике популационе динамике у прошлости и данас, уз издвајање карактеристичних простора са популационим порастом и падом. Приликом обраде теме која се односи на распоред становништва на Земљи ученике је потребно упознати са појмовима екумена и анекумена, као и са појмом густина насељености, уз издвајање области велике и мале густине насељености у свету, Европи и Србији. Како је распоред становништва условљен различитим физичко-географским карактеристикама средине, код ученика треба развијати свест о значају улоге човека у простору у којем живи, али и обратно.

Када је реч о садржајима који се односе на компоненте популационе динамике (природно и миграционо кретање) препоручује се да се поред основних термина и процеса, ученици упознају и са одређеним показатељима. Наиме, неопходно им је представити начине израчунавања стопа наталитета, морталитета и природног прираштаја.

Обрадом садржаја о миграцијама становништва препоручује се да се нагласак стави на појам, врсте, узроке и последице ових кретања, као и на значај ових процеса за савремени демографски развитак.

На наредним часовима ученике треба упознати са поделом становништва према одређеним карактеристикама, односно основним структурним обележјима. Препоручује се да се ова обимна целина о структурама становништва подели на две подцелине ради лакше обраде и разумевања и то на биолошке и на друштвено-економске структуре. Приликом обраде садржаја који се односи на биолошке структуре, неопходно је објаснити старосно-полну (бројчани однос мушкараца и жена у свету, старост становништва, као и њен графички приказ – старосно-полну пирамиду) и расну структуру становништва (основне и мешовите типове раса и њихово географско распрострањење). Приликом обраде садржаја који се односи на друштвено-економске структуре неопходно је ученике упознати са економском структуром, затим образовном структуром (писменост, завршени степен формалног образовања), етничком структуром (најбројнији народи света и њихово географско распрострањење), верском структуром (највеће светске религије, њихова основна обележја и географско распрострањење религија), језичком структуром (најзаступљенији језици света, географско распрострањење језика у свету). Кроз обраду садржаја структурама становништва ученицима се указује на различитости социјалних, етничких и културних група што је важан корак у подстицању толеранције и солидарности.

При обради садржаја о становништву, инсистирати на појавама и процесима који утичу на демографски развитак света уз адекватне примере из Србије. Уз помоћ географске карте, различитих тематских карата, дијаграма, графичких приказа, инсистирати да ученици основне демографске процесе, издвоје карактеристичне регионе и укажу на позитивне и негативне трендове у развоју становништва у свету и у Србији. Неопходно је да ученици усвоје и правилно одреде појмове као

	<p>што су популациона експлозија, неравномеран размештај становништва, пренасељеност, недовољно рађање, депопулација, бела куга, имиграционе и емиграционе области, процес старења становништва, а све у циљу разумевања савремених популационих процеса. Обрадом садржаја о демографским карактеристикама потребно је допринети да ученици правилно разумеју односе становништва и географског простора, уз коришћење адекватних примера у локалној средини. Значајно је указати ученицима на постојање публикације Републичког завода за статистику: Попис и основци (http://popis2011.stat.rs/?p=3397), чији је циљ да на сликовит начин прикаже историјат, процес припреме и спровођења по- писа становништва, као најзначајнијег и најобимнијег статистичког истраживања.</p> <p>Предлог пројектног задатка за ученике: Израда постера о одређеним демографским карактеристика становништва Србије, Европе и света. Ученици у паровима израђују постере на којима су приказне одређене демографске карактеристике (нпр. области високе и ниске густине насељености, простори или државе са по- растом и падом броја становника, простори са позитивним и не- гативним природним прираштајем, имиграциони и емиграциони простори), односно структурна обележја (најбронији народи све- та, распоред језика, распоред светских религија, распоред раса на Земљи). За поједине задатке се могу користити неме карте, на ко- јима се могу издвојити методом боја карактеристични простори и државе. Ако постоје техничке могућности, ученици могу припре- мити и Power Point презентацију. На тај начин ученици ће бити у стању да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним демографским питањима и пробле- мима савременог света и Србије.</p>
<p>НАСЕЉА</p>	<p>-у првим наставним јединицама потребно је дефинисати појам насеља, а затим и направити преглед најстаријих насеља на свету, али и на тлу Србије. У обради ових садржаја логична је корелација са историјом, посебно када се помињу најстарија насеља у свету (нпр. градови у долинама река, у Палестини, Месопотамији, Египту и сл.), али и на територији Србије (нпр. Лепенски вир, Винча и винчанска култура). Проблематика географског положаја насеља неодвојива је од њиховог постанка, јер на положај и генезу насеља утичу пре свега природни услови и фактори (вода, земљиште и сл.), али и историјске околности, као и функције.</p> <p>У наставним јединицама које се баве величином насеља најважније је скренути пажњу на популационе величине. Такође је смислено број становника повезати са површинама које различита насеља заузимају, са густином насељености, те направити разлике (нпр. разбијена села наспрам милионских градова). Иако ученике не треба оптерећивати фактографским подацима, потребно је да они стекну представе о основним квантитативним показатељима, као што је популациона величина градова. Тако нпр. Дивчибаре (141 становник), Куршумлијска бања (106) и Алексиначки рудник (1.300) су градска насеља у Србији (око 9 мил. ст.), а градско насеље је и Град Мексико (око 9 мил. ст.), чије шире градско подручје има преко 20 милиона становника.</p> <p>Када је реч о функцијама насеља потребно је разликовати пољопривредну, индустријску, административну, културну, туристичку итд. Ове разлике могу се представити и као један од критеријума за разликовање типова насеља. У обради типова насеља важно је објаснити најосновнију поделу на села и градове. Кроз ову поделу акценат треба да буде на критеријумима разликовања села и градова: популациона величина, густина насељености, структуре становништва – старосна, образовна, социо-економска, изграђеност и физички изглед насеља, веза са природном среди- ном, начин живота, административни значај, доминантне функције насеља. Подједнако је важно и указати им на то да постоје и прелазне форме насеља која су између ове две осневне</p>

категорије (приградска насеља или општински центри или насеља са специ- фичним функцијама, нпр. туристичком и сл.).

Акцентат треба ставити на процесе у развоју насеља (урбанизација уз паралелне процесе депопулације и деаграризације села). Препоручује се упознавање ученика са појмовима урбанизације и депопулације, док се појам деаграризације може обрадити само као напуштање пољопривреде. Кроз читаву тему важно је нагласити да се сва насеља мењају временом – развијају се, нестају (гасе се) или мењају своје функције.

Процес урбанизације потребно је сагледати кроз његове елементе – демографске, функционалне и сл., а посебно довести у везу са миграцијама из руралних насеља и напуштањем пољопривреде у њима. У склопу процеса урбанизације треба поменути и мегапо- лисе и конурбације.

У вези са овим процесима јесу и унутарградске просторне и социо-економске разлике, које су последица урбанизације. Ове разлике односе се на издвајање централне пословне зоне (центра града, урбаног језгра) и слабије урбанизоване периферије, која личи на село. У великим градовима посебно на западу постоје сламови – сиротињске четврти, наспрам богатих делова града, који су често у непосредном суседству. Ово је последица стихијског развоја.

Под појмом односа града са околним простором мисли се на утицај града на окружење. Он опслужује окружење разним функцијама (нпр. административна, здравствена, културна итд.), али истовремено и привлачи елементе окружења – радну снагу – сталне или дневне миграције, сировине, шири изграђене просторе...). Мањи градови утичу на мањи околни простор. За разлику од њих, светски (глобални) градови утичу на регије, континенте, свет (нпр. Њујорк и Лондон у којима су светске берзе на којима се одређују цене пољопривредних производа у читавом свету).

Важно је нагласити да су процеси урбанизације у вези са руралним процесима. Под руралним процесима мисли се на процесе напуштања (депопулације) руралних насеља, напуштања пољопривреде у њима (деаграризације), као и на преображај руралних насеља у близини градова, тако да све више добијају одлике града.

За ученике шестог разреда може бити тешко разумевање пој- мова „критеријума за поделу насеља” и „функција” насеља, али им се они могу приближити различитим примерима – у традиционалном српском селу већина становника се бавила земљорадњом и сточарством, а данас више не, већ се становници руралних насеља или пресељавају у град, где раде друге послове (најчешће услужне делатности), или свакодневно путују на посао из села у суседни град. Пример могу бити и индустријски градови, где велики део становника ради у доминантној производњи (нпр. у аутомобилској индустрији у Крагујевцу), док су Београд и Нови Сад градови услуга (терцијарног и кварталног сектора). У том смислу, могу се поменути и туристички градови или рударски и слично.

Акцентат ове наставне теме треба да буде на законитостима процеса који мењају насеља. Овим процесима требало би да се обједине сви елементи ове наставне теме. Такође, корелације са претходном темом – Становништво, као и са осталим темама које следе (Привреда, Држава и интеграциони процеси, Географија Европе) су незаобилазне. Након што усвоје основне појмове и законитости, од ученика се очекује да препознају и описују појаве и процесе у развоју насеља кроз примере из локалне средине, Србије, Европе и света.

1. предлог пројектног задатка: **Проучимо насеље**

	<p>Ученици раде у групама, а свакој групи се задаје по једно насеље из Србије или света. Задатак групе је да открије и објасни: положај насеља, његову величину, значај, функције, изглед (физи- ономију простора), начин живота, као и ком типу припада.</p> <p>2. предлог пројектног задатка: Пресељавање из села у град</p> <p>Ученици раде у групама (на часу или као домаћи задатак), тако да свака група тражи одговоре на по једно питање:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. група: Који су узроци ових миграција? 2. Које су последице ових миграција у селу? 3. Које су последице овог процеса у граду? 4. Какве су структуре становништва које учествују (старосно-полне, образовне, економске и сл.)? 5. Какве су функције села, а какве града? 6. Какав је начин живота у селу и у граду? <p>Радећи овај задатак, ученици примењују знања о узрочно--последичним везама у процесу миграција становништва из села у градове, а тиме уче и о законитостима процеса урбанизације и депопулације села.</p>
<p>ПРИВРЕДА</p>	<p>-ученици треба да се упознају са основним појмовима о привреди, факторима развоја привреде и појединих привредних делатности, утицајем привреде на географски простор, концептом одрживог развоја и да се уведу у регионалне разлике у развоју светске привреде.</p> <p>На уводном часу- обрада појмова привреде, привредних делатности и сектора привреде као и појмова природна и географска средина. На наредним часовима ученици ће се упознати са структуром привредних сектора, природним и друштвеним факторима њиховог развоја и утицајима на географски простор (животну средину) најважнијих привредних грана у склопу сваког сектора (пољопривреде у склопу примарног сектора, индустрије у склопу секундарног, саобраћаја и туризма у склопу терцијарног сектора). У обради непривредних делатности (квартарни сектор) ученицима треба истаћи да услед развоја информационо-комуникационих технологија и аутоматизације индустријских процеса све већи број људи у свету прелази да ради у овом сектору и да је број запослених у њему показатељ економске развијености државе.</p> <p>У обради економско-географских садржаја, осим разјашњења природних и друштвених фактора развоја привреде, важно је да ученици разумеју да су велике разлике у степену економске развијености држава и појединих регија у оквиру једне државе узроци просторне покретљивости (миграција) становништва.</p> <p>Настава географије треба да допринесе да ученици правилно разумеју односе привреде и географског простора. У том смислу треба избећи погрешно разумевање привреде као фактора нужне деградације природе. Где год постоје могућности, треба искористити поучне примере у локалној средини (нпр. испуштање у реке загађујућих материја из фабричких постројења, пречишћа-вање воде, површински копови угља, рекултивација, ветропаркови, дивље депоније, адекватно збрињавање комуналног отпада – постројења за сепарацију, рециклажу, итд.). У светлу концепције одрживог развоја треба показати да се правилним односом према географској средини постиже и</p>

	<p>економска развијеност уз истовремено побољшање стања квалитета животне средине и смањење социјалних разлика у друштву и тај став илустровати примерима из развијених европских земаља.</p> <p>У обради привредно развијених и неразвијених региона и држава у свету ученицима треба разјаснити услове природне средине (географски положај, постојање привредних ресурса, итд.) и друштвено-историјске и савремене узроке ових (политичких и економских) односа.</p> <p>Предлог пројектног задатка: Применом групног облика рада ученици уз помоћ наставника могу да прикажу како се збрињава комунални отпад у њиховој средини, да ли је реч о санитарној депонији или о сметлишту, где се она налази, ко и како живи на њеном ободу, да ли је то (еколошки) прихватљив начин решавања проблема отпада и како се он исправно решава (на неком примеру у Европи).</p>
<p>ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ</p>	<p>Тема Држава треба ученика да упозна са политичко-географским карактеристикама државе, дефинише појам државе, њене елементе и укаже на време и место настанка првих држава у свету. Приликом проучавања државне границе, као линије која раздваја суверене државе, треба указати на ефекте које оне остварују у простору у зависности од функције (баријерна, филтрирајућа, контактна, интеграциона). Анализа територије државе треба да се заснива на посматрању њене површине и компактности као и ефектима који произилазе из тих карактеристика. Према површини територије треба извршити класификацију држава од оних највећих (гигантских), до најмањих (микро државе). Битна напомена је да не постоји опште прихваћена класификација, тако да је на наставнику да сам изабере. У случају компактности треба да се узме у обзир да ли су у питању државе које имају компактну или фрагментирану (издељену) територију. У оквиру садржаја који говори о државама са фрагментираном територијом треба дефинисати појмове енклава и ексклава и навести примере. Свака држава има своју престоницу (главни град). За ученика је важно да се упозна са појмом и функцијама главног града, разлoзима зашто се премештају као и тип вима престоница (европски и амерички). Када се говори о географском положају државе, важно је да се дефинише појам географског положаја, наведу његове компоненте (математичко-географски положај, физичко-географски положај, економско-географски положај, саобраћајно-географски положај, друштвено-географски положај). Важна карактеристика државе, са којом би требало упознати ученика, је и начин на који она бира свог председника као и који облици владавине постоје (монархије, републике). Посредством географских карата ученик би требало да се упозна са настанком нових самосталних држава након Другог светског рата као и процесима који су довели до тога. На нивоу од неколико примера упознати ученика са примерима нарушавања територијалног интегритета државе где треба поред изабраних примера из света (Тајван, Арапско-израелски спор, Кашмир, итд.) навести и пример Косова и Метохије.</p> <p>Интеграциони процеси издвојени су као посебан појам с обзиром на њихов значај који имају за државу. У склопу ове јединице, важно је ставити акценат на мотиве (интересе) интеграционих процеса – економске, политичке, војно-стратегијске итд. Указати на значајне међународне организације које су пример интеграционих процеса (ЕУ, УН, НАТО пакта и сл.).</p>
<p>ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ</p>	<p>-ученици се уводе у садржаје регионале географије као трећег субсистема географских наука. На првом часу у склопу ове наставне теме ученици уче шта је предмет проучавања регионалне географије и које је њено место у систему географских наука. Ученици треба да увиде да знања која су стицали из опште (физичке и друштвене) географије сада налазе примену у регионалној географији будући да су географске регије јединствене</p>

(непоновљиве), континуиране (непрекинуте) и ограничене просторне целине које су одређене (детерминисане) склопом природних и друштвених објеката, појава и процеса.

У програму наставе и учења за шести разред основне школе планирано је да се направи увод у регионалну географију Европе. Наставна тема Географија Европе обухвата основне појмове о континенту: географски положај, границе и величину, природне одлике и друштвене одлике и то према шеми како су проучаване друштвено-географске теме: Становништво, Насеља, Привреда и Географске регије Европе. Географске регије Европе појединачно, карактеристичне државе Европе и Европска Унија обрађиваће се током седмог разреда који је цео посвећен регионалној географији света.

Будући да су ученици још на почетку школске године добили задатак да самостално, у пару или групама обрађују друштвено-географске појаве и процесе, крај школске године, односно време када се обрађује наставна тема Географија Европе је право време када ће они да презентују резултате свога рада (нпр. у виду реферата, мини енциклопедијских чланака, тематских атласа, статистичких / табеларних приказа, фото-албума, постер презентација, видео-клипова са својих путовања,...). Врло је важно да наставник током целе школске године прати рад ученика на њиховим истраживачким задацима, усмерава их на релевантне изворе и литературу, како би током обраде наставне теме Географија Европе могли да се презентују кључни подаци (закључци), изведу најбоља поређења држава (нпр. у величини природног прираштаја или производњи угља или стању загађености и заштите животне средине у изабраним географским регијама) и издвоје географске регије. Ученицима треба указати да је могуће да се географски простор Европе подели на различите начине према различитим географским критеријумима те да географске регије нису некакве објективне датости где једна географска подела простора Европе искључује било коју другу.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета Географија ученик је оспособљен да користи практичне вештине (оријентација у простору, практично коришћење и познавање географске карте, географских модела, савремених технологија - ГПС и ГИС и инструменте (компас, термометар, кишомер, ветроказ, барометар) ради лакшег сналажења у простору и времену. Ученик је оспособљен да примењује географска знања о елементима географске средине (рељеф, клима, хидрографија, живи свет, природни ресурси, привреда, становништво, насеља, саобраћај), о њиховом развоју, међусобним односима, везама, очувању и рационалном коришћењу ради планирања и унапређивања личних и друштвених потреба, националних и европских вредности.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење, Одговорно учешће у демократском друштву, Естетичка компетенција, Комуникација, Одговоран однос према околини, Одговоран однос према здрављу, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња, Дигитална компетенција

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Наставни садржаји	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	ГЕ 1.1.1. зна да географија проучава и природу и људско друштво ГЕ 1.1.2. зна основну поделу географије (физичка, друштвена и регионална)	ГЕ 2.1.1. разуме зашто је географија једна од најстаријих наука ГЕ 2.1.2. разликује појмове литосфера, атмосфера, хидросфера и биосфера ГЕ 2.1.3. разликује и именује географске дисциплине	ГЕ 3.1.1. схвата интересовање првих људи за Земљу и остала небеска тела ГЕ 3.1.2. уочава повезаност географије са другим наукама ГЕ 3.1.3. разуме међузависност природе и људског друштва ГЕ 3.1.4. уочава значај географије за опште образовање и културу
ГЕОГРАФСКА КАРТА	ГЕ 1.1.1. разуме појам оријентације и наводи начине оријентисања ГЕ 1.1.2. наводи начине представљања Земљине површине (глобус и географска карта) ГЕ 1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте ГЕ 1.1.4. разликује паралеле и меридијане	ГЕ 2.1.1. одређује стране света у простору и на географској карти ГЕ 2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти ГЕ 2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице - објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, графиком, табелом и схемом ГЕ 2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, знацима...), графиком, табелом и схемом	ГЕ 3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница - објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте ГЕ 3.1.2. уме да користи размер и размерник за одређивање растојања на карти и у природи ГЕ 3.1.3. разликује карте према размери и садржају и уме да их користи ГЕ 3.1.4. уме да оријентише карту у односу на стране света и да одржава правац кретања на терену уз помоћ карте
СТАНОВНИШТВО	ГЕ.1.3.1. познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава	ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва	ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља

	<p>њихов просторни распоред ГЕ.1.4.1. препознаје основне природне и друштвене одлике наше државе</p>		
НАСЕЉА	<p>ГЕ 1.2.1. зна појам ротације и револуције ГЕ 1.2.2. зна да опише обртање Земље око њене замишљене осе-ротација ГЕ 1.2.3. зна да опише обртање Земље око Сунца-револуција</p>	<p>ГЕ 2.2.1. може да дефинише Земљину замишљену осу ГЕ 2.2.2. описује привидно кретање Сунца у току дана и у току године ГЕ 2.2.3. именује топлотне појасеве и уме да одреди положај топлотних појасева на карти и на глобусу ГЕ 2.2.4. разликује и дефинише појмове: зора,јутро,подне,вече,ноћ, обданица,оса, полови, упоредници, Екватор, повратници, поларници</p>	<p>ГЕ 3.2.1. може да опише последице ротације:смена обданице и ноћи, разлике у времену ГЕ 3.2.2. може да опише последице обиласка Земље око Сунца и нагнутост Земљине осе: смена годишњих доба ГЕ 3.2.3. објасни узроке неједнаке дужине обданице и ноћи током године</p>
ПРИВРЕДА	<p>ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне делатности и привредне гране</p>		<p>ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности</p>
ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	<p>ГЕ.1.4.1. препознаје основне природне и друштвене одлике наше државе</p>	<p>ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице - објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, графиком, табелом и схемом ГЕ.2.3.2. именује међународне организације у свету (EU, UNICEF, UN, UNESCO, FAO, Црвени крст ...)</p>	<p>ГЕ.3.4.1. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у нашој земљи и уме да издвоји географске регије</p>
ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	<p>ГЕ.1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике</p>	<p>ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на некој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима ...), графиком, табелом и схемом ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије</p>	<p>ГЕ.3.4.2. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи и уме да издвоји географске регије</p>

Назив предмета	ФИЗИКА
Циљ	Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
УВОД У ФИЗИКУ	<ul style="list-style-type: none"> – разуме повезаност физике као природне науке са другим наукама; – наброји и разликује методе истраживања у физици; 	<p>Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина.</p> <p>Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...)</p> <p>Демонстрациони огледи:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Како савити млаз воде? -Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? -Када настаје електрично пражњење? -Направи дугу. <p>Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине и запремине).</p>

МЕРЕЊЕ

-мери дужину, време, запремину и масу:
– процењује вредност најмањег подеока код мерних инструмената, односно тачност мерења;
– изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине;
-претвара веће јединице у мање и обрнуто ;
-одређује средњу вредност мерене величине и грешку мерења:

Демонстрациони огледи:
-Мерење дужине (метарска трака), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар).
-Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти).
Лабораторијске вежбе:

1. Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом;
2. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре. Мерила и мерни инструменти (опсег и тачност). Директно и индиректно мерење.

Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега).Међунродни систем мера.
Одређује средњу вредност мерене величине и грешку мерења.

<p>КРЕТАЊЕ</p>	<p>–разуме појам кретања у свакодневном животу -схвата појмове и величине којима се описује кретање; -разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине; -решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке; -одређује средњу брзину; -демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу;</p>	<p>Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пређени пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзине тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Средња брзина Демонстрациони огледи: -Кретање куглице по Галилејевом жлебу. -Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течношћу. Лабораторијске вежбе: 1. Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром или куглицом.</p>
<p>СИЛА</p>	<p>–објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и -узајамно деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); -демонстрира појаву инерције тела, деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета; -повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке;</p>	<p>Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. Демонстрациони огледи: -Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Слободно падање. -Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. -Привлачење и одбијање магнета.</p>

МАСА И ГУСТИНА

- разуме појаву инертности тела;
- схвата појам густине;
- решава квалитативне, квантитативне задатке користећи обрасце за густину;

ПРИТИСАК

- разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...);
- познаје примену хидростатичког притиска (принцип рада водовода, фонтане..);
- разуме појаву атмосферског притиска;
- решава задатке (притисак чврстих тела и течности..);

Инертност тела. Закон инерције (Први Њутнов закон механике).
Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела.
Мерење масе тела вагом.
Густина тела. Средња густина тела.
Одређивање густине чврстих тела.
Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.
Демонстрациони огледи:

- Илустровање инертности тела.
- Судари двеју кугли исте величине, од истог материјала-исте величине од различитог материјала.
- Мерење масе вагом.
- Течности различитих густина у истом суду.
- Мандарина са кором и без коре у води.
- Лабораторијске вежбе:
  - 1.Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика.
  2. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине.

Притисак чврстих тела.
Притисак у мирној течности.
Хидростатички притисак. Спојени судови.
Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри.
Преношење спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена.

Демонстрациони огледи:

		<p>-Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела.</p> <p>-Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска.</p> <p>-Преношење притиска кроз течност (стаклена цев с мембраном, спојени судови).</p> <p>-Хидраулична преса (нпр. два медицинска ињекциона шприца различитих попречних пресека спојени силиконским цревом).</p> <p>-Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети“, како свећа може да гори под водом).</p> <p>Лабораторијска вежба:</p> <p>1.Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде.</p>
--	--	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

На крају обавезног образовања ученик описује и објашњава природне појаве и процесе физичким законима. Овладао је специфичном терминологијом физике и коректно је користи (симболи, међународни систем јединица, формуле) у описивању физичких појава. Унапредио је апстрактно и критичко мишљење и развио и култивисао истраживачки дух. Оспособљен је да поштује правила заједничког рада и да активно и конструктивно учествује у раду групе. Уме да примени стечена знања и вештине у ситуацијама из свакодневног живота и оспособљен је да их унапређује у даљем школовању.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, решавање проблема

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

Мерење

ФИ 1.4.1. Ученик користи уређаје за мерење (метарску траку, мензуру, вагу, штоперицу, амперметар и волтметар); зна да одреди вредност најмањег подеока на мерној скали и очита вредност измерене физичке величине као и да запише измерену бројну вредност са одговарајућом јединицом мере.

ФИ 1.4.2. Ученик препознаје основна и најједноставнија мерила и инструменте за мерење неких основних физичких величина. Пример: ученик препознаје да је вага уређај за мерење масе, хронометар за мерење времена, термометар за мерење температуре....

Препознавање се састоји у томе да ученик бира одговоре из понуђеног скупа мерила и уређаја.

ФИ 1.4.3. Ученик зна да препозна основне јединице за дужину, масу, запремину, температуру и време као и оне мерне јединице које се најчешће користе.

ФИ 1.4.5. Ученик зна основна правила за исправно мерење, зна да вага мора бити у хоризонталном положају кад на њој нема терета и тегова, зна да електрични инструменти морају бити на нули када нису укључени и зна под којим углом треба да гледа скалу.

ФИ 1.4.6. Ученик зна да мери дужину, масу, запремину и време (користи лењир мерну траку, вагу, мензуру и штоперицу) приликом извођења лабораторијских вежби

ФИ 1.7.1. Ученик поседује мануелне способности потребне за рад у лабораторији.

ФИ 1.7.2. Ученик уме да се придржава основних правила понашања у лабораторији.

Кретање

ФИ 1.2.1. Ученик уме да препозна врсту кретања према облику путање (праволинијско и криволинијско).

ФИ 1.2.2. Ученик разликује равномерно и неравномерно кретање (не мора да зна разлику између тренутне и средње брзине, али треба да зна да је брзина стална код равномерног кретања).

ФИ 1.2.3. Ученик уме у да тексту препозна величине које описују равномерно кретање, користи образац $v=s/t$ и може да израчуна једну величину ако су познате друге две. Није обавезно да зна претварање мерних јединица.

ФИ 1.4.4. Ученик препознаје да је осавна јединица за брзину (m/s), али да се користи и (km/h)

ФИ 2.2.2. Зна да механичко кретање представља промену положаја неког тела у односу на референтно тело. Разликује путању тела од пређеног пута. Зна да је брзина пређени пут у јединици времена.

ФИ 2.4.1. Ученик уме да користи важније изведене јединице за брзину.

ФИ 2.6.1. Ученик разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици (директну и обрнуту пропорционалност).

ФИ 2.6.2. Ученик уме да препозна брзину као векторску величину (да је осим бројне вредности одређена правцем и смером).

ФИ 2.6.3. Ученик уме да користи и интерпретира табеларни и графички приказ зависности пређеног пута и брзине од времена.

ФИ 2.7.1. Ученик уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења.

Сила

ФИ 2.1.1. Ученик уме да препозна еластичну силу у системима у којима постоји еластична опруга, препознаје њен правац и смер. Ученик у задацима препознаје постојање еластичне силе али и силе која уравнотежава дејство еластичне силе.

ФИ 2.1.2. Ученик зна да је гравитациона сила увек привлачна и да зависи од масе тела, зна да је сила теже гравитациона сила; зна да одреди правац и смер еластичне силе код истегнуте односно сабијене опруге

ФИ 2.4.1. Ученик уме да користи важније изведене јединице за силу.

ФИ 2.4.3. Ученик зна да користи префиксе мили и кило и уме да претвара јединице. Пример: Зна да претвори kN у N и обрнуто.

ФИ 2.6.1. Ученик разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици: (директну и обрнуту пропорционалност), зна да ће јача сила истећи опругу више а слабија мање.

ФИ 2.6.2. Ученик уме да препозна векторску величину (да је сила одређена осим бројне вредности правцем и смером).

ФИ 2.6.3. Ученик уме да користи и интерпретира табеларни и графички приказ зависности физичких величина (зависност дужине истезања опруге од силе).

ФИ 2.7.1. Ученик уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења.

Маса и густина

ФИ 1.4.1. Ученик уме да користи уређај за мерење масе–вагу и зна да запише измерену бројну вредност са одговарајућом јединицом.

ФИ 1.4.3. Ученик зна да користи основне јединице за масу и густину као и оне које се најчешће користе.

ФИ 1.4.5. Ученик зна основна правила мерења, зна да вага мора бити у равнотежи када на њој нема терета и тегова.

ФИ 2.1.1. Ученик уме да препозна инерцију као узрок појава при промени брзине тела. Пример: аутобус кочи... .

ФИ 2.1.5. Ученик разуме и примењује појам густине, зна да је густина воде 1000 kg/m^3 .

ФИ 2.4.1. Ученик уме да користе важније изведене јединице Si система и зна њихове ознаке (за масу и густину).

ФИ 2.6.1. Ученик разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици. (директну и обрнуту пропорционалност).

Притисак

ФИ 1.1.3. Ученик разуме принцип спојених судова (зна да се течност пење до истог нивоа без обзира на облик суда, зна да примени принцип на примерима нивоа воде у реци и речним каналима и може да предвиди који ће ниво достићи вода када буде у стању равнотеже).

ФИ 1.4.2. Ученик уме да препозна уређаје за мерење притиска (барометар, манометар).

ФИ 1.4.3. Ученик уме да користи основне јединице за притисак, препознаје да је основна јединица Паскал али да се у свакодневном животу користи и милибар.

ФИ 2.1.6. Ученик зна да хидростатички притисак зависи од висине стуба течности, зна да процени у понуђеној ситуацији на којој дубини ће бити већи или мањи притисак.

ФИ 2.4.1. Ученик уме да користи важније изведене јединице Si система за притисак.

ФИ 2.4.3. Ученик уме да користи префиксе и претвара бројне вредности физичких величина из једне јединице у другу(kPa, MPa у Pa).

ФИ 2.6.1. Ученик разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици (зна како притисак зависи од силе и додирне површине, способен да реши задатак и израчуна непознату величину).

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
УВОД	У уводном делу ученици се упознају са физиком као природном науком. Разумеју да је физика повезана са другим наукама: математиком,техником и технологијом,као и са медицином.У овом делу уче да постоје четири основне методе истраживања у физици: посматрање, мерење, експеримент и метода теоријских закључака. Потом се демонстрирају одређени огледи.Упознају се и са појмом мерења.
МЕРЕЊЕ	У овој области ученици се упознају са Међународним системом мера (SI-систем). Схватају да има седам основних физичких величина ,да свака од њих има своју ознаку и јединицу мере. Приказују им се одређени мерни инструменти: мерење дужине-метарска трака, запремине-мензура, времена-часовник, хронометар... Поред основних физичких величина разумеју да постоје и изведене величине: површина (јединица мере- метар квадратни), запремина (јединица мере-метар кубни...)Ученици се ,кроз решавање задатака ,упознају са већим и мањим јединицама мера од основних,па користе префиксе микро, мили, кило, мега ,гига.. Ученици се кроз пактичан рад упознају и са појмовима средње вредности као и са појмом апсолутне и релативне грешке. Лабораторијске вежбе: 1. Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. 2. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре.
КРЕТАЊЕ	Ученици самостално доносе закључак да је кретање промена положаја неког тела у односу на друго тело. Разумеју појмове релативности кретања, као и појам референтног тела. Такође се упознају са појмовима који описују кретање: путања, пређени пут,материјална тачка..Закључују да кретање према путањи може бити праволинијско и криволинијско.Схватају да је пређени пут дужина путање коју тело пређе за одређено време.Разумеју да свако тело,при кретању, има одређену брзину.Записују да је основни образац за брзину $v = \frac{s}{t}$ Односно да је брзина једнака пређеном путу у јединици времена. Изводе да је основна јединица за брзину метар у секунди(m/s), а већа да је километар на час (km/h). Затим врше претварање одређене вредности брзине из основне у већу јединицу мере и обрнуто.Упознају се са појмом векторских величина, које су одређене правцем,смером и интензитетом и уочавају да је брзина векторска величина.
СИЛА	Ученици разумеју да се се сила јавља при деловању два тела.Када су два тела у непосредном додиру, јављају се последице таквог деловања, а то су: покретање, заустављање и промена брзине тела.Такође се јављају и деформације тела (промене облика тела), а то су: истезање,сабијање, и савијање.Упознају се и са појмом трења и разумеју да постоји сила трења клизања и сила трења котрљања.При узајамном деловање два тела која нису у непосредном додиру јављају се гравитационо, електрично и магнетно поље..Разумеју да је сила,као и брзина,векторска величина.Процењују интензитет силе демонстрационим динамометром.Разликују појмове силе Земљине теже од тежине тела.Усвајају да се сила обележава словом F, а да је основна јединица за силу Њутн (N).Разумеју деловање електричног поља тако што се при дејству наелектрисаних тела јавља електрична сила која може бити привлачна и одбојна. При дејству магнета јавља се магнетно поље. Закључују да сваки магнет има два пола. Помоћу огледа, долазе до закључка да се истоимени полови магнета међусобно одбијају, а различити привлаче.

<p>МАСА И ГУСТИНА</p>	<p>Ученици знају да је маса једна од основних физичких величина. Такође знају да је основна јединица за масу килограм. Инструмент за мерење масе је вага. Упознају се са појмом инертности. Закључују да је маса мера инертности тела.</p> <p>Уче први Њутнов закон механике (закон инерције). При разумевању појма густине, ученици износе своја запажања да ли неко чврсто тело има већу густину од другог, нека течност од друге течности.. Усвајају појам густине. Густина се обележава словом ρ (ρ) и једнака је количнику масе и запремине. Уочавају да је основна јединица за густину килограм по метру кубном, а да је мања грам по центиметру кубном. Помоћу лабораторијских вежби упоређују се разне густине чврстих тела и течности.</p>
<p>ПРИТИСАК</p>	<p>При изучавању ове области ученици усвајају да је притисак дејство неке силе на одређену површину. Уче основну јединицу за притисак-Паскал. Такође, упознају се са појмом хидростатичког притиска, при чему знају да он зависи од јачине гравитационог поља, висине течности у некој посуди и густине течности. Закључују да по принципу хидростатичког притиска ради фонтана. Усвајају и појам спојених судова, јер по овом принципу функционише водовод. Дефинише се појам и атмосферског притиска и истиче да он зависи од надморске висине. Ученици усвајају основну јединицу мере за атмосферски притисак -бар и мању јединицу милибар. Инструменти за мерење притиска су барометри и манометри.</p>

Назив предмета	МАТЕМАТИКА
Циљ	Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештина- ма, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, спо- собност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	144 часа

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	<ul style="list-style-type: none"> – прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе и рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; 	<p>Скуп целих бројева (Z). Супротан број. Апсолутна вредност целог броја.</p> <p>Приказ целих бројева на бројевној правој.</p> <p>Упоредивање целих бројева. Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. Изрази са целим бројевима.</p>
РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ	<ul style="list-style-type: none"> – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши јед- ноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бро- јевни израз, линеарну једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама; – прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм); – тумачи податке приказане табелом и графички; 	<p>Први део</p> <p>Скуп рационалних бројева. Супротан број. Апсолутна вредност рационалног броја.</p> <p>Приказ рационалних бројева на бројевној правој.</p> <p>Упоредивање рационалних бројева.</p> <p>Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. Изрази са рационалним бројевима.</p> <p>Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ ($a, b, c \in Q, a \neq 0$).</p> <p>Други део</p> <p>Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама.</p> <p>Размере, пропорције и проценти. Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност.</p>

<p>ТРОУГАО</p>	<ul style="list-style-type: none"> – класификује троуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; – утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао (странице и углови троуглова); – примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла; 	<p>Први део Појам троугла. Обим троугла. Једнакократи и једнакостранични троуглови. Висина троугла. Углови троугла. Збир углова троуглова. Врсте троуглова према угловима. Однос између страница и углова троугла. Неједнакост троугла. Конструкције неких углова (60°, 120°, 30°, 45°, 75°, 135°) Други део Основне конструкције троуглова. Појам подударности и ставови подударности. Централна симетрија и подударност. Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.</p>
<p>ЧЕТВОРОУГАО</p>	<ul style="list-style-type: none"> – четвороуглове на основу њихових својстава; – конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови четвороуглова и дијагонала четвороугла); – примени својства четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – примењује особине централне и осне симетрије и транслагације у једноставнијим задацима; 	<p>Четвороугао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Трапез. Особине трапеза. Средња линија троугла и трапеза. Конструкције трапеза. Делтоид.</p>
<p>ПОВРШИНА ЧЕТВОРОУГЛА И ТРОУГЛА</p>	<ul style="list-style-type: none"> – примењује особине централне и осне симетрије и транслагације у једноставнијим задацима; – израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост. 	<p>Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. Једнакост површина подударних фигура. Површина паралелограма, троугла, трапеза. Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.</p>

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо- комуникационе технологије и друга средства.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, решавање проблема

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

Цели бројеви

МА1.1.1. прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе)

МА.1.1.6. користи целе бројеве и једноставне изразе са њима помажући се визуелним представама

МА.2.1.2. одреди супротан број, реципрочну вредност и апсолутну вредност броја; израчуна вредност једноставнијег израза са више рачунских операција различитог приоритета, укључујући ослобађање од заграда, са бројевима истог записа

МА.2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама

МА.3.1.3. користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама

Рационални бројеви

МА.1.5.4. одреди задати проценат неке величине

МА.2.5.4. примени процентни рачун у једноставним реалним ситуацијама (на пример, промена цене неког производа за дати проценат)

МА.3.5.4. примени процентни рачун у сложенијим ситуацијама (на пример, промена цене неког производа за дати проценат)

Троугао

МА.1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку

МА.2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу; одреди број дијагонала, збир углова, обим и површину многоугла (на основу елемената који непосредно фигуришу у задатку)

МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише

Четвороугао

МА.1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку

МА.2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу; одреди број дијагонала, збир углова, обим и површину многоугла (на основу елемената који непосредно фигуришу у задатку)

МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише

Површина четвороугла и троугла

МА.1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку;

МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише

ОБЛАСТ/ТЕМ	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Цели бројеви	<p>Проширивањем система $\mathbb{N}$, природних бројева са нулом, на- стаје систем целих бројева $\mathbb{Z}$, као скуп који је допуњен негативним целим бројевима и на који се, са $\mathbb{N}$, такође проширује значење операција и релација.. Први корак у овом проширењу чини додавање негативних целих бројева скупу $\mathbb{N}$, а природни бројеви у том ширем скупу слове као позитивни цели бројеви. Уз то треба истаћи значење тих бројева које они имају на разним скалама (термометарској, табли лифта, приказивању прихода и расхода...). Указати на температуре -50°C, тастер лифта који носи ознаку -1, стање на личном рачуну које има ознаку 40 000 динара и $-40\,000$ динара. У том смислу, по- жељно је, на конкретним примерима, на разним скалама приказати неке позитивне и негативне температуре, нека позитивна и нега- тивна финансијска стања, надморску висину...</p> <p>Ако је n ознака за природне бројеве, онда ће $-n$ бити ознака за негативне целе бројеве и при том:</p> <ul style="list-style-type: none"> – n и $-n$ чине пар супротних бројева, – n је апсолутна вредност за оба броја: n и $-n$. – броју $-n$ супротан је број n, тј. $-(-n) = n$. <p>Поређење целих бројева ослања се интуитивно на њиховом представљању тачкама на бројевној правој и прати представу о ра- спореду тих тачака. Уз ту представу иде и она о усмереној дужи као „ходу” од тачке нула до тачке која представља тај број. Треба нагласити да, када се бројевна права позитивно оријентише, кре- тање у супротном правцу генерише негативне бројеве. У том кон- тексту треба указати и на геометријско тумачење апсолутне вред- ности целог броја и потенцирати апсолутну вредност целог броја као одстојање тачке од (координатне) нуле, истичући да цео број и њему супротан број имају једнаке апсолутне вредности, тј. једнака одстојања од (координатне) нуле.</p> <p>Сабирање у скупу $\mathbb{Z}$ интерпретира се као настављање „ходо- ва” тј. надовезивање усмерених дужи, у смислу да $3 + 5$ предста- вљање наставак „кретања” у истом смеру, а да $3 + (-5)$ представља кретање за 3 јединице у позитивном смеру и потом 5 јединица у негативном смеру. После рада са конкретним примерима (који би били систематски груписани и записивани, као на пример, $7 + 5$, $7 + (-5)$, $(-7) + 5$, $(-7) + (-5)$) треба прећи на формалну дефиницију збира целих бројева. Та формализација може уследити и касније, када ученици у потпуности овладају сабирањем целих бројева. Много је важније да ученици суштински схвате алгоритам сабира- ња и да тачно извршавају сабирање, него да знају да искажу дефи- ницију, а не знају да је примене. Особине сабирања целих бројева (комутативност и асоција- тивност) такође треба приказати кроз конкретне примере. Једно- ставно треба показати да $7 + (-5)$ има једнаку вредност као и $(-5) + 7$, тј. да је потпуно свеједно да ли се „крећемо” прво у позитивном смеру за 7 јединичних дужи или у негативном смеру за 5 јединич- них дужи.</p> <p>Одузимање у скупу $\mathbb{Z}$ дефинише се као сабирање са супрот- ним бројем, па је потребно истаћи да је у скупу $\mathbb{Z}$ та операци- ја увек изводљива, тј. да више није неопходно да умањеник буде већи или једнак од умањеноца. Приликом увођења множења у скупу $\mathbb{Z}$, први корак је опет интуитиван.</p>

	<p>То, на пример, значи да проблем множења 3×2 поново сводимо на продужено сабирање, тј. на релацију $3 \times 2 = 2 + 2 + 2$. Аналогно и проблем $3 \times (-2)$ сводимо на релацију $3 \times (-2) = (-2) + (-2) + (-2)$ и кроз низ сличних примера долазимо до правила за множење позитивног и негативног целог броја. Али и до важних последица, а то је да је $n \times (-1) = (-1) \times n = 1 \times (-n) = (-n) \times 1 = -n$. тј. да је $n \times (-m) = n \times (-1) \times m = -n \times m$.</p> <p>Остаје да се објасни случај множења два негативна цела броја па производ $(-3) \times (-2)$ записујемо као $(-3) \times (-2) = -3 \times (-2) = -(-6) = 6$ (на основу већ познате једнакости $-(-n) = n$). Уопштеније $(-n) \times (-m) = -n \times (-m) = -(-n \times m) = n \times m$.</p> <p>Свуда прво долазе конкретни примери множења, па се после њих дају опште формулације. Својства комутативности и асоцијативности множења илуструју се прво на конкретним примерима, а тек потом се и формално изводе на основу дефиниције множења. На сличан начин, преко примера и кроз задатке, треба илустровати и својство дистрибутивности. Кроз примере треба и показати да скуп Z није затворен за дељење, тј. да количник два цела броја није увек цео број.</p> <p>Уврстимо и ову важну напомену: наративно изражавање дефиниција и својстава је дидактички врло оправдано, али тек када ученици стекну искуство кроз примере и задатке треба дати прецизну математичку формулацију (а не да се прво искажу правила, а потом да се на основу датих правила решавају задаци).</p> <p>На крају ове теме треба дати преглед основних својстава операција у скупу Z користећи a, b, c итд. као ознаке за променљиве (а не оне којима се истиче знак целог броја).</p>
<p>Рационални бројеви</p>	<p>Проширивање скупа ненегативних рационалних бројева тече на потпуно аналоган начин као и проширивање скупа N_0, при чему се треба позивати на одговарајуће поступке примењене у случају конструкције система Z и тиме скраћивати излагање. Када је $r \in Q^+$, негативне рационалне бројеве треба означавати пишући $-r$ и избегавати непотребно нагомилавање заграда. Дељење у систему рационалних бројева Q осмишљава се као множење реципрочним бројем, па треба истаћи да је сад та операција увек изводљива (сем дељења нулом, кад треба рећи да такво дељење нема смисла). На крају, систематизују се основна својства операција у скупу Q.</p> <p>Решавање линеарних једначина и неједначина обрађивати после проширења бројевних система до скупа Q рационалних бројева. Тек у овом скупу је то решавање изводљиво без познатих ограничења. Позната правила решавања једначина и неједначина наведеног облика треба повезати и објаснити одговарајућим особинама операција у скупу Q: ако је $a = b$, онда је $a + c = b + c$, ако је $a < b$ онда је $a + c < b + c$ итд. На пример, неједначина $5 - 3x < 6$ се може решавати следећим корацима: $5 < 6 + 3x$ (обе стране додати $3x$), $-1 < 3x$ (обе стране додати -6), $3x > -1$, $x > -\frac{1}{3}$ (обе стране помножене са $\frac{1}{3}$). Пожељно је приликом објашњавања користити модел терација. Кад се бирају нешто сложенији примери једначина и неједначина, непозната треба да фигурише само једанпут (на пример, $3 \cdot (7x - 4) = 25$). Решавајући текстуалне проблеме састављањем и решавањем одговарајућих једначина и неједначина, утврђују се научени поступци и сагледава њихова примена.</p> <p>У делу који се односи на примену, најпре увести појам координатног система (апсцисна и ординатна оса, јединична дуж, квадранти), као и појам координата као уређеног пара који одређује положај тачке у координатној равни. У овом делу постоји могућност за понављање појмова из претходне године, одређивање осно и централно симетричних тачака и објеката у координатном систему у односу на координатне осе и координатни почетак, као и транслације тачака или познатих геометријских објеката</p>

	<p>за зада- ти вектор. Обрадити одређивање растојања између две тачке само када оне имају једнаке вредности апсциса или ордината, а одре- ђивање средишта дате дужи у координатном систему повезати са појмом аритметичке средине из петог разреда.</p> <p>Након усвајања основних појмова, ученици могу да прошире знања из петог разреда и приказују податке о зависним величина- ма табелама, тачкастим, линијским или стубичастим дијаграмима (и са вишеструким стубићима). Важно је да се ученици оспособе да „читају” графиконе и уочавају зависности међу величинама и у случајевима када оне нису приказане директно на графикону или табели (пређени пут – брзина, број килограма – цена и сл.). У овом делу ученици би на једном делу часова, када савладају основне појмове, могли да се оспособе за елементарно коришћење неког од бесплатних динамичких софтвера за приказивање објеката у коор- динатном систему и за цртање дијаграма.</p> <p>Након понављања о појму размере из претходног разреда, увести појам пропорције и коефицијента пропорционалности. Об- раду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање са већ познатим садржајима Математике (проценти) и других пред- мета (Физика, Географија, Биологија, Информатика) у циљу изра- чунавања непознатог члана пропорције.</p> <p>Кроз практичне примере, увести појам директне и обрнуте пропорционалности уз приказ зависности директне пропорцио- налности у координатном систему. Директну пропорционалност приказивати графички у координатном систему и условом $y = kx$, при чему се не уводи општи појам функције, а може се поменути назив график линеарне функције. График линеарне функције пове- зати са практичним примерима из свакодневног живота и других предмета.</p>
Троугао	<p>Основни циљ наставе геометрије је да се настави прелаз, за- почет у петом разреду, са нивоа визуелизације на ниво анализира- ња и апстракције са првим корацима према дедукцији. Због тога треба инсистирати на правилним формулацијама, закључивању, коришћењу логичких везника (и, или, ако...онда), али не треба претеривати у строгости код појединих дефиниција и доказа. Изу- зетно је значајно да се садржаји повезују са познатим појмовима и тврђењима из претходних разреда. У неким једноставнијим ситуа- цијама дати потпуне доказе тврђења.</p> <p>Појам троугла повезати са познатим појмом затворене изло- мљене линије, а обим троугла повезати са збиром дужина дужи.</p> <p>Повезати тврђење о збиру унутрашњих углова троугла са по- знатим својствима трансверзалних углова и анализирати својства спољашњих углова троугла. Ученике навикавати да систематски и прецизно користе одговарајуће ознаке при обележавању страница, темена и углова троугла. Инсистирати да класификацију троуглова на оштроугле, правоугле и тупоугле усвоје сви ученици.</p> <p>Појмове једнакокраког и једнакостраничног троугла повезати са осном симетријом и инсистирати да</p>

ученици прихвате да се на-спрам једнаких углова у троуглу налазе једнаке странице и обрнуто. Објаснити чињеницу да се наспрам дуже странице у троуглу налази већи угао и обрнуто, као и теорему о неједнакости троугла.

Увести висину троугла као дуж која садржи теме троугла и нормална је на праву одређену наспрамном страницом, али не по-мињати ортоцентар, који је предвиђен за седми разред. Конструк-ције висине лењиром и шестаром повезати са знањима из петог разреда – конструкцијом нормале из тачке на праву. Објаснити најпре конструкције углова од 90° и 60° , а за-тим увежбати конструкцију симетрале угла лењиром и шестаром и подсетити ученике на конструктивно сабирање и одузимање углова. На овај начин конструисати углове од 30° , 15° , $7^\circ 30'$, $75^\circ 22' 30''$, $52^\circ 30'$ и друге углове. Указати на разлику између конструк-ције неког угла и цртања помоћу угломера.

Јасно истаћи да је у (геометријским) конструкцијама дозво-љена употреба само обичног лењира и шестара.

Важно је са уче-ницима поновити конструкције нормале на праву из дате тачке и паралеле дате праве кроз тачку која не припада тој правој. Након претходних уводних садржаја о троуглу, обрадити основне конструкције троуглова: (СУС) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла између њих; (УСУ) конструкција троугла када је дата дужина једне странице и мера угла који на њу налажу; (ССС) конструкција троугла када су дате дужине све три странице; (ССУ) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла наспрам веће од њих. Сваку од основних конструкција треба да прати одговарајуће твр-ђење о одређености страница и углова троугла. Нпр. тврђење за СУС конструкцију треба да гласи: ако су дате две странице тро-угла и угао између њих, онда су одређене величине свих углова и свих страница тог троугла. На примерима илустровати ситуаци-је када није могуће конструисати одговарајући троугао: у случају УСУ ако је збир датих углова већи од 180° ; у случају ССС ако дате дужи не задовољавају неједнакости троугла. На примерима пока-зати да у случају када су задате две странице и угао наспрам краће од њих постоје три могућности (задатак има два решења, једно ре-шење или нема решења), али не инсистирати на оваквим задаци-ма. На часовима вежбања, кроз задатке истицати специфичности у вези са конструкцијама једнакокраких, једнакостраничних и пра-воуглих троуглова. (Сложеније конструкције троуглова планиране су за седми разред.) Обрада појма подударности међу троугловима природно се дели на три фазе. У првој фази увести појам подударности ослања-јући се на визуелну перцепцију и геометријску интуицију ученика. Два троугла сматрамо подударним ако се један од њих може пре-неги тако да потпуно поклопи други, односно ако

	<p>се ти троуглови разликују само по свом положају (у равни) и осим тога не постоји било каква друга разлика међу њима (по облику и димензијама). У овој фази, најважније је да ученици уочавају парове одговарајућих страница и парове одговарајућих углова два подударна троугла. Друга фаза је упознавање са ставовима подударности. Тврђења СУС, УСУ, ССС, ССУ, раније формулисана у вези са основним конструкцијама, треба да послуже за формулацију одговарајућих ставова. Нпр. тврђење СУС треба да буде преформулисано у став СУС: Ако су две странице и њима захваћени угао једнаки двома страницама и њима захваћеним углом другог троугла, онда су ти троуглови подударни. У другој фази од ученика захтевати примену ставова само у најједноставнијим случајевима. Прецизније, треба се ограничити искључиво на задатке:</p> <ul style="list-style-type: none"> – у којима су дата (нацртана или описана) два троугла за које се непосредно (са слике или из текста) могу уочити једнакости из услова неког става; – у којима се захтева од ученика да уочи који став се може применити и да одреди једнакост осталих парова одговарајућих страница, односно углова. <p>Кроз задатке наведеног типа истицати специфичности у случајевима када треба утврдити подударност једнакокраких, једнако- страничних, односно правоуглих троуглова. У трећој фази обраде подударности, применом ставова треба извести особине централне и осне симетрије које су ученицима познате из петог разреда. Оваква примена ставова подударности пре свега се односи на детаљна објашњења наставника, кроз која ће ученици постепено усвајати дедуктивни начин закључивања. Доказати најважнија тврђења о симетрали дужи и симетрали угла и из њих касније извести одговарајуће закључке о центру описане и уписане кружнице троугла. (У седмом разреду биће обрађени појмови ортоцентар, тежишна дуж и тежиште, особине у вези са њима, као и сложеније примене ставова подударности.)</p>
Четвороугао	<p>У овој области треба обрадити дефиниције и основна својства четвороуглова: паралелограма, квадрата, правоугаоника, ромба, трапеца и делтоида. Истицати и логичку повезаност ових фигура (квадрат је правоугаоник, правоугаоник је паралелограм, ромб је паралелограм). Посебно је важно нагласити да све особине паралелограма задовољавају и квадрат, правоугаоник и ромб, али да и сваки од њих има своје специфичне особине. Велики број особина троуглова треба поновити и искористити приликом откривања особина четвороуглова.</p> <p>Запазити да се четвороугао разлаже на два троугла (дијагоналном), ослањајући се на теореме о угловима троуглова доћи до одговарајуће теореме о угловима четвороуглова. Паралелограму посветити највећу пажњу и пре свега обновити научено о паралелограму у петом разреду. На основу наученог о паралелограму у петом разреду као и наученог о подударности троуглова и</p>

	<p>централној си- метрији, осној симетрији и трансляцији у шестом разреду, изводе се особине паралелограма и услови да четвороугао буде паралело- грам. Важно је доказати својства паралелограма. Нагласити да су тачни и обрати неких теорема у вези са паралелограмом. Треба се ослањати на карактеристична (и изведена) својства при извођењу једноставнијих конструкција поменутих геометриј- ских фигура и конструкције са њима повезаним елементима (ду- жима, угловима и дијагоналама). Сваки задатак са конструкцијом искористити за обнављање основних особина четвороугла који се конструише.</p> <p>Обновити појам усмерених дужи и вектора (интезитет, пра- вац, смер, једнакост вектора). Увести појам супротног вектора и множења вектора бројем. Објаснити поступак сабирања вектора надовезивањем вектора. Повезати сабирање вектора са паралело- грамом, дијагоналом паралелограма. Одузимање вектора увести као сабирање вектора при чему се један вектор сабира са супрот- ним вектором другог вектора.</p> <p>Трапез дефинисати као четвороугао који има тачно један пар паралелних страница. Разлагањем трапеза на паралелограм и тро- угао или паралелограм и два троугла проучити његова својства. Такође, иста разлагања применити приликом конструкције трапеза и тако извођење конструкције трапеза свести на оне конструкције које су ученицима већ познате. Код увођења појма средње линије троугла и трапеза и њихових својстава треба се ослонити на знања о векторима.</p> <p>Увести појам и особине делтоида. Није предвиђена конструк- ција делтоида.</p>
<p>Површина четвороугла и троугла</p>	<p>Појам површине, којој је посвећено доста пажње, ученици су упознали у првом циклусу. Важно је обновити јединице које се користе за мерење површине. Показати и израчунавање површине неких једноставнијих фигура нацртаних у квадратној мрежи, при чему је један квадрат те мреже изабран за јединицу мере. Једна- чење површина геометријских фигура осмишљава се на класични начин, ослањајући се на појмове разложиве једнакости. При томе се узима да су површине подударних троуглова једнаке.</p> <p>Полазећи од формуле за површину правоугаоника, допуњавањем и разлагањем, изводе се формуле за површину паралелограма, троугла и трапеза. Обрадити израчунавање површине четворо- углова са нормалним дијагоналама: квадрат, ромб, делтоид, као и израчунавање површине произвољног четвороугла разлагањем на познате геометријске фигуре. Укључити практичне примене рачу- нања површина реалних објеката, и кроз ту примену константно обнављати јединице за мерење дужине и површине. Осим тога, ва- жно је обрадити и ситуације у којима се рачуна површина фигура задатих у координатном систему.</p>

Назив предмета	БИОЛОГИЈА
Циљ	Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
Разред	Шести
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	<ul style="list-style-type: none"> - упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; - повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; - одреди положај органа човека и њихову улогу; - цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; - користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање препарата; - хумано поступа према организмима које истражује; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени 	<p>Грађа живих бића – спољашња и унутрашња. Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. Једноћелијски организми – бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми – одабрани примери гљива, биљака и животиња. Основне животне функције на нивоу организма: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. Откриће ћелије и микроскопа. Основна грађа ћелије (мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије, хлоропласти). Разлика између бактеријске, и биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези.</p>

<p align="center">ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - направи разлику између животне средине, станишта, популације екосистема и еколошке нише; - размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени 	<p>Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи – ланци исхране. Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита.</p>
<p align="center">НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; - повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени 	<p>Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Пренос наследног материјала. Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње средине). Индивидуална варијабилност. Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.</p>

<p>ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; - одреди положај непознате врсте на „дрвету живота”, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио и где та знања може да примени. 	<p>Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећелијности). „Дрво живота” (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност). Организми без једра. Организми са једром. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”.</p>
<p>ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; - одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени 	<p>Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Путеви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. Последице болести зависности – алкохолизам.</p>

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик разуме основне биолошке појмове и процесе.

Поседује општа знања јединству грађе живих бића и функцијама као основама живота

Познаје значај живота у екосистему

Повезује еволутивне промене са наследним

Групише организме према особинама које указују на зајдничко порекло

Разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственој и еколошкој култури.

Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу.

Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији.

Способан је да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу.

Критички размишља и развија научни поглед на свет

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-Овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи

-Дефинисање заједничких особина живих бића, познавање основних чињеница о њиховој грађи и функцији

-Разумевање повезаности између грађе и функције живих бића

-Самостална израда упоредног прегледа грађе и функције живих бића

-Познавање основних чињеница о болестима и повредама и начинима избегавања ситуација које доводе до болести или повреда и како правилно реаговати и пружити адекватну помоћ

-Познавање основних појмова и чињеница о организацији наследног материјала

-Познавање разноврсности живог света из непосредне околине и одговоран однос према њему

-Уочава везу између узрока и последица загађивања животне средине и на основу тога разуме потребу заштите здравља и животне средине

-Користо знања о разноврсности живог света из своје околине ради побољшања квалитета сопственог живота и одговорног односа према себи

-Вредновање основних чињеница о пореклу живота на Земљи

-Анализира на који начин долази до поремећаја у нормалном функционисању организма, шта доводи до нарушавања здравља, заступање здравог начина живота

-Одговоран став према животној средини у складу са принципима одрживог развоја

-Овладавање знањима и вештинама при поставци и реализацији практичног или лабораторијског рада, где се ученик оспособљава да самостално или у групи посматра, систематски сакупља и обрађује болошки материјал, анализира и интерпретира добијене информације

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

-Компетенција за целожовотно учење

-Вештина комуникације

-Рад са подацима и информацијама

-Дигитална компетенција

-Решавање проблема

-Вештуна сарадње

-Вештина за живот у демократском друштву

-Брига за здравље

-Еколошка компетенција

-Естетска компетенција

-Предузетничка компетенција

ОБЛАСТ/ТЕМА	СТАНДАРДИ							
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	БИ.1.2.1. БИ.1.2.4. БИ.2.2.7. БИ.3.6.1. БИ.2.6.4.	БИ.1.2.2. БИ.1.2.5. БИ.2.2.8. БИ.1.6.2. БИ.3.6.4.	БИ.1.2.3. БИ.2.2.4. БИ.2.2.9. БИ.2.6.2. БИ.3.6.5.	БИ.2.2.1. БИ.2.2.5. БИ.3.2.6. БИ.3.6.2.	БИ.2.2.3. БИ.2.2.6. БИ.3.2.7. БИ.1.6.3.	БИ.3.2.1. БИ.3.2.4. БИ.3.2.8. БИ.2.6.3.	БИ.3.2.2. БИ.3.2.5. БИ.1.6.1. БИ.3.6.3.	БИ.3.2.4. БИ.1.2.7. БИ.2.6.1. БИ.1.6.4.
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	БИ.1.4.1. БИ.2.4.4. БИ.1.4.6. БИ.1.6.1. БИ.3.6.3.	БИ.1.4.2. БИ.3.4.2. БИ.1.4.7. БИ.2.6.1. БИ.1.6.4.	БИ.2.4.1. БИ.3.4.3. БИ.1.4.8. БИ.3.6.1. БИ.2.6.4.	БИ.2.4.2. БИ.3.4.4. БИ.2.4.8. БИ.1.6.2. БИ.3.6.4.	БИ.2.4.3. БИ.1.4.4. БИ.2.4.9. БИ.2.6.2. БИ.3.6.5.	БИ.3.4.1. БИ.2.4.5. БИ.3.4.6. БИ.3.6.2.	БИ.1.4.3. БИ.3.4.5. БИ.3.4.7. БИ.1.6.3.	БИ.2.4.3. БИ.1.4.5. БИ.3.4.8. БИ.2.6.3.
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	БИ.1.3.1. БИ.1.3.6. БИ.2.3.5. БИ.2.6.2. БИ.3.6.5.	БИ.1.3.2. БИ.2.3.3. БИ.2.3.6. БИ.3.6.2.	БИ.2.3.1. БИ.2.3.4. БИ.3.3.5. БИ.1.6.3.	БИ.2.3.2. БИ.3.3.3. БИ.3.3.6. БИ.2.6.3.	БИ.3.3.1. БИ.3.3.4. БИ.1.6.1. БИ.3.6.3.	БИ.1.3.3. БИ.1.3.8. БИ.2.6.1. БИ.1.6.4.	БИ.1.3.4. БИ.1.3.9. БИ.3.6.1. БИ.2.6.4.	БИ.1.3.5. БИ.1.3.10. БИ.1.6.2. БИ.3.6.4.
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	БИ.1.1.4. БИ.1.3.10. БИ.1.6.2.	БИ.2.1.3. БИ.2.3.5. БИ.2.6.2.	БИ.3.1.4. БИ.2.3.6. БИ.3.6.2.	БИ.1.1.5. БИ.3.3.5. БИ.1.6.3.	БИ.2.1.4. БИ.3.3.6. БИ.2.6.3.	БИ.3.1.5. БИ.1.6.1. БИ.3.6.3.	БИ.1.3.8. БИ.2.6.1.	БИ.1.3.9. БИ.3.6.1.
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	БИ.1.5.1. БИ.1.5.7. БИ.1.6.2. БИ.3.6.4.	БИ.1.5.2. БИ.1.5.8. БИ.2.6.2. БИ.3.6.5.	БИ.1.5.3. БИ.1.5.9. БИ.3.6.2.	БИ.1.5.4. БИ.2.5.4. БИ.1.6.3.	БИ.1.5.5. БИ.3.5.6. БИ.2.6.3.	БИ.2.5.1. БИ.1.6.1. БИ.3.6.3.	БИ.3.5.1. БИ.2.6.1. БИ.1.6.4.	БИ.3.5.2. БИ.3.6.1. БИ.2.6.4.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
<p>Јединство грађе и функције као основа живота</p>	<ul style="list-style-type: none"> - У овој области акценат треба ставити на ученичко истраживање основних сличности и разлика спољашње и унутрашње грађе и функционисања различитих живих бића . - Препоручује се да се хијерархијски низ сложености обради од новоа организма ка ћелији , на пример грађе човека. - Ученици требају да разумеју да се наше тело састоји од органа, међусобно повезани у екосистеме, да системи обављају животне функције , да се органи састоје од група повезаних ткива , а ткива од група ћелија. - Потребно је да се разуме хијерархија грађе вишећелијског организмаи да ученици схвате разлику између ћелија и ткива , и органа и ситема органа. - За упоредни преглед спољашње грађе човека и других животиња и биљака , треба обрађивати примере из непосредног окружења (парк , школско двориште , место место становања ...) - Потребно је водити рачуна да се ученици хумано опходе према живим бићима које истражује. - Разлике у грађи и начину функционисања и сличности и разлике у обављању основних животних функција вишећелијских организама требало би обрадити упоредно на одабраним преставницима биљака , гљива и животиња. - Приликом обраде биљних органа потребно је посветити пажњу улогама. -Ћаци кроз вежбе , могу да уочавају разлике између тих органа на примерцима биљака различитих врста. - Важно је да ученик што више самостално „ открива “ на пример успостави између грађе и облика зуба са начином исхране , установи путеве тока воде кроз биљку извођење огледа (биљка у обојеној води) итд. - Израдом упоредног прегледа грађе различитих организама ученици ће лакше да уоче сличности и разлике спољашње грађе. - Потребно је пажљиво описати вишећеличност , тј. Направити разлику између „ удруживања ћелија у колоније “ (присутна и код појединих прокариотских ћелија и код неких примарно једноћелијских еукариота) и правих вишећелијских организама код којих постоје ткива (и органи). - Најбољи начин да се ова разлика подвуче јесте објашњење да код примарно једноћелијских облика , свака ћелија може самостално да обавља све животне функције , док код вишећелијских организама постоји „ подела посла “ међу ћелијама. - Препорука је да се уместо термина „ колонијални организми “ користити термин „ удруживање ћелија у колоније “. - Грађа ћелија обрађује путем самостално изграђених , као и виртуелних модела ћелије (коришћењем ИКТ – а , разних едукативних платформи на интернету , youtube...). - Потрено је нагласити улогу и значај мембрана у ћелији , као и да вкуоле постоје и у биљној и у животињској ћелији . - Осим тога , треба обрадити и цитоплазму , једро , митохондрије и хлоропласте. -При обради једра , требало би , као наследни материјал , поменути ДНК и гене (без залажења у детаље), да би се у оквиру области <i>Наслеђивање и еволуција</i> довели у вези са наслеђивањем особина током размножавања. - При обради хлоропласта , треба поменути зелени пигмент хлорофил и његову основну улогу.

	<ul style="list-style-type: none"> - Након обраде грађе ћелије треба обрадити основне процесе који се одвијају у ћелији : ћелијско дисање , стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези. - Фотосинтезу треба обрадити на примеру биљака, док организме , као нпр. алге и модро-зелене бактерије, треба само поменути као фотосинтетичке организме. - Организми који су задржали једноћелијски облик организације могу се обрадити на примерима: модрозелена бактерија , амеба и ћелија квасца. - Достижање исхода је могуће кроз различите вежбе и практичне активности као нпр. израда плаката (људско тело , упоредни преглед спољашње грађе: човек један кичмењак , један бескичмењак , биљка , гљива), квиз (нпр. Чији су зуби?) , мерење пулса при мировању и физичкој активности , испитивање тока воде кроз биљку , дисековање цвета , размножавање биљака семеном и пелцером , микроскопирање ћелија квасца /инфузоријума-самостално направљених препарата , употреба едукативних филмова (нпр. Живот у капи воде) итд.
<p>Живот у екосистему</p>	<ul style="list-style-type: none"> - У овој области знања и искуства ученика стечена у првом циклусу и претходном разреду, треба проширити и надоградити појмовима: животна средина, популација, екосистем и еколошка ниша. - Ученици треба да их јасно разликују. - Не препоручује се обрада особина популације (бројност, густина...) и подела екосистема на типове. - Ученицима се могу понудити велики цртежи различитих и репрезентативних екосистема попут језера, ливаде и шуме и мале слике карактеристичних врста и њихових адаптација на одређена станишта које су истражили у петом разреду, са задатком да мале слике залепе на велике, како би се дочарале еколошке нише. - На истом материјалу стрелицама могу да дочарају и ланце исхране. - Може се обрадити и спратовност (вертикална и хоризонтална) са узроцима распоређивања по спратовима. - Задачи за ученике/парове/групе типа <i>Истражи и прикажи</i> могу да буду добар показатељ у којој мери су ученици разумели основне еколошке појмове. - Истраживање може да подразумева неким ученицима познат терен, научно популарну литературу, интернет. Начин приказа резултата може бити задат или по слободном избору. - Важно је да се обезбеди час за презентовање резултата истраживања, као и да ученици сами процене квалитет и добију повратну информацију од наставника. - Акцент треба ставити на односе размножавања када су у питању јединке исте популације и трофичке односе када су у питању јединке различитих популација. - Приликом обраде абиотичких фактора, пажњу треба усмерити на њихов утицај на раст и развиће. - Ученици би могли да гаје биљке под одређеним условима, нпр. засеју зрна пшенице на различите подлоге (песак, црница – земља за цвеће), па једну биљку заливају превише, другу премало, једну изложе расту без светла, друга расте на светлу, итд. - Резултати огледа представљају очигледан утицај абиотичких фактора. - Антропогени фактор треба обрадити кроз различите облике загађења, без улажења у хемијске процесе јер ученици немају потребна знања из ове области. - Као један од биотичких фактора, антропогени фактор може имати негативан и позитиван ефекат.

	<ul style="list-style-type: none"> - Негативан ефекат би се могао проучити на пшеници израслој у оптималним условима, коју би заливали нпр. сирћетом, раствором детерџента, уљем, посипали лишће песком (или пудером), са задатком да посматрају последице таквог третмана, упоређују са контролом и изведу закључак. - Негативан антропогени ефекат би се могао обрадити и у саставу области <i>Човек и здравље</i> кроз оглед „прављење вештачког смога у тегли”. - Уз помоћ батеријске лампе лако може да се дочара загађење ваздуха, које се може понекад видети у сумрак испод сијалице бандере, а може се повезати са утицајем на здравље органа за дисање. - Позитиван антропогени ефекат се може повезати, између осталог, и са вештачком селекцијом. - Требало би укључивати ученике у активности за заштиту животне средине, мотивисати их да предлажу акције и да на своје вршњаке делују личним примером.
<p>Наслеђивање и еволуација</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Будући да је у петом разреду започета тема о наслеђивању, тј. о томе да потомци личе на своје родитеље, као и да је у шестом разреду планирано да се обрађује грађа ћелија, требало би увести појмове ген и ДНК (у једру или ван једра код прокариота). - Не препоручује се увођење појмова као што су хромозом, нуклеотид, генотип, фенотип. - Гени се могу представити као делови ДНК који носе информације о особинама, а деобу ћелија, као начин преноса и расподеле наследног материјала оличеног у ДНК и генима. - Нагласити да у деобама телесних ћелија настају „ћерке” ћелије које су идентичне ћелији од које су настале (по садржају наследног материјала) и да је деоба телесних ћелија нужна за развиће вишећелијског организма. - Ћелијска деоба при којој настају гамети подразумева да се количина наследног материјала преполови. - Спајањем два гамета, поново се успоставља дупла количина наследног материјала који ће имати телесне ћелије потомачког организма. - За размножавање једноћелијских организама, у поређењу са вишећелијским, треба поменути само сличност са деобом телесних ћелија вишећелијских организама. - Комбиновање различитих гена родитеља у потомству треба повезати са индивидуалном варијабилношћу. - Индивидуалну варијабилност организама у популацији треба повезати са механизмом природне селекције, као еволуционим механизмом који доводи до адаптирања организама на услове животне средине (повезати са темама у области <i>Живот у екосистему</i>). - Примери се могу односити на дебљину крзна код организама у хладним пределима (јединке у популацији са дебљим крзном боље преживљавају од оних са танким крзном) или еволуцију мимикрије (јединке са обојеношћу тела која их боље камуфлира у животној средини, биће мање уочљиве за предаторе). - Потребно је подстицати ученике да сами пронађу примере о деловању природне селекције. - У оквиру обраде вештачке селекције, препорука је да ученици сами истраже које су биљке и животиње људи почели припитомљавати у прошлости и због чега. - Овим се ученицима скреће пажња да је вештачка селекција пре свега занимљив биолошки феномен, али да је такође имала и историјски, социолошки и културолошки значај важан за развој људске заједнице.

<p>Порекло и разноврсност живог света</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Идеја коју ученици треба да усвоје је да су сви организми који данас живе на Земљи потомци заједничког претка, који је био једноћелијски организам без формираног једра (нагласити чињеницу да и данас постоје слични организми). - Поменути само оквирни период за који се везује постанак живота на Земљи (од пре 3,8 до 4,5 милијарди година), без помињања назива геолошких доба. - Користећи већ усвојена знања ученика о грађи једноћелијских организама (у области Јединство грађе и функције као основа живота), требало би обрадити улогу ћелија без једра и ћелија са једром у појави вишећеличности (и појаву биоенергетских органела, митохондрија и хлоропласта, у ћелијама). - Потребно је нагласити да се важним догађајем у еволуцији вишећеличности сматра појава епитела, који прави разлику између организма (индивидуе) и колоније. - При разврставању и груписању живог света, треба користити филогенетски приступ, односно заједничко порекло, принцип сродности и сличности. - Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота” треба да има логички след, који произилази из знања о грађи ћелија. - Полазећи од заједничког претка у основи дрвета, треба издвојити грану која води ка данашњим организмима без једра (нпр. бактерије и модрозелене бактерије из домена Bacteria) и грану која представља организме са једром (домен Eucaria). - У оквиру организама са једром, треба издвојити гране једноћелијских (са хлорофилом – нпр. алга хлорела и без хлорофила – нпр. амеба), као и вишећелијских организама. - Како се вишећеличност у току еволуције појавила у оквиру неколико посебних група, неке групе организама имају хлорофил (биљке, вишећелијске алге), а друге су без хлорофила (гљиве и животиње).
<p>Човек и здравље</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Препоручује се да ученици прикупе податке о радовима истакнутих научника који су се бавили истраживањем здравља човека (како су дошли до идеје, на који начин су радили истраживања и друге занимљивости), како би разумели пут ка великим открићима. - Требало би обрадити начине на које се људи могу заразити бактеријама изазивачима болести: директним контактом (додиривањем или коришћењем истог прибора за хигијену и одеће) или индиректно (ваздухом, преко хране или воде, или преко инсеката и других животиња) и које су мере превенције које треба предузети (оштећења коже и ране су улаз за бактерије). - Добра лична хигијена, хигијенско спремање хране, коришћење воде из проверених извора, су мере превенције које ученици треба да примењују свакодневно, како би смањили могућност инфекције (редовно прање руку, заштиту хране од контакта са животињама, остављање хране на ниској температури...). - Посебно треба обратити пажњу на антибиотике: откриће антибиотика, улога организама у њиховој производњи, зашто их је потребно узимати искључиво уз савет лекара и зашто је потребно довршити комплетну терапију антибиотцима. - Ученици би требало да препознају ситуације када треба да се обрате лекару (односно старијој особи), а када могу и сами да реагују и пруже помоћ (збрину површинску озледу коже и укажу прву помоћ у случају блаже сунчанице и топлотног удара).

- Не препоручује се увежбавање имобилизације и коришћења завоја.
- Потребно је да ученик зна да је алкохолизам најчешћа болест зависности, колико алкохол штети организму, функционисању породице и друштву, како да препозна знаке зависности код људи у непосредном окружењу (породици) и коме се обратити за помоћ.
- Током рада, ученици би требало да користе лабораторијски прибор.
- У случају да прибор не постоји, може се надоместити предметима за свакодневну употребу (пинцете, капалице са флашице од капи за нос...).
- Табеларно и графичко приказивање резултата са обавезним извођењем закључака би требало практиковати увек када се прикупљају подаци.
- Препорука је да се ИКТ користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета *информатика и рачунарство и техника и технологија*.

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјална, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pbworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку” као Гугл, Офис 365...; за јавне презентације могу се користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...; рачунарске симулације као нпр. <https://phet.colorado.edu/sr/> и апликације за андроид уређаје; домаћи и међународни сајтови и портали, нпр. www.cpn.rs, www.scientix.eu, www.go-lab-project.eu, www.scienceinschool.org, www.science-on-stage.eu и други).

ТЕМА	МЕЂУПРЕДМЕТНО ПОВЕЗИВАЊЕ
ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Биологија за пети разред, математика, ликовна култура, физичко и здравствено васпитање, географија, информатика и рачунарство
ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Биологија за пети разред, математика, ликовна култура, физичко и здравствено васпитање, географија, српски језик и књижевност, информатика и рачунарство, физика
НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Биологија за пети разред, математика, ликовна култура, физичко и здравствено васпитање, географија, информатика и рачунарство физика, српски језик и књижевност
ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Биологија за пети разред, математика, ликовна култура, географија, информатика и рачунарство, српски језик и књижевност
ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Биологија за пети разред, математика, ликовна култура, географија, информатика и рачунарство, физичко и здравствено васпитање

ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Задаци наставе технике и технологије су да ученици:

- стичу основна техничко-технолошка знања, умења, вештине и оспособљавају се за њихову примену у учењу, раду и свакодневном животу;
- схвате законитости природних и техничких наука;
- сазнају основни концепт информационо-комуникационих технологија (ИКТ), сазнају улоге ИКТ у различитим струкама и сферама живота;
- упознају рад на једном од оперативних система и неколико најчешће коришћених корисничких програма и стекну навике да их користе у свакодневним активностима;
- развијају стваралачко и критичко мишљење;
- развијају прецизност у раду, упорност и истрајност приликом решавања задатака;
- стичу радне навике и оспособљавају се за сарадњу и тимски рад;
- комуницирају на језику технике (техничка терминологија, цртеж);
- препознају природне ресурсе и њихову ограниченост у коришћењу;
- знају мере заштите и потребу за обнову и унапређење животног окружења;
- на основу знања о врстама делатности и сагледавања својих интересовања правилно одаберу своју будућу професију и др.

Област	Исходи	Садржај програма
Животно и радно окружење	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - повезује развој грађевинарства у значај урбанизма у побољшању услова живљења - анализира карактеристике савремене културе становања - класификује кућне инсталације на основу њихове намене 	<ul style="list-style-type: none"> - Значај и развој грађевинарства - Просторно и урбанистичко планирање - Култура становања у урбаним и руралним срединама - Кућне инсталације
Саобраћај	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - класификује врсте саобраћајних објеката према намени; - повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре безбедношћу учесника у саобраћају; - повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника и робе; - демоистрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације 	<ul style="list-style-type: none"> - Саобраћајни системи - Саобраћајни објекти - Управљање саобраћајном сигнализацијом - Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају
Техничка и дигитална писменост	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - скицира просторни изглед грађевинског објекта; - чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз примену одговарајућих правила и симбола; - користи рачунарске апликације за техничко цртање, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културестановања; - самостално креира дигиталну презентацију и представља је 	<ul style="list-style-type: none"> - Приказ грађевинских објеката и техничко цртање у грађевинарству - Техничко цртање помоћу рачунара - Представљање идеје и решења уз коришћење дигиталних презентација
Конструкторско моделовање	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; 	<ul style="list-style-type: none"> - Израда техничке документације - Израда макете и модела у грађевинарству, пољопривреди или

	<ul style="list-style-type: none"> - повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину; - повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; - реализује активност која указује на важност рециклаже; - образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије; - правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; - повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије; - повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; - описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; - изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду; - самостално/ тимски врши избор макете -модела грађевинског објекта и образлажи избор; - самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете - модела користећи ИКТ; - креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; - припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; - израђује макету /модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући и процедуре у складу са принципима безбедности на раду; - учествује у успостављању критеријума завредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће макете/модела; - одреди реалну вредност израђене 	<p>модела који користи обновљиве изворе енергије</p> <ul style="list-style-type: none"> - Представљање идеје, поступка израде и решења производа - Одређивање тржишне вредности производа укључујући и оквирну процену трошкова - Представљање производа и креирање дигиталне презентације
--	--	---

Област	Начини и поступци за остваривање програма
Животно и радно окружење	<ul style="list-style-type: none"> - Уз помоћ медија потребно је, у најкраћим цртама, приказати историјски развој грађевинарства и повезати га са побољшањем услова живљења (по могућству интерактивно). - Потребно је нагласити значај урбанизма и просторног планирања (на основу посматрања планова, макета, слика насеља, треба објаснити значај околине стана са хигијенског и естетског становишта). Препорука је да се користите рачунарске мапе за одређивање положаја грађевинских објеката у односу на околину. - Путем посматрања и анализе примера, навести ученике да анализирају и закључују како се култура становања разликује у зависности од врста насеља (рурално и урбано насеље) и стамбених објеката, које су карактеристике и посебности, као и како се одређује распоред просторија у стану са аспекта функционалности, удобности и економичности. - Потребно је упознати ученике са врстама и наменом кућних инсталација и правилном употребом. - Препорука је да се обезбеде услови за ситуационо учење нпр. кроз компјутерску симулацију.
Саобраћај	<ul style="list-style-type: none"> - Посебно обратити пажњу да безбедност учесника у саобраћају зависи и од прописне инфраструктуре (опреме пута, обележавања и сигнализација, квалитет израде саобраћајних објеката) као и прилагођавања постојећим условима (брзина). - Потребно је да се кроз примере симулације, а који су доступни на Интернету, ученици уведу у ситуацију да препознају сигурносне ризике и предвиде опасне ситуације у саобраћају. Уз помоћ мултимедијалних примера објаснити како се управља саобраћајем коришћењем ИКТ и колико такво управљање утиче на безбедност путника и робе. Са аспекта безбедности учесника у саобраћају обратити пажњу на учешће пешака и возача бицикла у јавном саобраћају. За реализацију ових садржаја користити мултимедије као и саобраћајне полигоне практичног понашања у саобраћају у оквиру школе. - Препоручује се да се, уколико школа нема просторне могућности за израду саобраћајног полигона, користе дворишта, шири ходници или физкултурне сале ради остваривања овог исхода.
Техничка и дигитална писменост	<ul style="list-style-type: none"> - На почетку реализације области укратко поновити која су знања и вештине из техничког цртања ученици усвојили у претходном разреду. Ученике треба оспособити за рад у рачунарској апликацији за техничко цртање примереној њиховом узрасту и потребама. Објаснити правила и симболе који се користе у техничком цртању у области грађевинарства. - Приликом израде техничких цртежа на папиру и помоћу рачунара препоручује се индивидуални облик рада. Ученици треба да развијају вештине визуелног опажања и разумевања релацијских односа између објеката и предмета, стога је примерено задати им да скицирају просторни изглед одређеног грађевинског објекта који им је познат.

	<p>- Представити могућности и рад са једноставним рачунарским апликацијама за 3D приказ грађевинских објеката. Ученицима објаснити појам пресека коришћењем наставних помагала и рачунарске симулације. Упознати ученике са радом у рачунарској апликацији за унутрашње уређење стана наглашавајући функционалност и естетску вредност решења. Како би ученици функционализовали стечена знања предвидите мини-пројекат на тему израде скице хоризонталног и вертикалног пресека стана у коме ученици живе и уређење стана према истим. Скица може бити израђена на папиру или помоћу рачунара. Ученици своја решења скице грађевинског објекта и унутрашњег уређења стана самостално представљају током редовне наставе. У оквиру ових активности предвидети коришћење дигиталних презентација које су ученици израдили.</p> <p>- Акцент треба да буде на дизајну мултимедијалних елемената презентације, начину представљања решења (ток презентације) и развоју вештине комуникације (контакт са публиком), а не на техници израде презентације. У оквиру ове активности потребно је обезбедити простор за дискусију и давање вршњачке повратне информације на основу успостављених критеријума.</p>
<p>Конструкторско моделовање</p>	<p>- Потребно је поступно уводити ученике у алгоритме конструкторског моделовања при изради општег пројекта, креирању планске документације (листа материјала, неопходан прибор и алат, редослед операција, процена трошкова) до извршавања радних операција, графичког представљања замисли и процене и вредновања.</p> <p>- Ученике треба упознати са могућношћу да се сами опредељују за одређену активност у оквиру дате теме која се односи на израду модела разних машина и уређаја у грађевинарству, израду макете грађевинског објекта или стана на основу плана и предлог за његово уређење као и моделовање машина и уређаја у пољопривредној производњи. Потребно је да ученици користе податке из различитих извора, самостално проналазе информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ, израђују макету/модел, поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду.</p> <p>- Реализацијом својих пројеката откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, сазнавајући примену природних законитости у пракси. На тај начин ученици формирају свест о томе како се применом технике и технологије мења свет у коме живе. Уочавају како техника утиче позитивно на околину, а како се, понекад нарушава природни склад и како се могу смањити штетни утицаји на природно окружење и развијање еколошке свести. У пројекат се може укључити и више ученика уколико је рад сложенији, односно ако се ученици за такав вид сарадње одлуче. Ученици учествују у успостављању критеријума за вредновање, процењују свој рад и рад других и предлажу унапређење постојеће макете/модела. На избор активности, може утицати и опремљеност кабинета алатом и материјалом.</p>

Корелација са другим предметима: Сви предмети

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

„Ученик разуме привредне и етичке вредности људског рада. Он користи своје знање стечено у техничко- технолошким областима у корист сопственог развоја и чини прве одлуке везане за будуће школовање и професију. Ученик познаје ИКТ и користи их при решавању проблема у различитим областима и истражује нове могућности њихове примене“.

МЕЂУПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА : Рад с подацима и информацијама ,Решавање проблема ,Сарадња ,Дигитална компетенција ,Одговоран однос према здрављу, Компетенција за учење ,Одговорно учешће у демократском друштву ,Естетичка компетенција ,Комуникација ,Одговоран однос према околини

НЕКИ ОД ПРЕПОРУЧЕНИХ НАЧИНА ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих)
- што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Област	Исходи	Садржај програма
ИКТ	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - правилно користи ИКТ уређаје; - креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који садрже табеле у програму за рад са текстом и програму за рад са мултимедијалним презентацијама; - креира и обрађује дигиталну слику; - самостално снима и врши основну обраду аудио и видео записа; - уређује мултимедијалну презентацију која садржи видео и аудио садржаје 	<ul style="list-style-type: none"> - Дигитални уређаји и кориснички програми. - Управљање дигиталним документима. - Рад са сликама. - Рад са текстом. - Рад са мултимедијалним презентацијама које садрже видео и аудио садржаје.
Дигитална писменост	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - чува и организује податке локално и у облаку; - одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу; - разликује основне интернет сервисе; - примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи; - приступа Интернету, самостално претражује, проналази и процењује информације и преузима их на свој уређај поштујући ауторска права; - објасни поступак заштите дигиталног 	<ul style="list-style-type: none"> - Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин у мрежном окружењу. - Интернет сервиси. - Правила безбедног рада на Интернету. - Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. - Заштита приватности личних података и ауторских права.
Рачунарство	Ученик треба да: <ul style="list-style-type: none"> - објасни поступак прикупљања података путем онлајн упитника; - креира једноставан програм у текстуалном програмском језику; - користи математичке изразе за 	<ul style="list-style-type: none"> - Основе изабраног програмског језика. - Основне аритметичке операције. - Уграђене функције. - Ниске (стрингови). - Структуре података. - Гранање.

	<p>израчунавања у једноставним програмима;</p> <ul style="list-style-type: none"> - објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, гранања, петље); - користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности; - разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме); - проналази и отклања грешке у програму; 	<ul style="list-style-type: none"> - Понављање. - Основни алгоритми
<p>Пројектни задатак</p>	<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала, представљању пројектних резултата и закључака; - користи могућности које пружају рачунарске мреже у сфери комуникације и сарадње - креира, објављује и представља дигиталне садржаје користећи расположиве алате; - вреднује процес и резултате пројектних активности. 	<ul style="list-style-type: none"> - Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. - Вредновање резултата пројектног задатка.

Област	Начини и поступци за остваривање програма
ИКТ	<ul style="list-style-type: none"> - Поновити и дискутовати са ученицима врсте дигиталних уређаја - Представити функције стандардних дијалога за читавање, снимање и проналажење датотека. - При раду са текстом фокусирати се на креирање и форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста. - При раду са текстом фокусирати се на креирање и форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста - Најпре обновити рад са основним алатима за уређивање и обликовање текста (унос текста брисање, копирање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, ...). <p>Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма одабиром тастатурног распореда за наше говорно подручје (ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени језичког и дигиталног правописа.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Усвојене вештине је неопходно увежбавати са ученицима, да би што ефикасније вршили основне операције са текстом коришћењем само тастатуре - Посебну пажњу посветити табелама. Изабрати једноставне примере (распоред часова, календар и сл.) помоћу којих се уводе елементи табеле: ћелија, ред и колона. Представити алате за рад са табелама који су доступни у програму за обраду текста. Вежбати њихово додавање, брисање, селекцију, применити шаблоне за дизајн и сл. Оспособити ученике да уметну табелу у документ, унесе и уређују садржаје табела, форматирају табелу. - Пре обраде теме израде слајд-презентација подсетити ученике на основна правила визуелизације и презентовања, а при реализацији наставе стално указивати на најчешће грешке (сувише текста, велики број слајдова, различити фонтови и сл.). - Оспособити ученике да подесе радно окружење, бирају одговарајући поглед на презентацију, креирају слајдове, унесе текст и друге објекте (слике, табеле, графиконе) и доследно их форматирају (користећи мастер слајд). Теме треба да буду смислене и релевантне за ученике, најбоље је да се користе презентације у којима се обрађују теме из наставе, како информатике и рачунарства, тако и других предмета.
Дигитална писменост	<ul style="list-style-type: none"> - Представити појам и врсте рачунарских мрежа и увести основне појмове и терминологију из ове области. Подсетити ученике на правила коришћења ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, сада у мрежном окружењу. - Представити ученицима основне интернет сервисе: сервис електронске поште, www као јавни информациони сервис, дискусионе групе и сервисе за претраживање интернета. Објаснити чему ти сервиси служе, упознати их са планом коришћења ових сервиса. - Представити веб као најпознатији интернет сервис. Објаснити да веб функционише тако што су корисницима потребне услуге и њима их пружају уређаји специјализовани за то (сервери). У свакој комуникацији морају да постоје правила, односно протоколи (HTTP и HTTPS) као и правилно навођење и коришћење адреса (домена и URL са једне и IP и MAC адреса са друге стране).

	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснити структуру URL адресе и значење појединих домена edu.rs, gov.rs, com... Упутити ученике на веб сајт путем кога могу да пронађу информације о ИП-адреси сајта, као и уређаја који је употребљен за претрагу. - Подсетити ученике на значај поштовања ауторских права и сврху СС лиценци. Представити начин лиценцирања сопственог ауторског дела комбинацијом расположивих симбола, на адреси https://creativecommons.org/share-your-work/. - Нагласити да се приликом посете сајтовима, као и приликом преузимања садржаја, дигитални уређај који користимо је изложен процедурама којима се прикупљају подаци за које корисник не зна у коју ће сврху бити употребљени (ИП адреса, локација), а уређај може бити изложен дејству нежељених програма (вируси, шпијунски програми). У ту сврху је потребно применити расположиве мере заштите. - Посебну пажњу посветити питањима дигиталног насиља (приликом обраде или кроз пројектни задатак пожељно је спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, применом онлајн упитника, радионица или квиза, какви се могу наћи, на пример, на адреси http://www.mpn.gov.rs/grupa-za-prevencijunasilja/, у приручнику Дигитално насиље – превенција и реаговање). Набројати и описати најчешће видове дигиталног насиља - За утврђивање и појашњавање ове теме организовати квизове или радионице (на теме безбеднонебезбедно, пожељно-непожељно понашање на интернету) као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.).
Рачунарство	<ul style="list-style-type: none"> - Представити концепт текстуалних програмских језика, укратко, потом изабраног програмског језика, као и неке основне сличности и разлике у односу на визуелни програмски језик који су ученици користили у петом разреду. Укратко представити едитор изабраног текстуалног програмског језика и значај поштовања основних правила приликом писања наредби. Направити везу између наредби које записујемо текстом и очекиваног дејства те наредбе, на једноставном примеру, као и везу између корака алгорита и одговарајуће наредбе. - Реализацију теме започети приказом израде задатака израчунавањем, применом операција: сабирања, одузимања, множења и (реалног) дељења. Пожељно је бирати задатке који имају реалну примену у стварном животу из области блиских ученицима (спорт, мода), било у другим наставним предметима (математика, физика, биологија, историја, географија и слично). Увести појам израза у програмском језику и његових саставних елемената - Увести посебно операције одређивања целобројног количника и остатка и показати могуће примене: конверзије метричких јединица (нпр. конверзија центиметара у метре и центиметре, конверзија времена из минута у сате и минуте, конверзија углова из секунди у степене, минуте и секунде и слично). Обратити пажњу на то да се на часовима математике не уводе функције за одређивање количника и остатка тако да од ученика не треба очекивати предзнање у овом домену.

	<ul style="list-style-type: none"> - Поред израчунавања, још један незаобилазан елемент програмирања чине наредбе и контрола тока програма. Осим секвенцијалног ређања наредби једне иза друге, основу контроле тока чине гранање и понављање. - У склопу обраде гранања потребно је приказати релацијске операторе (једнако, различито, мање, веће, мање-једнако, веће-једнако) и писање релацијских израза који се јављају као услови у наредби гранања. <p>Показати непотпуни (тзв. if-then) и потпуни (тзв. if-then-else) облик наредбе гранања.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поред рада са бројевима у реалним програмима најчешћи је рад са текстуалним подацима. У већини савремених језика постоји посебан тип података за то (ниске тј. стрингови), опремљен великим бројем корисних библиотечких функција. Ученицима приказати како се формирају променљиве текстуалног типа, како се одређује дужина текста, како се врши конверзија између текста и бројева, како се врши провера да ли текст садржи карактер, како се издваја део текста на датим позицијама и слично. Ако је директно подржан програмским језиком, илустровати и поредак између ниски. - Представити концепт декомпоновања сложенијих проблема на једноставније потпроблеме у домену израчунавања кроз дефинисање и употребу помоћних функција. Одабрати пригодне, једноставне задатке, којима се илуструје употреба неких елементарних библиотечких функција
<p>Пројектни задатак</p>	<ul style="list-style-type: none"> - При реализацији тематске целине нагласак је на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложености теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). <p>Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акценат је на подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: <p>поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима: <ul style="list-style-type: none"> – израда упутства или туторијала са табеларним представљањем података – израда упитника на тему дигиталног насиља - Спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, а резултате спроведеног истраживања користити приликом представљања пројектног задатка

КЉУЧНЕ РЕЧИ ПО ОБЛАСТИМА:

1. **ИКТ:** дигитални уређаји – компоненте – текст-процесор – форматирање – графички објекат – табела – дигитална слика – аудио-запис – видео-запис – мултимедијална презентација
2. **Дигитална писменост:** рачуарска мрежа – сервер – клијент – WWW – протокол – URL адреса – лиценца – ауторско право – нежељени програми – дигитално насиље – безбедност
3. **Рачунарство:** текстуални програм – алгоритам – операција – израз – променљива – наредба – гранање – понављање – оператори – функције – ниске – листе – петља
4. **Пројектна настава:** проблемска настава – пројекат – фазе пројекта – сценарио – процена – квалитет решења – безбедност – мултимедијални садржај – презентовање – дискусија

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. Рад с подацима и информацијама
2. Решавање проблема
3. Сарадња
4. Дигитална компетенција
5. Одговоран однос према здрављу
6. Компетенција за учење
7. Одговорно учешће у демократском друштву
8. Естетичка компетенција
9. Комуникација
10. Одговоран однос према околини

Заступљеност компетенције по наставним областима:

5. **ИКТ: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9**
6. **Дигитална писменост ј: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10**
7. **Рачунарство: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9**
8. **Пројектна настава: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10**

Напомена: Наведени бројеви, десно од одговарајуће наставне области, указују да се развија и постоји нека од горе наведених компетенција означених бројевима од 1 до 10.

Битно је напоменути да постоји корелација са свим наставним предметима коју је најлакше остварити при изради пројекта. Са којим предметима ће бити остварена корелација преваходно зависи од теме и свеобухватности пројекта.

Корелација са другим предметима: Сви предмети

Назив предмета	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	
	НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА	ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА
ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ		
РЕДОВНА НАСТАВА ФИЗИЧКОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА	3	108
ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ - кумулативно	0,5	18
ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ		
СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ		36
АКТИВНОСТИ У ПРИРОДИ		2 НЕДЕЉЕ
КОРЕКТИВНО-ПЕДАГОШКИ РАД и допунски рад	1	(1 у првом, 1 у другом
ШКОЛСКА И ДРУГА ТАКМИЧЕЊА		полугодишту)
СПОРТСКА НЕДЕЉА		

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> - примени комплекс простих вежби у самосталном вежбању - користи научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - упоређује резултате тестирања са вредностима за свој узраст - примени достигнути ниво технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу - разликује атлетске дисциплине - развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике - одржава равнотежу у различитим кретањима - схвата вредност спортске гимнастике за сопствени развој - изводи елементе кошаркашке технике - примењује основна правила кошарке - користи елементе кошарке у игри - примењује основне елементе тактике у одбрани и нападу - учествује на унутар одељенским такмичењима - изводи кретње у различитом ритму - игра народно коло - контролише покрете и одржава тело у води - преплива 25м техником краул - поштује правила понашања у води и око воде - објасни својим речима значај примењених вежби - препозна начин за побољшање својих физичких способности 	<ul style="list-style-type: none"> Вежбе за развој снаге Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације

		<ul style="list-style-type: none"> -правилно се понаша на вежбалишту и спортским манифестацијама -примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима -решава конфликти на друштвено прихватљив начин -прихвати победу и пораз -примени препоручени дневни ритам одмора рада и исхране -користи здраве намирнице у исхрани -примењује здравствено хигијенске мере у вежбању -правилно реагује након повреда -чува животну средину током вежбања -препозна последице конзумирања алкохола и дувана 	
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Атлетика		Техника штафетног трчања Скок у даљ Бацање кугле 2 кг Истрајно трчање- припрема за крос Скок у вис опкорачна техника Бацање вортекса
	Спортска гимнастика		Вежбе на тлу Прескоци и скокови Гимнастички полигон Прескок
	Основе тимских и спортских игара		Кошарка. Основни елементи технике и правила: -кретање у основном ставу у одбрани -контрола лопте у месту и кретању -вођење лопте -дриблинг -хватање и додавање лопте -шутирање -принципи индивидуалне одбране -откривање и покривање -основна правила игре
	Плес и ритмика		Вежбе са вијачом Народна кола
	Пливање		Предвежбе у обучавању технике пливања Техника краула
	Полигони		Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	<p>На свим часовима као и на другим органозаионим облицима рада посебан акценат се ставља на :</p> <ul style="list-style-type: none"> -развијање физичких способности које се континуирано реализује у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално техничким условима за рад; -подстицање ученика на самостално вежбање -учвршћивање правилног држања тела
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ	<p>Усвајање моторичких вештина, остварује се кроз примену основних и проширених програмских садржаја примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Усвојене моторичке вештине треба да омогуће ученицима њихову примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама. Ученицима који нису у стању да усвоје неки од садржаја задају се слична али лакша вежбања од предвиђених. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду.</p> <p>Усавршавање неких моторичких задатака је континуиран процес без обзира на садржај програма. У раду са напреднијим ученицима реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.</p>
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	<p>Ова област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практични рад. Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању, физичком васпитању, спорту и здрављу.</p> <p>Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу; развијање и неговање другарства; препознавање негативних облика понашања у игри и др.</p> <p>Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности; формирању правилног односа према различитости, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности итд.</p>

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме обуке индивидуалног и колективног вежбања. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улог у физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, комуникација, сарадња, брига за здравље.

Исходи воде ка испуњењу следећих стандарда:

Физичке способности:Фв.1.1.3.,Фв.1.1.4.,Фв.1.1.5.,Фв.1.1.6.,Фв.1.1.7.,Фв.1.1.9.,Фв.1.1.10.

Атлетика:Фв.1.1.3.,Фв.1.1.4.,Фв.1.1.5.,Фв.1.1.6.,Фв.1.1.7.,Фв.1.1.9.,Фв.1.1.10.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Спортска игра кошарка:Фв.1.1.1.,Фв.1.1.2.,Фв.2.1.1.

Спортска гимнастика:в.1.1.11.,Фв.1.1.12.,Фв.1.1.13.,Фв.1.1.14.,Фв.1.1.15.,Фв.1.1.16.,Фв.1.1.17.,Фв.1.1.18.,Фв.1.1.19.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Плес и ритмика:Фв.1.1.20.,Фв.1.1.21.,Фв.1.1.22.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Пливање:Фв.1.1.6.,Фв.2.1.6.

Физичко вежбање и спорт:Фв.1.2.1.,Фв.1.2.2.,Фв.1.2.3.,Фв.1.3.1.,Фв.1.3.2.,Фв.1.3.3.,Фв.1.3.4.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Здравствено васпитање:Фв.1.4.1.,Фв.1.4.2.,Фв.1.4.4.,Фв.3.3.1.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству часовних, ван часовних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода и стандарда овог васпитно-образовног подручја.

Исходисуискази о томешта ученици умеју да ураде на основу знања које су стекли у предмету физичко и здравствено васпитање, и учешћем у обавезним физичким активностима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три предметне области:

- физичке способности,

- моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине и

- физичка и здравствена култура.

- **Циљ и исходи предмета се остварују кроз наставу физичког и здравственог васпитања (у трајању од 2 школска часа недељно) и обавезне физичке активности сваког ученика (у трајању од 1,5 школских часа недељно). Обавезни организациони облици рада који омогућавају остваривање планираних исхода су:**

- редовна настава

- обавезне физичке активности

Остали облици рада:

-секције

-недеља школског спорта

-активности у природи (кросеви, зимовања, летовања...)

-школска и ваншколска такмичења

- корективно педагошки рад

Обавезне физичке активности ученика

Обавезне физичке активности организују се за све ученике са једним часом недељно и пола часа кумулативно у току године.

ВАНЧАСОВНЕ И ВАНШКОЛСКЕ АКТИВНОСТИ

Слободне активности

Слободне активности (секције) организују се за ученике са посебним интересовањем за спорт. Рад се одвија у спортским секцијама или школским екипама које се формирају према интересовању, способностима и полу ученика.

Недељашколског спорта

Школа организује и „Спортску недељу“, такмичење за све ученике. Они се такмиче у дисциплинама које су у складу са условима у којима школа ради.

Активности у природи

Од активности у природи, планиран је крос .

Школска и ваншколска такмичења

Школа организује и спроводи спортска такмичења као интегрални део процеса физичког васпитања. Организују се школска такмичења у спортским играма.

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета: Верска настава

Циљ:

Циљ предмета Верске наставе у основном образовању и васпитању јесте да пружи целовит православни поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици систематски упознају православну веру у њеној доктринираној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање хришћанског виђења живота и постојања света обавља у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне Цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све ово спроводи се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и на делатном плану, уз настојање да се доктриниране поставке спроведу у свим сегментима живота (однос са Богом, са светом, са другим људима и са собом).

Разред: Шести

Настава у шестом разреду основне школе има за циљ да ученике упозна са основним истинама вере кроз догађаје који су означили почетак Новог Завета. Пре свих наилазећих великих празника, како Господњих, тако и Богородичиних и светитељских, треба упознати ученике са историјом настанка празника и садржином догађаја који се слави. Кад је реч о светитељским празницима посебну пажњу треба обратити Србима светитељима: Св. Сави, Св. Симеону, на празник Видовдан итд. Ученици би требало да се упознају и с личностима светитеља које славе као Крсну славу. Такође, пре почетка Васкршњег поста, треба упознати ученике с његовом садржином и циљем, као и са богословском подлогом поста, и његовом важношћу за човека.

Назив предмета:

ВЕРСКА НАСТАВА – ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС

Годишњи фонд часова:

36

Разред:

Шести

ТЕМА (наставне јединице)	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
I – УВОД 1. Упознавање садржаја програма и начина рада	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; • Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања.	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 6. разреда основне школе; • моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања.	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са садржајем програма и начином рада	<p>Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика.</p> <p>Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу</p>

<p>II - ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖЈЕГ</p> <p>2. Историјске околности пред долазак Христов</p> <p>3. Јеврејско ишчекивање Месије</p> <p>4. Свети Јован Претеча</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упознати ученике са културно-историјским приликама у Палестини пред Христово рођење; • Указати ученицима на старозаветна пророштва везана за долазак Спаситеља – Месије; • Објаснити ученицима улогу и значај Светог Јована Претече; • Развити свест код ученика о значају покајања и врлинског живота; 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да каже да су Јевреји пред долазак Месије били под Римском окупацијом и да су међу њима постојале поделе • моћи да препозна да су Јевреји очекивали Месију на основу старозаветних пророштава • моћи да преприча живот Светог Јована Претече и Крститеља Господњег и каже да је он припремао народ за долазак Христа • моћи да доживи врлински живот и покајање као припрему за сусрет са Христом; 	<ul style="list-style-type: none"> • Историјске околности пред долазак Христов • Старозаветна пророштва о доласку Месије • Свети Јован Претеча 	<p>Цркве.</p> <p>На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада.</p> <p><u>Врсте наставе</u></p> <p>Настава се реализује кроз следеће облике наставе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоријска настава (35 часова) • практична настава (1 час)
---	--	--	---	---

<p>III - УВОД У НОВИ ЗАВЕТ</p> <p>5. Нови Завет је испуњење Старог Завета</p> <p>6. Новозаветни списи</p> <p>7. Јеванђелисти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упознати ученике са настанком новозаветних књига; • Објаснити ученицима кључне новозаветне појмове; • Пружити ученицима основ за разумевање смисла новозаветних догађаја; • Подстаћи ученике да самостално читају Свето Писмо. 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да закључи да је доласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима. • моћи да наведе неке од новозаветних књига и околности њиховог настанка; • моћи да пронађе одређени библијски одељак; • моћи да каже да се Библија користи на богослужењима; • моћи да именује Јеванђелисте и препозна њихове иконографске симболе; • бити подстакнут на читање Светог Писма. 	<ul style="list-style-type: none"> • Нови Завет је испуњење Старог Завета • Новозаветни списи (настанак, подела, функција, аутори...) • Јеванђелисти 	<p><u>Место реализације наставе</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Теоријска настава се реализује у учионици; • Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; <p><u>Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. • Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. • Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава.
<p>IV - БОГОЧОВЕК – ИСУС ХРИСТОС</p> <p>8. Пресвета Богородица – Благовести</p> <p>9. Богородичини празници</p> <p>10. Рођење Христово</p> <p>11. Христос је Богочовек</p> <p>12. Крштење Христово</p> <p>13. Христова чуда</p> <p>14. Новозаветне заповести и Беседа на гори</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пружити ученицима основно знање о личности Пресвете Богородице; • Објаснити ученицима хришћанско поимање слободе; • Пружити ученицима основно знање о јеванђелским казивањима о Господу Исусу Христу; • Објаснити ученицима разлог оваплоћења Сина Божијег; • Подстаћи ученике да у описима Христових чуда увиде љубав Божију 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да преприча догађај Благовести и да препозна да је то „почетак спасења“; • моћи да препозна службу анђела као гласника и служитеља Божијих; • моћи да препозна Богородичино прихватање воље Божије као израз слободе; • моћи да уочи да је за разлику од Еве, Богородица послушала Бога • моћи да преприча неке од догађаја из живота Пресвете Богородице и повеже их са Богородичиним празницима; • моћи да преприча библијски опис Рођења Христовог; 	<ul style="list-style-type: none"> • Пресвета Богородица – Благовести • Богородичини празници • Рођење Христово • Христос је Богочовек • Крштење Христово • Христова чуда • Новозаветне заповести и Беседа на гори • Христос – Онај који је наш „пут, истина и живот“ 	

<p>15. Христос – „пут, истина и живот”</p> <p>16. Лазарева Субота и Цвети</p> <p>17. Тајна Вечера – прва Литургија</p> <p>18. Страдање Христово</p> <p>19. Васкрсење Христово</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Кроз Христове заповести о љубави и тумачење појединих одељака из Беседе на гори указати ученицима на значај љубави према Богу и ближњима. • Подстаћи ученике да живе по Јеванђељу; • Указати ученицима на повезаност Тајне Вечере и Свете Литургије; • Представити ученицима догађаје Страдања и Васкрсења Христовог као кључне за спасење света и човека. • Говорећи о Васкрсерњу, указати ученицима какав значај има Христово васкрсење за наше лично спасење. 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да препозна да је Христос дошао на свет да сједини Бога и човека • моћи да преприча библијски опис Христовог Крштења, поста и кушања; • моћи да препозна да су Христова чуда израз Његове љубави према људима; • моћи да увиди разлику између старозаветног закона и новозаветних заповести о љубави; • бити подстакнут да прихвати Христа за свој животни узор; • моћи да преприча догађаје Васкрсења Лазаревог и Уласка у Јерусалим; • моћи да увиди контрадикторност између очекивања јеврејског народа спрам Христове личности; • моћи да хронолошки наведе догађаје Страсне седмице; • моћи да преприча библијски опис Тајне Вечере и у приносу хлеба и вина препозна Свету Литургију; • моћи да преприча библијски опис Христовог Страдања и Васкрсења • моћи да кроз тумачење тропара Христовог Васкрсења препозна да је Христос победио смрт и омогућио свима васкрсење из мртвих; 	<ul style="list-style-type: none"> • Лазарева Субота и Цвети • Тајна Вечера – прва Литургија • Страдање Христово • Васкрсење Христово 	<ul style="list-style-type: none"> • Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. • У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. • Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. <p><u>Евалуација наставе</u></p> <p>Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина:</p> <ul style="list-style-type: none"> • процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
---	--	---	---	---

<p>V - ЦРКВА ДУХА СВЕТОГА</p> <p>20. Вазнесење и Педесетница</p> <p>21. Црква у Јерусалиму</p> <p>22. Павле – апостол незнабожаца</p> <p>23. Прогони хришћана</p> <p>24. Свети цар Константин и крштење царства</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Објаснити ученицима значај догађаја Вазнесења и Педесетнице; • Упознати ученике са мисионарском делатношћу светих апостола; • Упознати ученике са особеностима сведочења вере у раној Цркви; • Указати ученицима на узроке гоњења хришћана; • Подстаћи ученике на толеранцију према припадницима других вероисповести. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ моћи да преприча догађаје Вазнесења и Педесетнице; ☐ моћи да каже да је силаском Духа Светог на апостоле рођена Црква Христова; ☐ моћи да именује неколико светих апостола и наведе неке од догађаја из њиховог живота; ☐ моћи да уочи да су у Римском царству хришћани били гоњени и наведе неке од примера мучеништва; ☐ моћи да објасни значај доношења Миланског едикта; ☐ моћи да усвоји вредност толеранције међу људима различитих верских убеђења; 	<ul style="list-style-type: none"> • Вазнесење и Педесетница • Заједница у Јерусалиму, према извештају из Дела апосолских • Мисионарско дело светог апостола Павла • Гоњења Цркве • Свети цар Константин и крштење царства 	<ul style="list-style-type: none"> • провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; <p><u>Оцењивање</u></p> <p>Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усмено испитивање; • писмено испитивање; • посматрање понашања ученика; <p><u>Оквирни број часова по темама</u></p> <p>Увод – 1</p> <p>Припрема света за долазак Сина Божијег – 5</p> <p>Увод у Нови Завет – 5</p> <p>Богочовек Исус Христос – 16</p> <p>Црква Духа Светога – 7</p> <p>Евалуација – 1+1</p>
---	--	---	---	---

КОРЕЛАЦИЈА С ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА / МОДУЛИМА:

Српски језик и књижевност

Историја

Географија

Ликовна култура

Музичка култура

Грађанско васпитање

Предметне компетенције:

Ученик је на крају шестог разреда разумео историјске околности Христовог доласка, као и мисионарски пут ширења хришћанства. Развио је способност за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и друго, као и одговарање на ова питања у светлу православне хришћанске вере и искуства Цркве. Такође, стекао је способности дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва.

Међупредметна компетенција:

Компетенција за учење, комуникација, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према околини, решавање проблема.

Специфичне предметне компетенције:

Ученик развија способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у заједници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и о сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божју и за себе. Развија тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене Цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваривању сусрета са светом, са природом и пре и после свега са Богом.

Ученик ће изградити способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живи, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима; свест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

Такође, развија отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личностима, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;

Назив предмета	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Циљ	Циљ наставе и учења информатике и рачунарства развијање ставова и вредности код ученика, њихово оспособљавање за успешно задовољавање сопствених потреба и интереса, развијање сопствене личности и потенцијала уз поштовање других особа, њихово идентитета и уважавање њихових потреба и интереса.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
УПОЗНАВАЊЕ СА ОСНОВНИМ ЕЛЕМЕНТИМА ПРОГРАМА	- препознају основе појмове и наставне теме из програма	-Подстицање и оспособљавање ученика за активно учешће у животу локалне заједнице.
УОЧАВАЊЕ ПРОБЛЕМА У ЗАЈЕДНИЦИ	- идентификују честе проблеме заједнице - препознаје и анализира повезаности између различитих проблема чланова заједнице - разумеју начине функционисања свих нивоа и органа власти, како у нашој држави, тако и у свету - разумеју своја права али и одговорности које носе као чланови заједнице - анализира проблеме из различитих углова и налази конструктивна решења	-Разумевање функционисања нивоа и органа власти -Упознавање права и одговорности грађана на нивоу заједнице -Обучавање ученика за тимски начин рада
ИЗБОР ПРОБЛЕМА	- процени прикупљене податке и дискутује о истим	-Обучавање ученика за тимски начин рада

САКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О ИЗАБРАНОМ ПРОБЛЕМУ	<ul style="list-style-type: none"> - критички размишља, аргументује и залаже се за сопствене ставове - учествује у доношењу одлука у тиму поштујући договорене процедуре и правила - у различитим медијима налази податке о изабраном проблему 	-Подстицање и оспособљавање ученика за активно учешће у животу локалне заједнице
ИЗРАДА СТУДИЈЕ	<ul style="list-style-type: none"> - ради у групи и тиму - познаје мерила за израду процену студије 	<ul style="list-style-type: none"> - Обучавање ученика за тимски начин рада - Развијање способности критичког просуђивања и одговорног одлучивања и деловања
ЈАВНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА СТУДИЈЕ	<ul style="list-style-type: none"> - јавно презентује студију или сличну форму - процењује ефекте изложене студије и идентификују пропусте и грешке 	-Развијање способности критичког просуђивања и одговорног одлучивања и деловања

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Оспособљавање ученика за активно учешће у грађанском животу и друштву. Упознавање ученика са основним појмовима и начинима функционисања нивоа власти. Развијање знања, вештина и ставова који омогућавају решавање проблема у друштву и заједници.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. **Рад с подацима и информацијама**-прикупљање података, анализа и презентација
2. **Одговоран однос према околини**- бављење заједницом и уочавање проблема
3. **Решавање проблема**- ученици се оснажују да препознају проблеме и активно траже решења
4. **Дигитална компетенција**-прикупљање података на интернету.
5. **Сарадња**-интерактивни начин рада, групни рад, тимски рад
6. **Компетенција за учење**-развијање знања, вештина и ставова
7. **Комуникација**-изношење сопственог мишљења, осећања, ставова на конструктиван начин

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

- Наставник упознаје ученике са елементима програма и то тако што најпре даје појашњења везана за приручник и начине рада
- Наставник даје упутства ученицима о могућности коришћења разних извора информација типа средстава информисања, веб, веб презентације...
- Наставник објашњава ученицима правила радионичарског и тимског рада
- Наставник разговором подстиче ученике на уочавање и излиставање проблема
- Даје упутства ученицима о изradi паноа односно презентација
- Наставник слуша ученике везано за избор проблема ; слуша излагања представника сваког тима
- Наставник даје упутства ученицима везана за начине прикупљања проблема и дели их на истраживачке тимове
- Обучава како да уносе податке
- Наставник припрема радионице
- Наставник подстиче ученике на тимски рад
- Кроз разговор сумира са ученицима закључке до којих су заједно дошли
- Даје упутства ученицима за конкретне активности
- Наставник припрема ученике за јавно представљање разредне студије
- Наставник слуша излагања ученика

Назив предмета	РУСКИ ЈЕЗИК
Циљ	Циљ наставе и учења страног језика је да се ученику усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, према сопственом језику и културном наслеђу.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
	По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	
ЗДРАВСТВУЙ, ШКОЛА! ЗДРАВСТВУЙ, ОСЕНЬ!	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове.</p> <p>Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила.</p> <p>Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања које се односе на обрађене текстове (текстови се односе на почетак школске године).</p> <p>Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе када се сусрећу, поздрављају, извињавају или честитају.</p> <p>Ученик уме да препозна врсте речи.</p> <p>Ученик уме да изговара све углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе,уз поштовање акцентско-интонацијских правила.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Дијалози о првом септембру - Шта говоре Руси када се сусрећу и поздрављају - Шта говоре Руси када се извињавају или честитају - Московске школе - Врсте речи - Песмица "До следеће године"

**ЧЕМУ УЧАТ В
ШКОЛЕ**

Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове.

Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила.

Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања које се односе на обрађене текстове (текстови се односе на слободно време, ваннаставне активности).

Ученик уме да промени именице сва три рода у јединини и множини.

Ученик уме да изговара све углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, уз поштовање акцентско-интонацијских правила.

- дијалози: дечаци, девојчице
- писмо на електронској пошти
- на игралишту
- род именица
- промена именица мушког, женског и средњег рода у јединини
- промена именица у множини
- певање

<p style="text-align: center;">ПОЗДРАВЛЯЕМ И ЖЕЛАЕМ</p>	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове.</p> <p>Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила.</p> <p>Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања које се односе на обрађене текстове (текстови се односе на прославу рођендана).</p> <p>Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе када позивају на свечаности и примају на славље.</p> <p>Ученик уме да изговара коректно све гласове и гласовне групе, уз поштовање акцентско-интонацијских правила.</p> <p>Ученик уме да промени придеве сва три рода у једнини и множини, одреди глаголски вид и користи глаголе у прошлом времену.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Позив на рођендан - Како говоре Руси када позивају на свечаност и када примају (или не примају) на славље - Текст "Из дневника Андреја Изотова" - Промена придева у једнини - Промена придева у множини - Одређивање вида - Понављање: прошло време - Песмица: "Пусть бегут неуклюже пешеходы по лужам"
--	--	--

<p style="text-align: center;">ПРИШЛА ПОРА ЗИМЫ</p>	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове.</p> <p>Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила.</p> <p>Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања које се односе на обрађене текстове (текстови се односе на куповину одеће).</p> <p>Ученик уме да изговара коректно све гласове и гласовне групе, уз поштовање акцентск интонацијских правила.</p> <p>Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе приликом куповине одеће.</p> <p>Ученик уме да користи именице у облицима вокатива и локатива, личне заменице у свим падежима, глаголе у садашњем времену и прилоге за место и правац.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Текст "В одтеле готового платья" - Овако говоре Руси када купују одећу - Дијалог: разговор мобилним телефоном - Руска интонација – вежбање - Вокатив - Локатив - Прилози за место и правац – понављање - Садашње време – понављање - Личне заменице – понављање
--	---	---

<p>ЗАВЗЯТЫЕ ТЕАТРАЛЫ</p>	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове.</p> <p>Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила.</p> <p>Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања која се односе на обрађене текстове (текстови се односе на куповину одеће).</p> <p>Ученик уме да изговара коректно све гласове и гласовне групе,уз поштовање акцентско- интонацијских правила.</p> <p>Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе када им се нешто допада или не допада.</p> <p>Ученик уме да користи именице у облику генитива,устаљене изразе за исказивање временских одредница и збирне и редне бројеве.</p>	<p>дијалог: "Приглашение в театр"</p> <ul style="list-style-type: none"> - сказка: "Снегурочка" - текст: "И снова театр" - овако говоре Руси којима се нешто свиђа или не свиђа - генитив - збирни бројеви - редни бројеви - мерење времена - песмица: "В театре"
<p>КОНЕЦ ЗИМЕ! ПРИХОДИТЕ НА БЛИНЫ!</p>	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове.</p> <p>Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила.</p> <p>Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања која се односе на обрађене текстове (текстови се односе на ускршње празнике).</p> <p>Ученик уме да изговара коректно све гласове и гласовне групе,уз поштовање акцентско- интонацијских правила.</p> <p>Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе приликом честитања празника.</p> <p>Ученик уме да користи глаголе у будућем времену.</p>	<p>Диалог: "Нашёл время болеть"</p> <p>Текст: "Масленица в московской школе"</p> <p>Текст: "У Дорониных на Пасху"</p> <p>Шта говоре Руси када честитају празник</p> <p>Васкршња песма</p> <p>ГраMATика: будуће време</p>

<p>ПОБЫВАЙ В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ, НАСМОТРИСЬ НА КРАСОТУ!</p>	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове. Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила. Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања која се односе на обрађене текстове (текстови се односе на знаменитости Санкт-Петербурга). Ученик уме да изговара коректно све гласове и гласовне групе,уз поштовање акцентско* интонацијских правила. Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе када хвале и прете. Ученик уме да користи именице у облику датива,глаголе у облицима заповедног начина и глаголе кретања у свакодневној комуникацији.</p>	<p>- Текст: "На вокзале в Санкт-Петербурге" - Тескт: "Летњи врт Петра првог"</p> <p>ЭРМИТАЖ - шта говоре Руси када хвале и када прете - граматика: датив, глаголи кретања, заповедни начин</p>
<p>ДАЙ ЛАПУ, ДРУГ!</p>	<p>Ученик уме да чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове. Ученик уме да запише најфреквентније речи и примењује правописна правила. Ученик уме да постави и одговори на једноставнија питања која се односе на обрађене текстове (текстови се односе на однос деце према животињама). Ученик уме да изговара коректно све гласове и гласовне групе,уз поштовање акцентско- интонацијских правила. Ученик уме да користи елементарне и најфреквентније речи и изразе које Руси користе када моле за помоћ. Ученик уме да користи присвојне заменице у свакодневној комуникацији и бројеве уз именице у именичкој синтагми.</p>	<p>Дијалог: "Пропала собака" Овако говоре Руси када моле за помоћ Текст: "Собачья работа" Грамматика: присвојне заменице, употреба бројева уз именице, певање песме "Каникулы идут"</p>

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, комуникација, сарадња, решавање проблема

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

ЗДРАВСТВУЈ, ШКОЛА! ЗДРАВСТВУЈ, ОСЕЊ!

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника.

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монологски исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима.

ДСТ 2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ДСТ 2.1.20. Поставља једноставнија питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободновреме, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ДСТ 3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. Начин обраћања и поздрављања).

ДСТ 3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцен тскоинтонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ЧЕМУ УЧАТ В ШКОЛЕ

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноствније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монолошки исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.1.20. Поставља једноставнија питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободновреме, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ 3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцен тскоинтонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила

ДСТ 3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ПОЗДРАВЛЯЕМ И ЖЕЛАЕМ

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монолошки исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.1.20. Поставља једноставнија питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободновреме, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ДСТ 2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције сл.).

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ 3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцен тскоинтонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ 3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ПРИШЛА ПОРА ЗИМЫ

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монолошки исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.1.18. Најједноставан начин тражи од саговорника предмет, објашњење, услугу.

ДСТ 2.1.19. Једноставним средствима описује или представља људе, предмете у свакодневной употреби, места, уобичајене активности.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ДСТ 3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ДСТ 3.1.14. Поставља неколико повезаних питања у низу, на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање; одговара на слична питања саговорника.

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ЗАВЗЯТЫЕ ТЕАТРАЛЫ

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноствније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монологски исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ 3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцен тскоинтонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

КОНЕЦ ЗИМЕ! ПРИХОДИТЕ НА БЛИНЫ!

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноствније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монологски исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.1.16. Успева да на кратко поведеи/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ 3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцен тскоинтонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ДСТ 3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ДСТ 3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ПОБЫВАЙ В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ, НАСМОТРИСЬ НА КРАСОТУ!

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноствније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монологски исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.1.19. Једноставним средствима описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности.

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ 3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцен тскоинтонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ 3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ДСТ 3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и о основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ДАЙ ЛАПУ, ДРУГ!

ДСТ 1.1.1. Разуме најједноствније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ 1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ 1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ 1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ 1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

ДСТ 1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ 1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

ДСТ 2.1.1. Разуме фреквентне речи и изразе као главне носиоце значења у кратким саопштењима на блиске теме.

ДСТ 2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монологски исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ 2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ 2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ 2.1.20. Поставља једноставнија питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободновреме, хоби, школа, породица, другови) и одговарана слична питања саговорника.

ДСТ 3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>ЗДРАВСТВУЈ, ШКОЛА! ЗДРАВСТВУЈ, ОСЕНЬ!</p>	<ul style="list-style-type: none"> · -Обраду текстова (текстови се односе на почетак школске године) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору. -Увођење нове лексике се врши записивањем непозантих речи и гласним изговарањем истих. -Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи. - Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове - Ученици читају и преводе питања из текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) . - Приликом усвајања нових комуникативних јединица изрази које Руси користе када се сусрећу и поздрављају односно извињавају или честитају наставник записује на табли дате изразе ученици их преписују у свеске и понављају правилан изговор за наставником. - Приликом обраде теме врста речи наставник записује на табли по неколико конкретних примера за сваку од врста. Ученици преписују примере у свеске и овладавају темом израдомк граматичких вежбања која се налазе у уџбенику.

**ЧЕМУ УЧАТ В
ШКОЛЕ**

- Обраду текстова (текстови се односе на ваннаставне активности ученика- школске секције) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.
- Увођење нове лексике се врши записивањем непознатих речи и гласним изговарањем истих.
- Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.
- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове
- Ученици читају и преводе питања из текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) .
- Приликом обраде граматичког градива наставник записује на табли деklinацију именица сва три рода у једнини и можини. Ученици преписују у свеске оно што је наставним записао. Наставник цртицом одваја именичку основу од наставака за облик.
- Наставник подвлачи завршетке именица и на тај начин објашњава родове именица. Родом именица ученици овладавају изардом граматичких вежбања у уџбенику.
- Наставник записује неколико именица сва три рода у номинативу једнине. Ученици их преписују и записују њихову деklinацију у свескама. Након тога записују облике именица на табли и објашњавају начине грађења сваког падежног облика појединачно.

**ПОЗДРАВЛЯЕМ И
ЖЕЛАЕМ**

- Обраду текстова (текстови се односе на позиве на позиве на свечаности) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.
- Увођење нове лексике се врши записивањем непознатих речи и гласним изговарањем истих.
- Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.
- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове
- Ученици читају и преводе питања из текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима).
- Приликом обраде падежног придевског система наставник записује на табли придеве сва три рода (две различите промене тзв. мека и тврда промена) у једнини и множини, ученици записују облике у свеске . Наставник у облицима номинатива јединине издваја задња два слова и на тај начин указује на род придева. Наставник приликом записивања свих падежних облика цртицом одваја придевску основу од наставка за облик. Ученици овладавају деklinацијом придева израдом граматичких вежбања (преписују реченице у свеске и допуњавају одговарајућим обилом придева у загради).
- Обновљање прошлог времена започиње тако што ученици записују на табли обила сва три рода и множине глагола који наставник од њих тражи. Наставник записује на табли реченице, ученици их преписују у свеске и допуњавају одговарајућим обликом у прошлом времену.
- Приликом обраде категорије глаголског вида наставник записује на табли видске парове а ученици их записују у свеске. Наставник указује на начине грађења видских парова (записује префиксе и суфиксе великим штампаним словом).
- Приликом усвајања нових комунакативних јединица (изрази које Руси користе када позивају на свечаности) наставник записује нове изразе на табли и гласно изговара њихове обилке, а ученици их преписују у свеске и понављају правилан изговор за наставником.
- Приликом обраде песме наставник гласно изговара њен текст. Ученици читају стихове самостално или у пару а наставник исправља изговор ученика.

**ПРИШЛА ПОРА
ЗИМЫ**

- Обраду текстова (текстови се односе на позиве на куповину одеће) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.
- Увођење нове лексике се врши записивањем непознатих речи и гласним изговарањем истих.
- Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.
- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове
- Ученици читају и преводе питања из текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) .
- Приликом обраде именичког падежног система (вокатив и локатив) наставник записује на табли облике именица сва три рода у номинативу јединине и њихове биле у вокативу и локативу јединине (притом одваја цртицом именичке основе од наставка за облик). Наставник записује облике датих именица у вокативу и локативу множине. Ученици преписују и свеске оно што је наставник записао.
- Ученици приступају изради граматичких вежбања у уџбенику (преписују реченице у свеске и допуњавају одговарајућим обилцима именица).
- Обновљање градива које се односи на садашње време наставник започиње записивањем неколико глагола на табли и објашњава како се дато време гради (инфинитивна основа + наставци за обилк).
- Ученици преписују у свеске и приступају изради граматичких вежбања у свескама. (допуњавају реченице одговарајућим облицима глагола). Наставник исправља грешке ученика у писању.
- Обновљање градива које се односи на личне заменице започиње тако што ученици записују деklinацију личних заменица на табли. Наставник записује на табли неколико реченица ученици их преписују и допуњавају одговарајућим облицима датих заменица.
- Приликом усвајања нових комуникативних јединица (изрази које Руси користе када купују одећу) наставник записује на табли дате изразе и гласно изговара њихове облике. Ученици их преписују и свеске и понављају правилан изговор за наставником.

**ЗАВЗЯТЫЕ
ТЕАТРАЛЫ**

- Обраду текстова (текстови се односе на позиве на позориште) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.
- Увођење нове лексике се врши записивањем непознатих речи и гласним изговарањем истих.
- Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.
- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове
- Ученици читају и преводе питања иза текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) .
- Приликом обраде падежног система наставник записује на табли облике именица сва три рода у номинативу и генитиву једнине (притом одваја именичку основу од наставка за обилк). Наставник записује на табли облике генитива множине датих именица. Ученици преписују у свеске оно што ја наставник записао и приступају изради граматичког вежбања (преписују реченице у свеске и допуњавају облицима генитива именица у загради).
- Изакивање временских одредница наставник започиње тако што записује на табли устаљене изразе („колико је сати, тачно је девет сати“). Ученици преписују изразе у свеске и приступају израду вежбања (временске одреднице које су изражене бројкама записују речима).
- Наставник записује на табли збирне и редне бројеве (истовремено их изговара наглас) и њима истиче наставке за облик (задња два слова у речи). Ученици их преписују у свеске, а након тога их гласно изговарају облике.
- Приликом усвајања нових комуникативних јединица (изрази које Руси користе када им се нешто допада или не допада) наставник записује дате изразе и гласно изговара њихов обилк, а ученици их преписују у свеске и понављају правилан изговор за наставником.
- Приликом обраде песме наставник гласно изговара њен текст. Ученици читају стихове самостално или у пару а наставник исправља изговор ученика.

**КОНЕЦ ЗИМЕ!
ПРИХОДИТЕ НА
БЛИНЫ!**

Обраду текстова (текстови се односе на обележавање празника) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.

-Увођење нове лексике се врши записивањем непознатих речи и гласним изговарањем истих.

-Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.

- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове

- Ученици читају и преводе питања иза текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) .

- Приликом обраде глаголских времена (будуће време) наставник записује конјугацију два глагола различитог вида (глаголи несвршеног вида граде сложене будуће време, а глаголи свршеног вида прито будуће време). Ученици преписују конјугације у свеске и приступају издаи граматуичког вежбања (преписују реченице у свеске и допуњавају их одговарајућим обликом будућег времена глагола у загради).

-Приликом усвајања нових комуникативних јединица (изрази које Руси корсите када честитају празнике) наставник записује дате изразе и гласно изговара њихов облик, а ученици их преписују и свеске и понављају правилан изговор за наставником.

**ПОБЫВАЙ В
САНКТ-
ПЕТЕРБУРГЕ,
НАСМОТРИСЬ НА
КРАСОТУ!**

- Обраду текстова (текстови се односе на знаменитости Санкт – Петербурга) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.
- Увођење нове лексике се врши записивањем непозантих речи и гласним изговарањем истих.
- Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.
- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове
- Ученици читају и преводе питања из текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) .
- Приликом обраде именичког падежној система наставник записује на табли облике именица сва три рода у номинативу и дативу једнине (раздваја цртицом именичку осниову од наставка за облик). Наставник записује на табли облике датива множине именица сва три рода. Ученици преписују у свеске оно што је наставник записао и приступају изради граматичког вежбања (преписују реченице у свеске и допуњавају их одговарајућим облицима датива именица и загради).
- Приликом обраде глагола кретања наставник записује на табли конјугацију два глаголска пара у садашњем времену (употребљавају се за кретање пешке и превозним средством), ученици преписују у свеске. Ученици гласно изговарају све облике и приступају изради граматичких вежбања (преписују реченице у свеске и допуњавају одговарајућим облицима глагола у загради).
- Приликом обраде заповедног начина наставник записује на табли инфинитиве неколико глагола и њихове облике имепратива (друго лице једнине и множине). Објашњава како се гради заповедни начин (одваја основу од наставака за облик) .Ученици преписују облике у свеске и приступају изради граматичког вежбања (преписују реченице у свеске и допуњавају их одговарајућим облицима заповедног начина глагола у загради).
- Приликом усвајања нових комуникативних јединица (изрази које Руси користе када хвале и прете), наставник записује на табли дате изразе и истовремено их гласно изговара, а ученици преписују у свеске и понављају правилан изговор за наставником.

ДАЙ ЛАПУ, ДРУГ!

- Обраду текстова (текстови се односе на однос деце према животињама) наставник започиње гласним читањем. Приликом читања ученици пажљиво слушају изговор наставника. Ученици читају текст самостално, а наставник исправља грешке у изговору.
- Увођење нове лексике се врши записивањем непознатих речи и гласним изговарањем истих.
- Ученици записују речи у свеске и понављају правилан изговор нових речи.
- Превођење ученици уз помоћ нових речи, самостално преводе текстове
- Ученици читају и преводе питања иза текстова и усмени и писмено одговарају на њих (наставник исправља грешке ученика, ученици сами исправљају грешке једни другима) .
- Приликом обраде присвојних заменица наставник записује на табли њихову деklinацију (све облике у једнини и множини) и објашњава начин грађења свих облика (цртицом одваја основу од наставка за облик). Ученици преписују све облике у свеске (гласно изговарају све облике) и приступају изради граматичког вежбања (преписују реченице у свеске и диопуњавају одговарајућим облицима заменице у загради).
- Наставник записује на табли неколико синтагми (број+ именица), ученици преписују дате синтагме у свеске.
- Приликом обраде песме наставник гласно изговара њен текст. Ученици читају стихове самостално или у пару а наставник исправља изговор ученика.
- Приликом усвајања нових комунакативних јединица (изрази које Руси користе када моле за помоћ). Наставник записује дате изразе на табли и истовремено гласно изговара њихов облик а ученици их преписују у свеске и понављају правилан изговор за наставником.

Слободне наставне активности

Назив предмета	ЧУВАРИ ПРИРОДЕ
Циљ	Развијање пожељног понашања у складу са принципима одрживости, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину, природу и биодиверзитет. Циљ се остварује кроз низ међупредметних корелација.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	36 часова

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ИСХОДИ По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
Одрживост, животна средина и утицај човека	- препознају утицај човека на одрживост животне средине	-повезаност живог света -утицај човека на одрживост животне средине
Одговоран однос према одрживости животне средине	- примењује образовање за заштиту и одрживост животне средине - рационално користе природне ресурсе	-глобачлне промене у животној средини и њихове последице -загађивање и заштита од загађивања -Комунална хигијена -рециклажа
Одговоран однос према здрављу	- препознају и изаберу здрав стил живота - примене здрав начин исхрану као и здравствену културу -уоче начине нарушавања здравља	-очување здравља -исхрана -здравствена култура

Одговоран однос према животињама	<ul style="list-style-type: none"> - лично ангажовање о примељивању права животиња - развијање свести о бризи о животињама -критички размишља, аргументује и залаже се за сопствене ставове - ангажују у заштити и очувању животне средине - у различитим медијима налази податке о животињама и о угрожавања врста. 	<ul style="list-style-type: none"> -права животиња -кучни љубимци -угроженост животиња - брига о животињама
Одговоран однос према разноврсности живог света	<ul style="list-style-type: none"> -поседује свест о разноврсности живог света - лично ангажовање за учешће и одговорност -препозна и негује заштићене биљне и животињске врсте у Србији 	<ul style="list-style-type: none"> -Заштићене биљке и животиња Србије -Посета резервата природе -Обележавање дана планете и заштите животне средине

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Образовање ученика за одговоран однос према животној средини и здрављу. Очување биљних и животињских врста. Очување здравља.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. **Рад с подацима и информацијама**-прикупљање података, анализа и презентација
2. **Одговоран однос према окоolini**- бављење заједницом и уочавање проблема
3. Решавање проблема- ученици се оснажују да препознају проблеме и активно траже решења
4. **Дигитална компетенција**-прикупљање података на интернету.
5. **Сарадња**-интерактивни начин рада, групни рад, тимски рад
6. **Компетенција за учење**-развијање знања, вештина и ставова
7. **Комуникација**-изношење сопственог мишљења, осећања, ставова на конструктиван начин

НАЧИН И ИПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Садржаји програма изборног предмета чувари природе поред основн ог теоријског приступа , поседују и активан приступ који је усмерен ка практичној реализацији заштите животне средине ван учионице, акцијама и изради малих пројеката. Интересовања ученика се усмеравају у покушају да самостално организују активности и реализују пројекте чувара природе.

Назив активности	СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ
Циљ	Циљ изучавања предмета је проширивање знања из области опште културе и оспособљавање ученика да, кроз упознавање с начином живота људи у прошлости, боље разумеју свет и време у коме живе и развију свест о континуитету и укоренености. Ученици би требало да се упознају са специфичностима динамике културних промена и да науче како да сагледају себе у контексту "другог", да би сопствени идентитет што потпуније интегрисали у шири контекст разуђене и сложене садашњости
Разред	шести
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
Увод	Разумевање појма свакодневни живот, разумевање појма прошлост, разумевање значаја проучавања свакодневног живота у прошлости	Појам свакодневног живота (уочавање разлике између политичке историје и историје свакодневног живота и указивање на основне тематске области истраживања - исхрана, становање, одевање, школовање, односи у породици и локалној заједници, лечење, религиозност и веровања обичних људи, забава, такмичарске игре...). Значај проучавања свакодневног живота у прошлости (прошлост не припада само владарима, војсковођама и државницима, већ и обичним људима, у историјским изворима углавном анонимним, којима се можемо приближити једино истраживањем њихове свакодневице).
Грбови и заставе некад и сад	Упознавање са данашњим грбовима и грбовима у прошлости Увидети разлику између грбова некад и сад	Појам грба и заставе као симбола и хералдике као науке о грбовима (основни елементи: застава - једнобојна или вишебојна тканина на заставном копљу или стегу; грб - штит са грбовном сликом изнад кога је шлем или круна). Улога и значај грбова и застава у садашњости (као симбола државе, нације, владара, војске, града, установе, предузећа, политичке организације, спортског друштва...). Улога и значај грбова и застава у прошлости (појава грбова у XII веку - породични грбови на штитовима као начин распознавања витезова на турнирима и у ратним походима; грбови на заставама, новцу, печатима, поштанским маркама, споменицима, шлемовима...; најчешћи хералдички симболи - крст, орао, лав, змај, јелен, коњ, лик свеца, кула, љиљан, месечев срп...; вексилум - застава римских царева, лабарум - застава Константина Великог са знаком крста и грчким почетним словима имена Исуса Христа, значај освајања и губитка заставе у рату, значење беле заставе у рату...). Грбови и заставе у прошлости српског народа (порекло српског грба и заставе, значење четири оцила, најчешћи хералдички симболи на грбовима српских нововековних и средњовековних династија и властелинских породица - двоглави бели орао Немањића, Лазаревића, Карађорђевића, Обреновића и Петровића-Његоша, лав Бранковића и Петровића-Његоша, вук Балшића, љиљани Котроманића...).
Свакодневни живот у средњовековној Европи	Упознавање са свакодневним животом људи у средњовековној Европи (начин	Начин исхране у средњем веку (сакупљање и припремање намирница, лов и риболов, јеловник, начини чувања хране, земљорадња, виноградарство, пића). Одевање у средњем веку (материјали, сировине и начини обраде, накит, бојење, шминка и лична

	<p>исхране, одевање, породични односи, становање, образовање, војска, друштвени живот, употребни предмети...)</p>	<p>хигијена). Породични односи у средњем веку (положај мушкарца, жене и детета, утицај обичајног права). Становање у средњем веку (грађевински материјали, начин градње, оруђа за рад, изглед објеката и организација простора, осветљење, украшавање простора - таписерије, разлика између села и града). Живот у средњовековном граду (примери Цариграда, Венеције, Фиренце, Париза, Лондона...; хигијенски услови, опасност од епидемија...). Средњовековни замак (у миру и за време опсаде, одбрана замка: јарак, покретни мостови, прстенови одбране, стражарнице на капијама, поливање нападача врелим уљем и водом...). Живот у средњовековном селу (обавезе становништва, положај зависног сељака - работника, порез, присилни рад - изградња путева, насипа, утврђења...). Властелин на свом имању (лов - обука соколова, однос са работницима). образовање (писмо, техника писања, школе...). Живот у средњовековном манастиру (свакодневица организована према литургијским часовима и молитвама, основни послови монаха...). Војска (израда и изглед војничке опреме: оружје - мач, копље, борбена секира, праћка, лук и стрела, самострел, топуз, млат, "грчка ватра"...; оклоп - панцирна кошуља, шлем, визир, рамени оклоп, оклопне рукавице, оклоп колена, коњски оклоп...; штитови, опсадне справе - катапулти, овнови, опсадне куле...). Витешка каријера (пут племићких синова од пажа и штитоноше до витеза, свечано проглашење за витеза, витешки закони части). Витешки турнири и друге такмичарске игре (увежбавање ратничких вештина, мегдани, ношење знамења неке госпе као начин показивања наклоности, перјаничечеленке на шлемовима...). Друштвени живот (игре, плес уз музику, музички инструменти, позориште, трубадури, властеоске гозбе: жонглери, путујући свирачи и забављачи...). Употребни предмети (техника и умеће израде - оруђе, посуђе, кућни инвентар, печати, новац...). Страхови средњовековног становништва (од смака света, природних непогода, болести, непознатог, другачијег и другог - странаца, припадника друге професије, пола, вероисповести, митских бића - вештица, вампира, вукодлака, духова...). Лечење (заразне болести, појава куге - "црна смрт", начини здравствене заштите и превентиве, лекови и лековито биље). Путовање и трговина (ходочашћа - света места, мисионари, путујући трговци, значајни сајмови).</p>
<p>Свакодневни живот у српским земљама</p>	<p>Упознавање са свакодневним животом људи усрпским земљама (начин исхране, одевање, породични односи, становање, лечење, животни циклус, образовање, војска,</p>	<p>Начин исхране (припремање хране, кућно посуђе, реконструкција могућег јеловника...). Одевање (материјали и тканине, склавина - основна гардероба Јужних Словена, разлика у одевању међу припадницима различитих друштвених група, накит, преодевање у одећу супротног пола и у животињске коже у време поклада и карневала...). Становање (грађевински материјали, начин градње, изглед објеката и организација простора куће, хигијена куће...). Лечење (лична хигијена, технике лечења, различити мелеми, лековито биље, манастирске болнице - Хиландар,</p>

	друштвени живот, насеља, употребни предмети...)	Студеница...; чудесна исцељења, враџбине...). Животни циклус (рођење, крштење, брак, свадба, смрт, сахрана). Српска средњовековна породица (положај мушкарца, жене и детета у породици и локалној заједници). образовање (ширење основне писмености у локалним срединама - парохијски свештеник као учитељ писања и читања, манастири као центри писмености и високог образовања, значај Хиландара). Друштвени живот (основни празници заједнице, различити облици забавних активности, гозба, плес - коло, игра, панађури, црквене славе, сабори, глумци, жонглери, музика, музички инструменти, народне песме дугог стиха - бугарштице, витешке игре, коњичке трке, борбе животиња...). Насеља (основни типови насеља - село, трг, град, рударско насеље; примери Котора, Новог Брда, Скопља, Призрена, Београда, Смедерева...). Живот на селу (основни ритмови аграрне производње, основна обележја средњовековне земљорадње, виноградарства и сточарства, пољопривредни алати - рало, плуг, срп, коса, мотика, млинови, чување и складиштење хране - житне јаме и сл.). Војска (начин ратовања, војна техника, значај утврђења и кула). Путовање и трговина (ковање новца и његов значај, основни правци трговачких путева: правци Морава - Вардар и Дрина - Полимље, поморске везе - односи са Котором и Дубровником и другим приморским градовима).
--	---	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ : Дигитална компетенција, Естетичка компетенција, Компетенција за учење, Комуникација, Одговоран однос према околини, Одговорно учешће у демократском друштву, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња, Одговоран однос према здрављу.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости

Учењем свакодневног живота у прошлости ученик је оспособљен да препознаје и користи основне појмове из периода средњовековне Европе и у српским земљама,

да разликује врсте историјских извора и користи понуђене у

једноставним истраживачким задацима; усмено и писано представи

результате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност појава и догађаја на националном и регионалном нивоу, као и да разуме, поштује и прихвата различитост људи.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Увод	Иако је цео програм окренут прошлости, неопходно је да се током рада са ученицима врши стална
Грбови и заставе некад и сад	компарација са савременим добом чиме се потенцира схватање континуитета у развоју људи и друштва. Такође, садржаји се обрађују и кроз димензију локално - глобално, где ученици имају прилику да свој завичај
Свакодневни живот у средњовековној Европи Свакодневни живот у српским земљама	<p>боље проуче у односу на задату епоху.</p> <ul style="list-style-type: none"> -давати информације -упућивати на изворе -објашњавати појмове -вршити компарацију са савременим добом -повезивати чињенице <p>-креирати атмосферу (наводећи историјске чињенице које побуђују ученичку радозналост) у којој је кроз форму питања наведено што више потенцијалних тема, а наставникова је одговорност да их уобличи и претвори у конкретне тематске садржаје, који ће бити обрађивани на часовима. Тако добијени материјал основ је за даљи рад наставника, планирање активности и припрему за час.</p> <p>У припремној фази наставник треба да прикупи довољан број информација о садржајима на којима ће радити са ученицима, али ће коначни обим информација бити одређен ученичким потребама и могућностима да их припреме и приме. Наставник је тај који не дозвољава да доминира претерана фактографија, а да се постигне функционалност знања и повезаност чињеница у смисаоне целине. Он на различите начине подстиче осамостаљивање ученика у прикупљању и сређивању историјских података, усмерава их на различите изворе информација и подучава их како да се према њима критички односе. На тај начин се негује истраживачки дух, љубав према науци и подстиче мишљење засновано на провереним чињеницама и аргументима.</p> <p>Основни приступ у раду је интердисциплинарност и савлађивање нових и непознатих чињеница уз помоћ блиских и познатих. Наставник свакој наставној јединици приступа као посебном образовном и дидактичком проблему за који заједно са ученицима проналази одговарајућа решења. Увек треба тежити комбиновању различитих метода рада, који могу бити, на пример, кратка предавања, гледање филмова, читање књига, дискусије, анализе слика, посете локалитетима или прављење употребних предмета из прошлости. Посебно је прикладно организовати ученике у тимове где се централни задатак решава тако што свако има свој појединачни радни задатак и улогу у тиму.</p> <p>У извођењу наставе, активност ученика је најважнија, без обзира на изабране методе рада. Наставникова је улога да организује наставу, пружи помоћ ученицима у раду (од давања информација до упућивања на изворе информација) и да подстиче и одржава ученичка интересовања за предмет. У току свих активности требало би подстицати сталну размену информација, како између ученика и наставника, тако и између самих ученика. Наставу би требало обогатити различитим наставним средствима као што су илустрације (слике, дијапозитиви, шеме, графикони), документарни и играни видео и дигитални материјали, археолошки</p>

материјал или копије налаза, посете културно-историјским споменицима, компјутерске игрице које се заснивају на реконструкцији друштва из прошлости и др.

Домаћи задаци имају своје оправдано место у реализацији овог програма. Уколико се добро поставе, неће додатно оптеретити ученике, нити код њих изазвати одбојност. Разлог за увођење домаћих задатака не произилази из малог фонда часова и обимног градива, већ из самог циља предмета. Домаћи задаци ће у великој мери допринети да се ученици осамостале у истраживачким активностима и прикупљању података, посебно када се ускладе с интересовањима ученика (не треба сви ученици да имају исти домаћи задатак). Многе домаће задатке ученици могу радити у пару или мањој групи, уз помоћ породице, за време распуста, што су недовољно искоришћени модалитети у раду с ученицима.

Као и код других изборних предмета где оцена не утиче на школски успех, оцењивање добија нешто другачију димензију. За овај предмет класично писмено и усмено испитивање знања није погодно. Свака активност је прилика да се ученик оцени. Наставник прати целокупни рад ученика и награђују све његове аспекте. Поред стеченог знања о свакодневном животу људи у прошлости, наставник треба да награди и учешће и посвећеност активностима независно од постигнућа. Оцена је одраз индивидуалног напредовања детета и подстицај за његов даљи развој.

Како је садржај предмета повезан са свим областима живота (исхрана, одевање, образовање, лечење, производња, забава...), ученици имају прилику да обрађивањем програма овог предмета добију бројне информације значајне за њихов будући професионални развој. Наставник треба да има у виду и овај аспект предмета и уколико препозна код неког ученика посебно интересовање за одређене садржаје, треба да му укаже којом професијом би се могао бавити, односно у којој средњој школи се стичу знања и звања за одређену област.

Да би се задаци наставе што потпуније остварили, требало би да постоји корелација с другим обавезним и изборним наставним предметима као што су историја, географија, српски језик, ликовна и музичка култура, цртање, сликање и вајање, шах, верска настава и грађанско васпитање. Ученици који су у првом циклусу основног образовања и васпитања обрадили програме изборног предмета народна традиција могу бити драгоцени помагачи наставнику јер по начину рада, а делимично и по садржају, постоји сродност између ова два предмета.

На крају школске године, као могућност да се систематизује и рекапитулира усвојено знање, може се организовати изложба/приредба којом би ученици показали стечено знање, као и материјале и предмете које су прикупили изучавајући овај изборни предмет. Овакве изложбе/приредбе захтевају од наставника да планира часове на крају школске године за њихову припрему.

Назив предмета	Хор и оркестар
Циљ	Циљ учења предмета хор и оркестар је неговање изражајног певања и свирања у групи. Осећај групног музицирања и припрема за сценске наступе.
Разред	шести
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ПЕВАЊЕ	– Да пева једноставне хорске песме Да пева други и трећи глас Да упозна ознаке диригента	Распевавање, певање вокализа Певање соло деоница Певање групно, свако своју деоницу
СВИРАЊЕ	- Да свира једноставне дечије песме - Да свира и главну и пратећу мелодију - Да упозна ознаке диригента	Свирање једноставних песмица на металофону и клавијатури Свирање песмица у групи Свирање по ритмичком аранжману

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик ће бити оспособљен за самостално певање и свирање у великим ансамблима и хоровима. Знаће да пева или свира своју деоницу док друге слуша и да прати руку дириговања. Развиће осећај за групно извођење музике.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Компетенција за учење, певање и свирање, комуникација, сарадња, рад са инструментом и гласом.

СПЕЦИФИЧНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик уочава везу музике са догађајима у друштву и доприноси њиховом обликовању. У певању народних песама свог и других народа, ученик открива повезаност музике са обликом и начином живота тих народа.

ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПЛАНА
ПЕВАЊЕ	<p>Из области певања на часовима хора и оркестра ученик има могућност да научи да пева појединачно (соло деоницу) и групно (хорски наступ). Моћи ће да развија гласовне способности и да обликује глас на основу својих могућности. Моћи ће да пева своју деоницу поред других учесника хора, неометано. Научиће покрете диригента, и његове ознаке.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Певање вокализа (распевавање) - Певање једноставних песмица - Певање у дуету - Певање у хору - Певање хорских песама
СВИРАЊЕ	<p>Из области свирања ученик ће на часовима хора и оркестра овладати техником свирања на школским инструментима (звечке, металофон, бубањ, клавијатура). Моћи ће да свира појединачно и у групи и савладаће свирање из нота. Спремаће се за наступе у школском ансамблу за наступе школских приредби.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Свирање једноставних вежбица на свим инструментима - Свирање вежбица на инструменту који му највише одговара - Свирање једноставних песмица појединачно - Свирање појединачних песмица групно - Свирање у оркестру - Свирање по записаном аранжману

ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ - годишњи фонд часова 36

Број часова	Садржај програм	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
12	ЦРТАЊЕ	развијењем ликовног и естетског сензибилитета за карактер и врсту линија самосталним уочавањем својстава и врста линија у природи, коришћењем линије као средство за изражавање и обликовање.	-спонтано извлачење линија, цртање по моделу (мртва природа, пејзаж	-развијање способности ученика та визуелно памћење и повезивање опажених информација као основе за увођење у визуелно мишљење -развијање моторичких способности и навике уа лепо писање
12	СЛИКАЊЕ	развијењем ликовног и естетског сензибилитета за ритам у структури природних и вештачких материјала, за ритам боја, мрља и облика. Самосталним уочавањем својстава и врста боја, мрља и облика у природи.	-спонтано ређање боја, мрља и облика. Студирање ритма у природним и вештачким материјалима.	-спонтано ређање боја, мрља и облика. Студирање ритма у природним и вештачким материјалима.
12	ВАЈАЊЕ	-развијењем ликовног и естетског сензибилитета за облик. Уочавањем и посматрањем природе и њених облика, карактера и врста облика. Развијањем љубави према природи и делима уметности. Естетским доживљајима облик	моделовање, посматрање природе и игра.	подстицање интересовања и стварање потребе код ученика за посећивање музеја, изложби, као и за чување културних добара и естетског изгледа средине у којој ученици живе и раде -развијање способности ученика та визуелно памћење и повезивање опажених информација као основе за увођење у визуелно мишљење

ПЛАН РАДА – ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Школска

Разред: ШЕСТИ

Недељни фонд часова: 1

Наставна тема	Редни број	Наставна јединица	Облик рада
ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА	1.	Уводни час – упознавање са планом и програмом слободне наставе активности – вежбањем до здравља	Обрада
	2.	Људско тело и вежбање – кости, мишићи и зглобови	Обрада
	3.	Вежбање уз музику, значај вежбања на чистом ваздуху	Обрада
	4.	Правилно и неправилно вежбање – вежбе обликовања	Увежбавање
	5.	Вежбање и имунитет	Обрада
	6.	Вежбање и очување животне средине – еколошки час	Обрада
	7.	Повреде при вежбању и прва помоћ	Обрада
	8.	Повреде при вежбању и прва помоћ	Увежбавање
	9.	КПР	Обрада
ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ	10.	Основне поставке правилне исхране	Обрада

	<p>11. Темељне чињенице о саставу хране</p> <p>12. Правилна и неправилна исхрана</p> <p>13. Планирање исхране</p> <p>14. Дневник исхране</p> <p>15. Моје тело и храна</p> <p>16. Поремећаји исхране</p> <p>17. Како побољшати навике и исхрану</p> <p>18. Тест – исхрана и вежбање</p>	<p>Обрада</p> <p>Обрада</p> <p>Обрада</p> <p>Обрада</p> <p>Обрада</p> <p>Обрада</p> <p>Обрада</p> <p>Проверавање</p>
<p>ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД</p>	<p>19. Идеал физичког изгледа некад и сад.</p> <p>20. Кружни тренинг снаге</p> <p>21. Аеробни тренинг</p> <p>22. Правилно држање тела и физички изглед</p> <p>23. Штафетне игре</p> <p>24. Елементарне игре</p> <p>25. Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед</p> <p>26. Кружни тренинг снаге</p> <p>27. Аеробни тренинг</p>	<p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p>
<p>У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ</p>	<p>28. Унутародељенски турнир у тимским спортовима</p> <p>29. Унутародељенски турнир у тимским спортовима</p> <p>30. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту.</p> <p>Мали фудбал - одбојка</p> <p>31. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту.</p> <p>Мали фудбал - одбојка</p> <p>32. Корективна гимнастика</p> <p>33. Корективна гимнастика</p> <p>34.</p>	<p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p>

	35.	Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима.	Увежбавање
	36.	Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима. Завршни час – полигон спретности	Увежбавање

6.РАЗРЕД

Циљ учења слободне наставне активности **ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА** је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Од општих међупредметних компетенција, програмом су предвиђене:

1. Компетенција за учење (везано за учење моторичких радњи, и теоретских знања везаних за вежбање и здрав начин живота , као и за основе спортова и плесова)
2. Естетичка компетенција (везано за допринос физичког вежбања лепшем и здравијем изгледу)
3. Комуникација (везано за функционисање у групи и тимски рад, договор...)
4. Одговоран однос према околини и здрављу
5. Сарадња (односи се на рад у групи и зависност успеха од сарадње појединаца у групи и заједничког деловања)
6. Решавање проблема
(везано за брзо деловање у непознатим ситуацијама и решавање истих)
7. Дигитална компетенција
(увођење и примена дигиталних ресурса и апарата у спорту и физичком вежбање)

ИСХОДИ:

- дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље;
- упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта;
- разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима;
- има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању;
- препозна ситуације у којима не сме да вежба;
- препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље;
- повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет;
- поштује еколошка правила у средини где вежба;
- правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању;
- критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање;
- користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед;
- разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;
- препозна ризике гојазности и мршавости;
- наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;
- критички се односи према рекламираним производима животних намирница;
- аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета;
- доведе у везу вежбање са правима детета;
- аргументује значај вежбања после болести и неких повреда;
- поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту;
- преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

ОСНОВНИ НИВО

Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексне вежбе обликовања, примењује програме за развој моторичких способности, зна основну технику индивидуалних и колективних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања је понаша дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способен је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршеног разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.

СРЕДЊИ НИВО

Зна да физичка активност и спорт позитивно делују на психофизички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежбе обликовања и сложеније техничко – тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа

НАПРЕДНИ НИВО

Ученик је способен да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортски активностима, промовише њихову улогу у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава

ДОПУНСКА И ДОДАТНА НАСТАВА

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА				
Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
1	Избор ученика и усвајање год. плана рада	- Наводи на размишљање - Прилагођава методе способностима ученика	Дијалог, монолог	-Развијање љубави према срп.језику и потребе за унапређивањем
15	Језик (граматика и правопис)	- Наводи на размишљање - Прилагођава методе способностима ученика	Дијалог, монолог, рад у групама, тимски рад, истраживачки рад	-Поступно и темељито упознавање граматике српског језика -Упознавање и примена граматике и правописа
7	Књижевност (књижевни текстови и стилске особине текста)	- Наводи на размишљање - Прилагођава методе способностима ученика	Дијалог, монолог, групни, тимски рад, индивидуалан рад	- Развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књ. - Уверљиво усмено и писмено изражавање
10	Припрема ученика за такмичења	- Наводи на размишљање - Прилагођава методе способностима ученика	Текст, дијалог, анализа, вежбе	- Развијање такмичарског духа и жеље за стицањем нових знања из језика и граматике
2	Израда текстова	- Наводи на размишљање - Прилагођава методе способностима ученика	Припремање текста, извођење програма	- Квалитетна и разноврсна израда текстова
1	Анализа рада	- Наводи на размишљање - Прилагођава методе способностима ученика	Дијалог, анализа, монолог	Унапређивање рада наставе

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
24	<p>Језик</p> <p>-Грамматика</p> <p>-Правопис</p>	<p>Презентује наставни садржај; Подстиче на размишљање и закључивање</p> <p>-Користи се тестовима са ранијих такмичења</p>	<p>примењује претходно с- овладава новим граматичким и правописним законитостима (подела гласова и гласовне промене, придевске заменице, глаголски облици);</p> <p>учава на примерима;</p> <p>упоређује;</p> <p>-уз помоћ наставника решава тестове са ранијих такмичења.</p>	<p>- припрема ученика за школско, општинско, међуопштинско и републичко такмичење из Српског језика.</p>
8	<p>Књижевност</p> <p>- Школска лектира</p> <p>- Домаћа лектира</p>	<p>Презентује наставни садржај; Подстиче на размишљање и закључивање</p> <p>-Користи се тестовима са ранијих такмичења</p>	<p>чита, анализира и интерпретира дела по избору ученика и наставника;</p> <p>уметнички анализира филм по избору; - самостално учава интернационалне мотиве у делима народне књижевности.</p>	<p>- оспособљавање за исказивање властитих судова и закључака приликом анализе текста.</p>
4	<p>Култура изражавања</p> <p>- Говорно изражавање</p> <p>- Писмено изражавање</p>	<p>. - Презентује наставни садржај;</p> <p>- Подстиче на размишљање и закључивање</p> <p>-Користи се тестовима са ранијих такмичења</p>	<p>описује екстеријер и ентеријер;</p> <p>увежбава технике у изради писменог састава и анализира стилске грешке оцењених радова.</p>	<p>стваралачко препричавање текста са променом гледишта</p> <p>обједињавање приповедања и описивања.</p>

ПЛАН ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ			
Садржај	Број часова	Начин и поступак остваривања	Исходи
Текстови -читање -разговор	1 2	Индивидуални разговори Самостални рад (анализа прочитаног текста)	Правилно читају и спелују речи и одговарају на питања Разумеју текст-превод
Глаголски облици	4	Индивидуални разговори Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање Самостално решавање примера	Правилно формирају глаголске облике (Present Simple and Continuous, Past Simple, Present Perfect and Future Simple Tense)
Придеви/прилози	1	Индивидуални разговори Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање Самостално решавање примера	Разликују придеве од прилога у реченици
Први кондиционал	1	Индивидуални разговори Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање Самостално решавање примера	Користи први тип условних реченица

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ ИСТОРИЈЕ – годишњи фонд часова 36

Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
1	Увод	-објашњава -наводи -показује -усмерава -подстиче	Слушају, питају, разговарају, разгледају илустрације	Разумевање основног појма средњи век, набрајање историјских извора, препознавање истих уз помоћ наставника
7	Европа и Средоземље у раном средњем веку	-објашњава -наводи -усмерава -показује -подстиче	Питају, слушају, разговарају, користе историјски атлас	Разумевање основних појмова и одлика тог историјског периода, препознавање истих, коришћење историјских карата
7	Срби и њихови окружење у раном средњем веку	-објашњава -сугерише -поставља питања -поставља проблем -подстиче -упућује на изворе	Слушају, питају, разговарају, користе атлас, читају	Брже и боље учовавање и разумевање усвојених знања, коришћење историјских карата
7	Европа у позном средњем веку	-објашњава -поставља питања -подстиче -усмерава	Слушају, питају, разговарају, илуструју, упоређују	Разумевање појмова, усвајање и примена стечених знања
7	Срби и њихово окружење у позном средњем веку	-објашњава -наводи -показује -усмерава -подстиче	Слушају, читају, питају, разговарају, користе атлас	Усвајање знања, учовавање узрочно-последичних веза, примена стечених знања, коришћење карата
7	Српске земље и њихово окружење у доба османлијских освајања	-објашњава -подстиче -наводи -сугерише -упућује -мотивише	Слушају, разговарају, читају, анализирају, упоређују	Усвајање знања, повезивање и примена наведеног

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ – годишњи фонд часова 36

Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
6	ГЕОГРАФСКА КАРТА	-објашњава -наводи -показује -усмерава -подстиче	Слушају, питају, разговарају, користе географску карту и атлас	Разумевање основног појма, набрајање елемената карте, препознавање истих уз помоћ наставника
6	СТАНОВНИШТВО	-објашњава -наводи -усмерава -показује -подстиче	Питају, слушају, разговарају, користе атлас и географску карту	Разумевање основних појмова и одлика становништва, препознавање истих,
6	НАСЕЉА	-објашњава -сугерише -поставља питања -поставља проблем -подстиче -упућује на изворе	Слушају, питају, разговарају, користе атлас, читају	Разумевање основних појмова и одлика насеља, коришћење карата
7	ПРИВРЕДА	-објашњава -поставља питања -подстиче -усмерава	Слушају, питају, разговарају, илуструју, упоређују	Разумевање појмова, усвајање и примена стечених знања
2	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	-објашњава -наводи -показује -усмерава -подстиче	Слушају, читају, питају, разговарају,	Усвајање знања, уочавање узрочно- последичних веза, примена стечених знања,
9	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	-објашњава -подстиче -наводи -сугерише -упућује -мотивише	Слушају, разговарају, читају, анализирају, упоређују користе географску карту	Усвајање знања, повезивање и примена наученог, коришћење карата

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ ИСТОРИЈЕ – годишњи фонд часова 36

Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
2	Избор ученика и усвајање Годишњег плана рада	-објашњава -поставља проблем -усмерава -наводи	Слушање, сугестије и усвајање, записивање плана	Упознавање са садржајем додатне наставе
3	Обнављање и проширивање знања из петог разреда	-објашњава -анализира -усмерава -мотивише -подстиче	Разговарају, слушају, прикупљају исечке из штампе, праве паное, уређују кабинет	Обнављање постојећих и проширивање знања, развијање вештина, креативности и међусобне сарадње
2	Увод	-објашњава -води дискусију -упућује на историјске изворе -мотивише	Учествују у разговору, прикупљају податке о историјским изворима за средњи век, анализирају и критички се односе према њима	Развијање вештина, креативности, међусобне сарадње,изграђивање критичког односа при анализи одређених историјских извора,усвајање нових знања
5	Европа и Средоземње у раном средњем веку	-објашњава -усмерава -поставља проблем -анализира -мотивише	Учествују у разговору, активно слушају, читају и анализирају текстове из историјске читанке, користе атлас	Развијање сарадничког односа, проширивање постојећих и усвајање нових знања, сналажење на карти
5	Срби и њихово окружење у раном средњем веку	-објашњава -наводи -усмерава -анализира -упућује на изворе	Учествују у разговору, активно слушају, читају и анализирају текстове из историјске читанке, користе атлас, врше истраживање о познатим личностима	Усвајање нових знања, утврђивање постојећих, употреба атласа,оспособљавање за самосталан рад
5	Европа у позном средњем веку	објашњава -мотивише -усмерава дискусију	Активно слушају, питају, илуструју, истражују,	Анализа текстова, учовање повезаности градива, оспособљавање за самосталан рад

		-усмерава истраживање -подстиче	читају текстове	
4	Срби и њихово окружење у позном средњем веку	објашњава -подстиче -мотивише -усмерава дискусију -наводи	Учествују у разговору, активно слушају, читају и анализирају текстове из историјске читанке, користе атлас, врше истраживање о познатим личностима	Анализа текстова, уочавање повезаности градива, оспособљавање за самосталан рад
5	Српске земље и њихово окружење у доба османлијских освајања	-објашњава -подстиче -мотивише -усмерава истраживање -анализира	Разговарају, истражују, упоређују, самостално раде у радној свец	Уочавање узрочно последичних веза, развијање способности за самосталан рад
5	Припрема за такмичења	-анализира -проверава -сугерише -поставља проблем	Учествују у разговору, самостално раде и анализирају текстове из читанке, раде тестове и анализирају резултате	Ученик повезује и примењује стечена знања о кретању и величинама које карактеришу кретање да би извео закључке и дошао до решења сложених задатака (графичких и рачунских).

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ – годишњи фонд часова 36

Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
2	Избор ученика и усвајање Годишњег плана рада	- Објашњава појмове -одговара на постављена питања ученика, мотивише, подстиче.....	Слушање, сугестије и усвајање, записивање плана	Упознавање са садржајем додатне наставе
3	Обнављање и проширивање знања из петог разреда	-објашњава -анализира -усмерава -мотивише -подстиче	Разговарају, слушају, прикупљају исечке из штампе, праве паное, уређују кабинет	Обнављање постојећих и проширивање знања, развијање вештина, креативности и међусобне сарадње
5	ГЕОГРАФСКА КАРТА	-објашњава -одговара на постављена питања ученика, мотивише, подстиче..... -мотивише	Учествују у разговору, прикупљају податке о историјским изворима за средњи век, анализирају и критички се односе према њима	Развијање вештина, усвајање нових знања, осамостаљивање у учењу. Утврђивање знања
5	СТАНОВНИШТВО	-објашњава -усмерава -поставља проблем -анализира -мотивише	Учествују у разговору, активно слушају, читају и анализирају текстове из географске читанке, користе атлас	Развијање сарадничког односа, проширивање постојећих и усвајање нових знања, сналажење на карти
5	НАСЕЉА	-објашњава -наводи -усмерава -анализира -упућује на изворе	Учествују у разговору, активно слушају, читају и анализирају текстове из географске читанке, користе атлас	Усвајање нових знања, утврђивање постојећих, употреба атласа, оспособљавање за самосталан рад
6	ПРИВРЕДА	објашњава -мотивише -усмерава дискусију -усмерава истраживање -подстиче	Активно слушају, питају, истражују, читају текстове	Анализа текстова, уочавање повезаности градива, оспособљавање за самосталан рад

4	<p align="center">ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ</p>	<p>објашњава -подстиче -мотивише -усмерава дискусију -наводи</p>	<p>Учествују у разговору, активно слушају, читају и анализирају текстове из географске читанке, користе атлас, врше истраживање о познатим личностима</p>	<p>Анализа текстова, уочавање повезаности градива, оспособљавање за самосталан рад</p>
6	<p align="center">ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ</p>	<p>-објашњава -подстиче -мотивише -усмерава истраживање -анализира</p>	<p>Разговарају, истражују, упоређују, самостално раде на немим картама</p>	<p>Уочавање узрочно последичних веза, развијање способности за самосталан рад</p>

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ МАТЕМАТИКЕ

Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
Цели бројеви	-презентује -усмерава ученика -подстиче на размишљање -помаже ученицима у савладавању градива	-пребројава -групише -упоређује	-основне рачунске операције са целим бројевима и њихова својства -сабирање и одузимање, једначине и неједначине -множење, дељење, једначине и неједначине
Рационални бројеви	-презентује -подстиче ученика на увиђање, закључивање, упоређивање	-разликује -именује -упоређује -пребројава -рачуна	-сабирање, одузимање, једначине и неједначине
Троугао	-презентује -подстиче ученика на увиђање, закључивање, упоређивање -презентује -подстиче ученика на увиђање, закључивање, упоређивање -утиче на развој тачности, прецизности,	-посматра -уочава -именује -разликује	-елементи, врсте троуглова, конструкција -подударност и значајне тачке
Четвороугао	-презентује -усмерава ученика -помаже ученицима у савладавању градива	-посматра -уочава -именује -разликује	-врсте и конструкције
Површина троуглова и четвороуглова	-презентује -усмерава ученика -утиче на развој свести ученика о значају математике	-уочава -рачуна -упоређује	-појам јединичне површи -уочавање да подударне фигуре имају једнаке површине -уочавање зависности површине од одређених елемената -правилно тумачење формуле -израчунавање површине

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ МАТЕМАТИКЕ

Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
Ред вршења рачунских операција са рационалним бројевима	-презентује -усмерава ученика -подстиче на размишљање -развија код ученика аналитичко, синтетичко, индуктивно, дедуктивно мишљење	-рачуна -примењује	-состављање и решавање сложених бројевних израза у скупу рационалних бројева
Бројевни изрази у скупу Z са и без заграде	-презентује -утиче на развој тачности, прецизности, одговорности, уредности код ученика	-сређује по редоследу -рачуна -примењује	-состављање и решавање сложених бројевних израза у скупу целих бројева
Конструкција троугла-сложени задаци	-презентује -усмерава ученика -развија код ученика аналитичко, синтетичко, индуктивно мишљење -утиче на развој свести ученика о значају и примени математике при решавању проблема из свакодневног живота	Закључује -примењује	правилно цртање и читање графика различитог облика -конструкција троугла помоћу збира и разлике страница, тежишне дужи, висине
Конструкција четвороугла	-презентује -подстиче ученика на увиђање, закључивање, упоређивање -утиче на развој тачности, прецизности, одговорности, уредности код ученика	-закључује -примењује	-конструкција помоћу дијагонала и висине -коришћење шестара као радног прибора у конструкцији -помоћу два лењира вршити конструкцију задате фигуре
Разлагање и састављање фигура	-презентује -усмерава ученика -развија код ученика аналитичко, синтетичко, индуктивно мишљење	-закључује -примењује	-од истих елемената допуном или разлагањем склопити различите фигуре

<p>Задаци логично-комбинаторне природе</p>	<p>-предентује -подстиче ученика на увиђање, закључивање, упоређивање -утиче на развој тачности, прецизности, одговорности, уредности код ученика</p>	<p>-рачуна -закључује -примењује</p>	<p>-решавање тежих мисаоних задатака помоћу логичког закључивања</p>
<p>Површина равних фигура</p>	<p>-предентује -усмерава ученика -утиче на развој свести ученика о значају и примени математике при решавању проблема из свакодневног живота</p>	<p>-рачуна -закључује -примењује</p>	<p>-решавање практичних задатака</p>
<p>Такмичарски задаци</p>	<p>-предентује -усмерава ученика -мотивише ученика</p>	<p>-рачуна -закључује -примењује</p>	<p>-одабрани задаци са разних такмичења</p>

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ РУСКОГ ЈЕЗИКА

Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
<p align="center">ЗДРАВСТВУЙ, ШКОЛА! ЗДРАВСТВУЙ, ОСЕНЬ!</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик,ученик-ученик.Што се тиче текстуалног дела,наставник гласно чита текстове,ученици пажљиво слушају.Ученици читају текстове наглас,наставник исправља грешке у изговору(или ученици исправљају грешке у читању једни другима).Наставник записује на табли основну лексику на табли,а ученици преписују у свеске.Што се тиче врста речи,наставник записује на табли неколико речи,а ученици их записују у свеске.Наставник објашњава формалне показатеље сваке од врста речи понаособ.</p>	<p>-читање - писање</p>	<p>-читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима.Што се граматичког дела тиче,ученици ће научити да разликују врсте речи у руском језику.</p>

<p style="text-align: center;">ЧЕМУ УЧАТ В ШКОЛЕ</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставник записује на табли неколико именица сва три рода и на конкретним примерима објашњава формалне показатеље сва три рода именица понаособ. Ученици записују у свеске именице које је наставник записао на табли и разврставају по родовима..</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>-именице -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити да разликују родове именица у руском језику.</p>
---	---	----------------------------	--

<p>ПОЗДРАВЛЯЕМ И ЖЕЛАЕМ</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставник записује на табли неколико придева сва три рода и објашњава формалне показатеље по којима их ученици могу препознати. Ученици записују придеве у свеске и одређују род придева које је наставник претходно записао на табли. Наставник записује на табли инфинитиве неколико глагола и њихове облике у прошлом времену, а ученици преписују у свеске. Наставник записује на табли инфинитиве неколико глагола, ученици их преписују у свеске и записују њихове облике у прошлом времену (наставник исправља грешке или их ученици међусобно исправљају).</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>-именице -придеви -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити да раликују родове придева у руском језику.</p>
--	---	----------------------------	--

<p style="text-align: center;">ПРИШЛА ПОРА ЗИМЫ</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставник записује на табли инфинитиве неколико глагола, а ученици их преписују у свеске. Наставник цртицом одваја инфинитивну основу од наставака за облик. Ученици записују конјугацију неколико нових глагола које је наставник записао на табли (у свескама и на табли, садашње време). Наставник исправља грешке ученика у писању и изговору (или их ученици међусобно исправљају. j</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>- глаголи -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити конјугације глагола у садашњем времену (писање и изговор).</p>
--	--	----------------------------	---

<p>ЗАВЗЯТЫЕ ТЕАТРАЛЫ</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставник записује на табли основне бројеве (од 1 до 10) и редне бројеве изведене од истих, ученици преписују у свеске. Наставник истиче формалне показатеље по којима ученици могу препознати о ком се роду ради. Ученици записују на табли дате редне бројеве, а наставник (и ученици међусобно) исправља грешке у писању (и изговору).</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>-бројеви -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити да записују и изговарају редне бројеве од 1 до 10 (њихово писање и изговор)</p>
-------------------------------------	--	----------------------------	---

<p>КОНЕЦ ЗИМЕ! ПРИХОДИТЕ НА БЛИНЫ!</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставник записује на табли инфинитиве неколико глагола и њихову конјугацију у будућем времену, а ученици преписују у свеске. Наставник објашњава формалне показатеље на основу којих ученици могу закључити у ком се лицу и броју дати глагол налази. Ученици записују у свеске (касније и на табли) конјугацију неколико нових глагола које је наставник записао на табли. Грешке ученика исправља наставник и ученици међусобно.</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>-глаголи -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити конјугацију глагола у будућем времену.</p>
---	--	----------------------------	--

<p>ПОБЫВАЙ В САНКТ- ПЕТЕРБУРГЕ, НАСМОТРИСЬ НА КРАСОТУ!</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставника записује инфинитиве четири глагола кретања и њихову конјугацију у садашњем времену, а ученици преписују у свеске. Наставник одваја цртицом инфинитивне основе и наставке за облик (формални показатељи на основу којих ученици препознају у ком лицу и броју се дати глагол налази). Ученици записују на табли конјугације поменутих глагола, а наставник (и ученици међусобно) исправља грешке ученика у писању (и изговору).</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>-глаголи -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се налазе у њима. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити конјугацију основних глагола кретања.</p>
---	--	----------------------------	---

<p style="text-align: center;">ДАЙ ЛАПУ, ДРУГ!</p>	<p>-дијалог -сарадња -интеракција</p> <p>Допунска настава се остварује кроз интеракцију наставник-ученик, ученик-ученик. Што се тиче текстуалног дела, наставник гласно чита текстове, ученици пажљиво слушају. Ученици читају текстове наглас, наставник исправља грешке у изговору (или ученици исправљају грешке у читању једни другима). Наставник записује на табли основну лексику на табли, а ученици преписују у свеске. Што се граматичког дела тиче, наставник записује на табли деklinацију присвојних заменица (одваја цртицом основу од наставака за облик), а ученици преписују у свеске. Наставник објашњава формалне показатеље на основу којих ученици могу препознати о ком се падежном облику ради. Ученици записују на табли деklinације присвојних заменица, а наставник исправља грешке ученика у писању и изговору (и ученици међусобно исправљају грешке једни другима).</p>	<p>-читање -писање</p>	<p>-заменице -читање -писање</p> <p>Ученици ће научити да читају текстове обрађене на редовним часовима и записују најједноставније речи које се у њима налазе. Што се граматичког дела тиче, ученици ће научити деklinацију присвојних заменица.</p>
---	--	----------------------------	---

ЧАС ОДЕЉЕСКОГ СТАРЕШИНЕ – годишњи фонд часова 36

Број часова	Садржај програм	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
3	Школа, рад,ред и дисциплина	<ul style="list-style-type: none"> - демонстративна - дијалогска - игра - едукативна радионица 	<ul style="list-style-type: none"> - слуша - разговара - сазнаје - планира - илуструје 	<ul style="list-style-type: none"> - упознавање ученика са захтевима 5.разреда и припрема за прелазак у 6. разред - поштовати правила понашања у школи - како до бољег успеха у школи - обележавање школских празника
3	Мирно решавање конфликта	<ul style="list-style-type: none"> - демонстративна - дијалогска - едукативна радионица 	<ul style="list-style-type: none"> - разговара -слуша - сазнаје - играње - уочавање - илуструје 	<ul style="list-style-type: none"> - препознати и уважити сличности и разлике међу појединцима - препознати жеље и интересовања -разумевање значења појмова права и правде -познавање основних поступака мирног решења сукоба - правилно понашање у групи
4	Сређивање педагошке документације	<ul style="list-style-type: none"> -подела у групе -подела материјала за рад -тимски рад 	<ul style="list-style-type: none"> писање писама или прилога за новине -израда плаката - писање и сређивање радова за школски лист 	<ul style="list-style-type: none"> -могућност да постану активни учесници у процесу -разумевање појма одговорности - развијање уредности и одговорности при вођењу документације
5	Дружење у школи и ван ње	<ul style="list-style-type: none"> - демонстративна - дијалогска - едукативна радионица 	<ul style="list-style-type: none"> - разговара -слуша - сазнаје - играње - уочавање - илуструје 	<ul style="list-style-type: none"> - препознати и уважити сличности и разлике међу појединцима - препознати жеље и интересовања -разумевање значења појмова права и правде -познавање основних поступака мирног решења сукоба - правилно понашање у групи

3	Заштита здравља животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - дијалoшка - демонстрациона - едукативна радионица 	<ul style="list-style-type: none"> - разговара - слуша - брине - користи - истражује - илуструје - игра 	<ul style="list-style-type: none"> - формирати навике и развијати одговоран однос према себи и животној средини - стицање знања о правилној исхрани, а све у циљу очувања здравља - научити како сачувати природу од загађења
4	Културна и јавна делатност	<ul style="list-style-type: none"> - демонстративна - дијалoшка - едукативна радионица 	<ul style="list-style-type: none"> - разговара - слуша - брине - користи - истражује 	<ul style="list-style-type: none"> - препознавање лепог, уметничког музичког и ликовног дојма - приредбе, наступи

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ЕКСКУРЗИЈА ПО РАЗРЕДИМА

ШЕСТИ РАЗРЕД

План екскурзија је саставни део Годишњег плана школе